

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

KUR'ÂN-I KERÎM'DE KADIN MODELLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Fatma Betül BAYATA

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Sabri DEMİRCİ

Erzincan 2019

TEZ BİLDİRİMİ

“Kur’ân-ı Kerîm’de Kadın Modelleri” isimli “Yüksek Lisans” tezini tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 12/09/2019

Fatma Betül BAYATA

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Fatma Betül BAYATA'ya ait **KUR'AN-I KERİM'DE KADIN MODELLERİ** adlı çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir. 12.09.2019

Danışman / Jüri Dr. Öğretim Üyesi Sabri DEMİRCİ

Jüri Prof. Dr. Musa BİLGİZ

Jüri: Dr. Öğretim Üyesi Zeynep Nermin AKSAKAL

KUR'ÂN-I KERİM'DE KADIN MODELLERİ

Fatma Betül BAYATA

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sabri DEMİRCİ

ÖZET

Son ve evrensel ilâhî çağrı olan Kur'ân-ı Kerîm, insanlığın yarısını teşkil eden kadın hakkındaki genel tasavvuru yeni bir anlama kavuşturmuştur.

Bu çalışmada İslâm'dan önceki ve sonraki dönemler bağlamında kadına biçilen değerlerin tarihsel süreci, kadın problemleri ve Kur'ân'ın kadına bakışı araştırılmıştır. Tarih boyunca sömürülen, mağdur edilen, hatta insanlığı tartışılan kadın; vahiy medeniyeti ile hukuki, sosyal ve ekonomik düzlemde bir statü kazanmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm, tüm insanlığın istifadesine sunmak üzere örnek yaşam hikâyeleri ihtiva etmekte, böylece yapılması ve kaçınılması gereken davranışları somutlaştırmaktadır. Çalışmamızda, kimlik bunalımının kaçınılmaz olduğu modern çağda, Müslüman kadın şahsiyetine rehberlik etmesi amacıyla Kur'ân'ın işaret ettiği bazı kadın prototipleri incelenmiştir.

Hz. Havvâ ile kadının itibarını iade eden Kur'ân, Hz. Meryem ve Firavun'un eşini rol model olarak sunmaktadır. Hz. Nûh ve Lût'un eşleri ile Aziz'in eşi Züleyha'yı ise birer ibret levhası ve olumsuz örnek olarak göstermektedir. Kur'ân'ı Kerîm, böylece insanın tüm psikolojik tutumlarına hitap etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm, İnsan, Kadın

WOMAN MODELS IN THE HOLY QUR'AN

Fatma Betül BAYATA

Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences

Department of Basic Islamic Sciences

Post Graduate Thesis, September 2019

Supervisor: Dr. Lecturer Sabri DEMİRCİ

ABSTRACT

The last and universal divine call, the Qur'an has given a new meaning to the general conception of woman constituting half of the humankind.

In this study, the historical process of value appraised to woman in the context of pre -and post- Islamic periods, woman's problems and Qur'an's view of woman are investigated. Woman having been exploited, victimized or even discussed their humanity throughout history have gained legal, social and economic status with civilization of divine revelation.

The Holy Qur'an comprises sample life stories to be presented to the benefit of the whole humankind, and thus, embodies the behaviors to be displayed and behaviors to be avoided. Some woman archetypes that have been indicated by the Qur'an have been studied in order to let them guide the Muslim woman personage in this modern age, in which identity crisis is unavoidable.

The Qur'an, through Eve, restores the dignity of woman and at the same time indicates Mariam and Pharaoh's wife as a role model whereas Noah's and Lut's wives and Aziz's wife, Züleyha are shown as exemplary lessons and as unfavorable examples. In this way, The Holy Qur'an addresses to every psychological attitude of the humankind.

Keywords: The Holy Qur'an, Humankind, Woman

ÖN SÖZ

Tarihin en kadim zamanlarından bu yana olumsuz bir idrak üzerine konumlandırılan kadın imajı, vahiy medeniyeti ile olumlu bir anlama kavuşmuştur. Bu medeniyetten uzaklaştıkça kadının ontolojik değeri konuşulmaya ve tartışılmaya devam etmektedir. İlk insan ve onun eşinden itibaren kadın tasavvuru, daima erkeğin yanında değil karşısında yer alan, ayartıcı ve aldatıcı bir tuzak olarak telâkki edilmiştir. Bu düşünce sistematığının asırlar içinde vardığı nokta, kadının hiçbir hak ve değere sahip olmayan, kocasının kölesi sayılan, aşağılanan ve başkalarına miras kalabilen bir meta pozisyonuna düşürülmesi olmuştur. Tüm bunlara asırlar sonra istismarcı zihniyetin kadınları kışkırtması ile ortaya çıkan bir tepki geliştirilmiştir. İnsanca muamele görme, özgürlük, eşitlik ve hak arayışı adı altında ilkin Batı'da ortaya çıkan örgütlü kadın hareketleri, 20. Yüzyıldan itibaren tüm dünyayı etkisi altında bırakmaya başlamıştır.

Müslüman toplumların Batı'ya imrenmesiyle başlayan süreçte kadının durumu, İslâm'ın ilk dönemlerinde kazandığı statünün ötesine geçememiş, hatta gerisine dahi düşmüştür. Çünkü İslâm, yenilikçi bir yöntem ile kadına yönelik cahilî uygulamaları tamamen değiştirmiş ve kadının değerini yeniden insanlığa kazandırmıştır.

İki bölümden oluşan bu çalışmanın girişinde kadının İslâm'dan önceki konumu mercek altına alınmaya çalışılmıştır. Eski Yunanlılarda, Romalılarda, Hıristiyan ve modern Avrupa'da kadın algısı irdelenmiş, kadına yönelik aşağılama ve baskı davranışları vurgulanmıştır. Modernizm ile birlikte sahneye çıkan feminizm hareketi detaylarıyla incelenmeye çalışılmıştır. Bu hareketin savunucularının ortaya koydukları mücadelede İslâm'dan ilham aldıklarını ifade etmeleri bilhassa dikkatlere sunulmuştur. Zira hem Kur'ân âyetleri hem de Resulullah (s.a.s)'ın pratik uygulamaları, asırlar öncesinden toplumdaki tüm eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Birinci bölümde ilâhî dinlerde kadına verilen değer ve konumu araştırılmıştır. Hıristiyanlık ve Yahudi inancında kadının yaratılışı, evlilik, aile ve sosyal hayattaki yeri incelenmiştir. İslâm dini ile birlikte o zamana kadar ki ezberin tamamen

bozulduğu ortaya konmuştur. Kur'ân'da yaratılışı, hak ve sorumlulukları açısından erkekle eşit bir kadın portresi çizilmektedir, “asli günah” anlayışına dayanan kadın karşıtı bir söylem bulunmamaktadır. Kur'ân'a göre kadın da erkek de eylemlerine göre muamele görecektir. Bu yaklaşımı içeren ve kadının belirgin haklarını ifade eden âyetler ile Resulullah (s.a.s)'ın uygulamalarına yönelik örnekler yine bu bölümde ele alınmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'de insanlığa rol model ve ibret olarak sunulan kadın şahsiyetlerin hayat hikâyelerini konu edindiğimiz ikinci bölümde, Hz. Havvâ, Hz. Meryem ve Hz. Âsiye'nin olumlu, Hz. Nûh ve Hz. Lût'un eşleri ile Züleyha'nın ise olumsuz örnekler olarak gösterildiği tespit edilmiştir.

Kur'ân'ın bu karakterler üzerinden tüm şeffaflığıyla vermek istediği mesajı anlamayı hedeflediğimiz bu çalışmada, klasik ve çağdaş tefsir kaynakları esas alınmıştır. Peygamberler tarihinden istifade edilmiş ve bazı kıssalarda Kutsal Kitab'ın yeni çevirisinden Yahudi ve Hıristiyanlık geleneği ile mukayeseye yer verilmiştir. Kadın sorunlarını ve çalışmada örnek gösterilen kadın şahsiyetleri konu edinen müstakil eserler ve makalelerden faydalanılmıştır. Konu ile ilişkili tez çalışmaları incelenmiştir. Bunlardan biri 2001 yılında Nurdane Güler tarafından hazırlanan *Kur'ân'da Örnek Bir Şahsiyet Olarak Hz. Meryem* adlı yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada bazı kıssalarda yer verilen kadın şahsiyetler ele alınmaktadır. Hz. Meryem'in yaşadığı dönemin özellikleri ve İslâmî kaynaklar çerçevesinde hayatı hakkında bilgiler verilmektedir. Hıristiyanlıktaki Hz. Meryem algısı İnciller bağlamında incelenmiştir.

Hatice Avcı tarafından 2012 yılında hazırlanan yüksek lisans tezi ise *Kur'ân'dan İffet Örnekleri: Hz. Meryem ve Hz. Yûsuf* adını taşımaktadır. Bu çalışmada iffet örneği olarak Hz. Meryem ve Hz. Yûsuf'u anlatan âyetler tefsir kaynakları esas alınarak incelenmiştir.

Betül Turpçu tarafından *Din Eğitimi Açısından Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Meryem'in Terbiyesi* adlı 2012 yılında hazırlanan yüksek lisans tezinde, Hz. Meryem'in terbiye edilişindeki unsurlar tespit edilerek din eğitimi açısından önemi ortaya konmaktadır.

Kur'ân'da Kadın Kıssaları adlı yüksek lisans tezi 2011 yılında Seyfullah Aruk tarafından hazırlanmıştır. Bu çalışmada Kur'ân'da kadın kıssalarının zikredildiği sûreler ve âyetler tespit edilerek, kadınların zikredildiği âyetler her kadının ismi altında toplanmıştır. Tespit edilen kadınlar tarihsel sıralamaya göre tasnife tabi tutulmuştur. Aynı zamanda zikredilen kişinin Kur'ân diliyle örnek olarak mı, ibret olarak mı sunulduğu açıklanmaktadır. Kıssanın sunumu ve kıssadan çıkarılabilecek dersler başlıklarına da yer verilerek bu kıssaların Kur'ân'ın gayesine nasıl hizmet ettiği açıklanmaktadır.

Tarih boyunca kadının konumunun incelenmesi ve ilâhî dinlerdeki değeri ile yapılan kıyaslama çerçevesinde İslâm'ın öngördüğü tedbirlerin kadına sosyal hayatta kazandırdığı itibarın tespiti, çalışmamızın bu alandaki boşluğa katkısı açısından önemlidir. İkinci bölümde Kur'ân kıssalarında dikkatlere sunulan örnek şahsiyetlerin kadının hak ettiği değere ulaşmasındaki rolüne dikkat çekilmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm, Müslüman kadınlar için izlerinden gidilebilecek rol model şahsiyetlerin yanı sıra, olumsuz örnekler üzerinden ibret levhaları da sunmaktadır. Olumsuz örneklerin de ele alındığı bu çalışmada, Müslüman kadının toplumsal hayatın her alanında kimliğini koruyabilmesi için ihtiyaç duyduğu farkındalık düzeyine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Çalışmamızda yer alan bütün âyetlerin mealleri, Türkiye Diyanet Vakfı yayınlarına ait olan ve heyet tarafından hazırlanan *Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meali'nden* alınmıştır.

Bu çalışmanın hayırlara vesile olmasını temenni eder, desteğini esirgemeyen değerli danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Sabri DEMİRCİ'ye teşekkürü bir borç bilirim. Dualarıyla her koşulda bana manen destek olan sevgili anneme ve babama da teşekkür ederim.

Fatma Betül BAYATA

Erzincan – 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ	1
A. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADININ DEĞERİ.....	1
1. Tarih Boyunca Kadın.....	1
2. Eski Yunanlılarda Kadın.....	3
3. Eski Romalılarda Kadın.....	5
4. Hıristiyan Avrupa’da Kadın	6
5. Modern Avrupa’da Kadın.....	8
6. Feminizm Hareketi	9
7. İslâm’ın Feminizme Etkisi.....	14
8. Batı Kültüründen Etkilenen Müslümanlar.....	16
I. BÖLÜM.....	18
B. İLÂHÎ DİNLERDE KADININ DEĞERİ.....	18
1. Yahudilik İnancında Kadının Yaratılışı.....	18
2. Yahudilik İnancında Kadın ve Evlilik	19
3. Yahudilik İnancında Kadının Toplumdaki Yeri	20
4. Hıristiyanlık İnancında Kadının Yaratılışı.....	21
5. Hıristiyanlık İnancında Kadın ve Evlilik.....	21
6. Hıristiyanlık İnancında Kadının Toplumdaki Yeri.....	23
7. İslâm’da Kadının İlk Yaratılışı	25
8. İslâm’da Kadın ve Erkeğin Rollerini	27
9. İslâm’da Kadına Verilen Değer ve Birtakım Haklar	30
9.1. Kadına Verilen Mehir Hakkı	32
9.2. İslâm’ın Çok Eşliliğe Bakışı.....	34
9.3. İslâm’da Boşanma Hakkı.....	35
9.4. İslâm’da Miras Hakkı	36

10. İslâm ve Toplumsal Hayatta Kadının Yeri	37
II. BÖLÜM.....	40
C. KUR'ÂN-I KERÎM'DEKADIN MODELLERİ	40
1. Rol Model Kadınlar	40
1.1. Hz. Havvâ	40
1.2. Hz. Âdem ile Havvâ'nın Yaratılışı	41
1.3. Yasak ile İmtihan ve Cennetten Çıkarılış	42
1.4. İlk Tövbe ve Bağışlanmış	44
1.5. Hz. Âdem ile Havvâ'ya Kur'ân'ın ve Ehl-i Kitabın Yaklaşımı	46
1.6. Hz. Havvâ Şahsında Kadının Değerinin Tashih Edilmesi.....	48
1.7. Hz. Meryem	49
1.8. Hz. Meryem ve Ailesi.....	51
1.9. Hz. Meryem'in Yaşadığı Dönem.....	53
1.10. Hz. Meryem'in Beytü'l-Makdis'e Adanması	54
1.11. Hz. Meryem'in Şahsiyeti	56
1.12. Hz. İsa'ya Hamilelik.....	64
1.13. Hz. Meryem Şahsında İffet ve Teslimiyet Çağrısı	68
1.14. Firavun'un Eşi Âsiye	69
1.15. Âsiye'nin Hz. Mûsâ'yı Evlât Edinmesi	70
1.16. Âsiye'nin Hz. Mûsâ'nın Peygamberliğine İmanı	72
1.17. Âsiye Şahsında Zulme Başkaldırının Takdimi	74
2.Olumsuz Kadın Örnekleri	75
2.1. Hz. Nûh'un Eşi	75
2.2. Hz. Lût'un Eşi.....	78
2.3. İbret Levhası Olarak Hz. Nûh ve Hz. Lût'un Eşleri	81
2.4. Mısır Azizinin Eşi Züleyha.....	82
2.5. Tevrat'ta Azizinin Eşi	84
2.6. Kur'ân-ı Kerîm'de Azizinin Eşi	85
2.7. Züleyha Şahsında Kadının Zaafıyla İmtihanı	89
SONUÇ	91
KAYNAKÇA.....	95

KISALTMALAR

- a.s.** : Aleyhisselam
b. : bin
bs. : Baskı
çev. : Çeviri
DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
hz. : Hazret
p. : Page
r.a. : Radıyallahu anh
s. : Sayfa
S. : Sayı
s.a.s : Sallallahu aleyhi vesellem
thk. :Tahkik
yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

A. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADININ DEĞERİ

1. Tarih Boyunca Kadın

İnsanlık tarihi boyunca kadının erkeğe göre konumlandırılması kimliksizleştirilmesine neden olmuştur. İslâm'dan önce kadının toplum dışı, kusurlu hatta insanlığı tartışılır bir konumda olduğu bilinen bir gerçektir. İslâm devrimci bir yöntem ile kadına yönelik cahilî uygulamaları değiştirmiş ve kadını adeta yeniden insanlığa kazandırmıştır.

Eski medeniyetlerden Çin toplumunda kocası ve çocuklarıyla yemeğe bile oturamayan kadın, kocasının kölesi sayılmıştır. Bu toplumda evlilik, erkeğin kadını satın alması suretiyle gerçekleştirilmektedir. Kadın insan sayılmadığı için isim verilmemiş, numara konularak çağrılmıştır.¹

Hinduizm'de, tanrıların hoşnutluğunu kazanmak için kurban edilebilen kadınların, bir inanç şekli olarak, eşi öldüğünde onunla beraber yakılması gerekmektedir.² Yedi yaşındaki kız çocuklarının evlenme çağına geldiğine inanılan bu dinde, boşanma hakkı erkeğe aittir. Kadınlar mülk edinme hakları olmadığı için kazançlarını ailenin erkek bireylerine vermek zorundadırlar. Kadın kocasına kayıtsız şartsız itaat etmek zorundadır. Kadına yönelik her türlü baskı ve aşağılama davranışının, kutsal ve ibadet sayılan bir yönü bulunmaktadır. Eski dönemlerde erkekler, evden izinsiz dışarı çıkması halinde eşinin kulaklarını ve burnunu kesme hakkına sahiptir.³

Budizm'in kutsal metinlerinde, “kadınlar nankördür, aşağılık ve haindir, kadınlar zavallı yaratıklar” şeklinde ifadeler yer almaktadır.

---

¹Salih Akdemir, *Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın*, İslamî Araştırmalar, Cilt 10, Sayı 4, 1997, s.250.

²Musa Bilgiz, *Kur'an'da İnsanlık Onuru*, Fez Yayınları, 2.bs., Ankara 2013, s.57-58.

³ Nazife Gürhan, *Toplumsal Cinsiyet ve Din*, e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, S.4, Kasım 2010, s.64.

Kadının erkeğe itaatinin esas olduğu Japon dinlerinden Konfüçyanizm’de, erkeğin ata ruhlarına ibadeti devam ettirdiğine inanıldığı için, hiç evlenmeden ya da erkek çocuk sahibi olmadan ölmek büyük günahlardan sayılmıştır.⁴

Eski Yunanlılarda kadın, pis ve şeytanî bir varlık olarak telakki edilmiştir. Hürriyeti elinden alınan, kendi malını harcama yetkisi, boşama yetkisi bulunmayan ve çarşıda alınıp satılabilen bir eşya konumundadır.⁵ Kocasının dövebildiği ve istediğinde başka birine armağan edebildiği kadın, bu toplumda kölelerle bir tutulmuştur.⁶

Romalılarda bir baba, kabul etmesi için ayaklarının önüne bırakılan yeni doğan çocuğunu, kucağına alırsa kabul etmiş sayılmaktadır. Kabul etmemesi halinde çocuk erkek ise isteyen alıp sahiplenmekte, kız ise aç ve susuz kalarak ölüme terk edilmektedir. Ayrıca aile reisi, çocuklarından istediğini satma ve karısını öldürme yetkisini elinde tutmaktadır.⁷

Antik Mısır’da aile ve evlenme hukukuna ilişkin kurallar bulunmaktadır. Kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu belli dönemler olsa da, bu süreç farklılık göstermiş, aynı şekilde devam etmediği gözlenmiştir. Ayrıca kadının bir takım haklara sahip olması cinsiyet özellikleri açısından değersizleştirilip, sömürülmesinin önüne geçememiştir.⁸ Bu dönemde Firavunlar tahtlarını korumak amacıyla kız kardeşleriyle evlenmişlerdir. Bu uygulama halk tabakası arasında da benimsenmiş ve yaygınlaşmıştır. Bu durum, Eski İran’da da bulunan ve teşvik edilen bir gelenektir.⁹

Yahudilik’te kadının değersizliği her sabah yapılması gereken dua ritüelinde geçen ve kadın olarak yaratılmadığı için Tanrı’ya hamd edilen ifadede kendisini yeterince göstermektedir. Hıristiyanlıkta ise kadını aşağılama anlayışı daha güçlenmiştir. Haram meyveyi yedirerek erkeğin cennetten kovulmasına ve insan neslinin günahkâr olmasına neden olan kadın, kötülüğü ve şeytana uymayı temsil etmektedir. Uzak durulması gereken kadına yaklaşarak günah işleme ve kirlenme

⁴ Gürhan, *Toplumsal Cinsiyet ve Din*, s.64-65.

⁵ Bilgiz, *Kur’an’da İnsanlık Onuru*, s.57.

⁶ Akdemir, *Tarih Boyunca ve Kur’ân-ı Kerîm’de Kadın*, s.250.

⁷ Bilgiz, *Kur’an’da İnsanlık Onuru*, s.57.

⁸ Akdemir, *Tarih Boyunca ve Kur’ân-ı Kerîm’de Kadın*, s.250.

⁹ Bilgiz, *Kur’an’da İnsanlık Onuru*, s.58.

duygusu, Hz. İsa öğretisinde kutsal sayılan evlilikten kaçınmayı beraberinde getirmiştir ve bekârlık kutsal sayılmaya başlamıştır.13. asırdan itibaren kilise, kadına yönelik büyücü avında birçok masum insanı diri diri yakarak ve boğarak katletmiştir.¹⁰

2. Eski Yunanlılarda Kadın

Eski Yunanlılarda toplumun en aşağı tabakası olarak kabul edilen hayat kadınları, sanat ve bilim çevresince büyük değer atfedilen bir konuma yükseltilmiştir. İlgi odağı haline gelen bu kadınlar her alanda söz sahibi olmuşlar onların izni doğrultusunda kararlar verilmiş, ülkenin her meselesinde etkinlikleri görülmüştür. Toplum olarak zina, fuhuş, çıplaklık, homoseksüellik gibi çirkinlikler kötü görülmemiştir. Kadına tapınmaya varan bir inanç şekli geliştirdikleri mitolojilerden anlaşılmaktadır. Böylece ahlakî yozlaşma ile toplumun çöküşü paralel olarak gerçekleşmiştir.¹¹

Yunanlılarda kadına yönelik bakış açısı genellikle ahlakî açıdan aşağılık bir varlık, her türlü zillete ve hakarete layık bir yaratık olagelmıştır. Toplumsal hayatta gerçek değer ve saygınlık sadece erkeklere ait iken, ahlakî çöküntünün yaygınlaşması ile iffetsiz kadınlar toplumun üst düzeylerinde yer alıp değer görmeye başlamışlardır. Genelevler şair, edebiyatçı ve felsefeciler gibi toplumun her tabakasından insanların akın ettiği yerler haline gelmiştir. Bu kadınlar sadece ilim çevrelerinde değil giderek ülkenin hayatını etkileyen siyasi meselelerde bile etkin olmuş ve rol almışlardır.¹²

Yunanlılar arasında Afrodit'e tapınma olgusu ortaya çıkmıştır.“Yunan felsefesine göre tanrıça Afrodit, kendisi bir ilâhın eşi olmasına rağmen ayrıca üç ilâh ile de ilişkisi vardır. Bundan başka bir de sıradan insan ile de ilişki kurmuştur ve bu ilişkiden sevgi ve aşk ilâhı Kupid dünyaya gelmiştir.” İşte böyle bir inanç sistemine sahip olan toplumun manevî çöküşü kaçınılmaz olmuştur. Zina ve fuhuşu kötü

¹⁰ Akdemir, *Tarih Boyunca ve Kur'ân-ı Kerîm'de Kadın*, s.251.

¹¹ Ebûl-Alâ el-Mevdûdî, *Hicab*, (çev. Harun Üna), Düşün Yayıncılık, 15.bs., İstanbul 2018, s.18-19.

¹² Mevdûdî, *Hicab*, s.18.

görmemeye, homoseksüel ilişkileri heykellere yansıtacak kadar örnek göstermeye ve evlenmeye gerek duymamaya başlamışlardır. Bu tür sapkınlıklardan sonra tarih sayfaları Yunanlılar için uygarlığa tanıklık etmemiştir.¹³

Antik Yunanda bizzat kötülüğün nedeni olarak görülen kadın algısı Pandora karakterinde kendisini göstermektedir. Havva'nın bir görüntüsü olarak kabul edilen Pandora; bir fahişenin düşünce tarzına sahip, yeryüzüne tüm kötülüklerin saçılmasına, insanların hastalık ve sıkıntı içine düşmelerine ve Altın çağın sonunun gelmesine neden olan bir kadındır.¹⁴

Savaşçı bir toplum olan eski Yunanlılarda güç hiyerarşisi bakımından kadın, erkeğin daima gölgesinde kalmıştır. Erkeklerin aldığı eğitimden yoksun bırakılan kadınlara yalnız ev kadınlığı ve annelik rolü uygun görülmüştür. Ancak bir annenin kucağındaki çocuk sağlıklı ve güçsüz olması gerekçesiyle boğazlanarak ya da derin bir su çukuruna atılarak öldürülebilmiş, anneye ise hiçbir söz hakkı tanınmamıştır. Ayrıca kadının çocuk doğuramaması tek taraflı boşama için yeterli bir sebep olarak görülmüştür.¹⁵

Yunan toplumunda evlilik kurumunun tek gayesi çocuklar olduğundan kadına biçilen ilk rol çocuk doğurmasıdır. Çocukların sayısı, büyütülüp büyütülmeyeceği ise babanın kararına göre belirlenmiştir. Zira istenmeyen çocuklar, özellikle de kız çocukları doğumdan sonra terk edilebilmiştir. Ayrıca baba eğer isterse kız çocuğunu köle olarak satma hakkına da sahiptir.¹⁶

Platon'un ideal devletinde kadının haklarına yönelik birtakım değişiklikler öngörülse de, bunlar devletin devamı için kadının konumunu bir araç olarak kullanmaktan öteye geçememiştir. Çünkü bu devlet anlayışında güçsüz kabul edilen kadın yetenekleri doğrultusunda bir eğitimden geçirilerek erkeğin yapabileceği işlerde ona ortak olmalı, çocuk doğurmalı fakat çocuklar annelerinin görevlerini

---

¹³ Mevdûdî, *Hicab*, s.19-20-21.

¹⁴ Derya Karaaslan, *Antik Yunanda Kadın Olmak*, Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 1, S. 2, 2014, s.163.

¹⁵ Karaaslan, *Antik Yunanda Kadın Olmak*, s.165.

¹⁶ Didem Demiralp, *Eski Yunan Kültüründe Kadının Yeri*, https://www.academia.edu/340322/ESK%C4%B0_YUNAN_KULTURUNDE_KADINI_N_YERI, 2015, s.7.

aksatmamaları için devlet tarafından büyütülmelidirler. Aile çocuğunu tanımamalıdır. Platon'un kadınlara yönelik övgülerinden hemen sonra erkeklerden daha aşağı ve akılsız olduklarını dile getirdiği görülmekte, varlık hiyerarşisinde kadın, köle ile hayvan arasında bir konuma yerleştirilmektedir.¹⁷

3. Eski Romalılarda Kadın

Roma toplumunda kadın evlendikten sonra kendi ailesiyle ilgili tüm hak ve yükümlülükleri sona ermektedir. Bu durum dini yaşayışta da kendisini göstermiştir. Her ailenin kendine ait bir din anlayışı ve ibadet şekli olduğu için kadın ya ailesinden ayrılmayarak buradaki dinine bağlı kalmış ya da evlendikten sonra tamamen kocasının dinini benimsemiştir. Çünkü kadının malı ve şahsı kocasına aittir. Roma devletinde aile içinde yetki verilen kadın, kamusal alandan dışlanmıştır.¹⁸

Eski Roma'da kadının kocasına sadakatsizliğinin cezası ölümdür. Zina suçu işleyen kadının kocası, akrabaları tarafından kurulan aile meclisi kararı ile karısını öldürme yetkisine sahiptir. Kadının sadakat sorumluluğu kocasının ölümünden sonra da devam etmiştir. Tek bir erkeğin karısı olmak bu toplumda büyük bir onurdur ve ikinci bir evlilik gerçekleştiren kadının mabede girmesi yasaklanmıştır. Kocanın sadakat yükümlülüğü ise bulunmamaktadır. Ancak evli bir kadınla zina yapan erkek cezalandırılabilmektedir.¹⁹

Bu toplumda erkek ailenin eğitimi ve efendisidir. Tam mülkiyet hakkına sahiptir. Kadının toplumda bir saygınlığa hak kazanabilmesi ancak ailede anne olmasına bağlıdır. İlk dönemlerde toplumda iffetli yaşam önemseniirken, sonraları kadınlar hakkındaki düşünce ve tutumlar, sosyal düzen, aile ve evlilik hukukuyla ilgili çıkarılan kanunlar zamanla değişmiş, aile nizamı altüst olmuştur.²⁰

---

¹⁷ Karaaslan, *Antik Yunanda Kadın Olmak*, s.167-170,171.

¹⁸ Özlem Söğütlü Erişgin, *Roma Toplumunda Kadının Konumu*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, S. 2, 2013, s.3

¹⁹ Erişgin, *Roma Toplumunda Kadının Konumu*, s. 22-23.

²⁰ Mevdûdî, *Hicab*, s.21-22.

Toplum düzeni değiştikçe kadınlara her türlü mirasçılık, mülk edinme hakkı ve kanun açısından her yönden serbestlik ve bağımsızlık verilmiş, bir süre sonra kadının egemenliği sınır tanımaz hale gelmiştir. Öyle ki kadın kendi servetinin hâkimi olup, kocasına borç verip onu altından çıkılmaz bir faiz yüküyle karşı karşıya bırakabilmiştir. Hatta kocalarının kendilerine borçlarını ödememeleri halinde onları köle edinmişlerdir. Boşanma kolaylaştırılmış ve o kadar yaygınlaşmıştır ki, kadınlar artık kendi yaşlarını, evlendikleri ve boşadıkları kocalarının sayılarıyla hesaplar hale gelmişlerdir.²¹

“Evlenen kadını kocasının egemenliği altına sokan şekilde bağlı işlemler gerçekleştirilmiştir. Buna göre baba kızını sembolik bir bedel karşılığında, hayali bir satım sözleşmesi ile müstakbel kocasına satıp, mülkiyetini nakledebilmiştir. Eğer bu işlem yapılmadan evlenmişse evlilik birliği içerisinde mal ayrılığı rejimi geçerli olmuştur. Bu rejim, eşlerden her birinin kendi malları üzerinde mülkiyet, yönetim ve yararlanma haklarına sahip bulunması esasına dayanmaktadır.”²²

Tıpkı eski Yunanlılarda olduğu gibi Roma toplumunda da bir süre sonra fuhuş yaygınlaşmış, teşvik edilmiş, hayat kadınları itibar görmeye başlamıştır. Gençlerin zina konusunda serbest kalmaları gerektiğini savunan Çiçeron gibi meşhur reformistler sayesinde fuhuş yaygınlaşmış, genelevler serbest hale getirilmiştir. Bu alanda tiyatro sahneleri ve kadınların çıplak yer aldıkları Flora yarışları tertiplenmeye başlanmıştır. Ahlâkî dejenerasyonla birlikte devletin dağılması da kaçınılmaz olmuştur.²³

4. Hıristiyan Avrupa’da Kadın

Hıristiyanlık dininden sonra Avrupa’da daha ahlakî bir yaşam benimsenmiştir. Yunan ve Roma dönemlerindeki kadın merkezli tahribata tedbir alınmak istendiği açıkça anlaşılmaktadır. Fuhuş yollarının tümünden kapatılmaya çalışılması kadını töhmet altında bırakan bir anlayışla icra edilmeye çalışılmıştır. Bu

²¹ Mevdûdî, *Hicab*, s.22-23.

²² Erişgin, *Roma Toplumunda Kadının Konumu*, s.3-5.

²³ Mevdûdî, *Hicab*, s.23.

anlayışta kadın, bütün kötülüklerin kaynağıdır. Hıristiyanlığın önde gelen isimlerinin teorilerinde kadın, “şeytanın insanın ruhuna girdiği varlık, erkeği yasak olan ağaca yönelten ve yoldan çıkaran, aileye felaket getiren bir bela, gönül avcısı, süslü bir felaket tellalı” olarak nitelendirilmiştir.²⁴

Esasen evliliğin kutsal sayıldığı Hıristiyanlıkta boşanma Kutsal Yasa’ya aykırı bir durum olduğundan evlenip boşanmaktansa hiç evlenmemenin daha iyi olacağı kanaatini taşıyan öğrencilerine, İsa (a.s.)’nın “Ancak Tanrı’nın güç verdiği kişiler bekârlığı tercih edebilir” ifadesi, daha sonra göklerin egemenliğini kazanmak için Tanrı yolunda hizmet olarak tefsir edilmiş²⁵ ve bu teori ile bekârlık ahlak yüceliğinin sembolü sayılmıştır.

Hıristiyanlığın ruhbanlığa dayalı uç görüşlerine göre meşru evlilik yoluyla dahi olsa kadınla erkek arasındaki ilişki bizzat pis ve esasen kaçınılması gereken bir durumdur. Bu anlayış kadının değerini düşüren, kadını ayıplanan, köle haline getirilen, hapsedilen ve kendi çocukları üzerinde dahi söz hakkı olmayan bir konuma itmiştir.²⁶

“Orta Çağ’da bir rahibe sorarlar; “Eğer kadının bulunduğu bir eve namahrem bir erkek girerse ne olur? “Asla! Asla! Olacak şey değil! Eğer bu namahrem erkek eve girerse, kadını görmese bile yine de günah işlemiştir.” Birinci katında kadın bulunan bir evin ikinci katına erkek çıkacak olsa günaha girer. Aslında kadının varlığından gökyüzüne günah saçılmaktadır! S. Tomas Dakin der ki: Allah, bir erkeğin yüzünde bir kadına karşı aşk ve sevgi görürse, bu kadın adamın eşi dahi olsa gazaplanır. Zira bir insanın kalbinde Allah sevgisi dışında bir sevgi yer etmemelidir. İsa eşsiz yaşadı. Bu nedenle Mesihî olmak isteyen bir kimse bir kadına asla ilgi duymamalıdır. Hıristiyan kardeşler, rahip ve rahibeler de ömür boyu evlenmemişlerdir. Zira evlilik bağı Allah’ı kızdıran bir bağıdır. Rûhu’l-Kudüs’ü taşımak isteyenler bekâr yaşamak zorundadırlar. Hıristiyanlıkta ilk günah Âdem’in

---

²⁴ Mevdûdî, *Hicab*, s.26.

²⁵ Zeynep Nermin Aksakal, *Kitab-ı Mukaddes Yasası: Tarihsel Açıdan ve Kur’an-ı Kerim ile Mukayeseli Olarak*, (Danışman: Prof. Dr. Yusuf Işıcık), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2017, s.265-266.

²⁶ Mevdûdî, *Hicab*, s.27.

günahıdır. Âdem'in evladı olarak erkek ne zaman bir kadına ilgi duyarsa - velev ki kendi eşi olsun – ilk ve asli günahı tekrarlamış olur ve Âdem'in günah ve isyanını Allah'a hatırlatmış olur.”²⁷

Bu dönemde kadın her bakımdan erkeğin hâkimiyeti ve baskısı altındadır. Kadına mülk edinme hakkı verilmemiş, kendi eliyle kazandığı varlığı bile kocasına ait sayılmıştır. Eşler arasında boşanma söz konusu olmadığı için anlaşmazlık boyutu ne düzeyde olursa olsun nikâh bağı devam etmiştir. Bu durumda evli olsa dahi ayrı yaşamaya başlayan eşler gayri meşru yollara başvurabilmişlerdir.²⁸

Semavî olmayan dinlerde kadın tanrıların varlığı, doğrudan o dine inanan toplumların sosyal yapılarını ve kadın kimliğini şekillendirmiştir. Kadın tanrı, iyi bir konumda ise kadının toplumsal statüsü ve kadına bakış açısı da ona göre iyi olmuştur. Eğer kadın tanrı, kötülüğün simgesi durumunda ise kadın imajı da kötü durumda demektir.²⁹

5. Modern Avrupa'da Kadın

18. Yüzyıl modern Avrupa'sına bireysel özgürlük felsefesi damgasını vurmuştur. Feodal sistemin de yol açtığı baskı, toplumun başkaldırısına yol açmış ve Fransız Devrimiyle sonuçlanmıştır. Bundan sonraki süreçte kilise başta olmak üzere, her alanda daima eski olanla bir mücadeleye girildiği görülmektedir. Kadının bu zamana kadar süren mağduriyetini gidermek amacıyla da birçok şey yapılmıştır. Örneğin ekonomik hakları yeniden geri verilmiş, boşanmaya yönelik kolaylıklar sağlanmış, yüksek öğretim kurumlarında eğitim görmesinin yolları açılmış böylece köle haline getirilen kadının toplumsal statüsü yeniden düzenlenmeye çalışılmıştır. Ancak bu girişim birtakım sıkıntıları beraberinde getirmiş, kadınların eşitlik adına erkeğin yaptığı iş alanlarının tümünde yer alma isteği onu fitratından uzaklaşan bir

²⁷ Ali Şeriati, *Kadın (Fatıma Fatımadır)*, (çev. Esra Özlük), Fecr Yayınevi, 10.bs., Ankara 2019, s.87,88.

²⁸ Mevdûdî, *Hicab*, s.28-29.

²⁹ Kamil Şahin, Salih Toprak; *Kültürel ve Dinsel Perspektifte Kadın Kimliği*, Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 11/18, 2016, p.213.

konuma itmiştir. Toplumsal hareketler, siyaset, ekonomi, okul, fabrika ve eğlence kültürü ile sosyal hayatı merkeze alan kadın için aile hayatı, evlilik, çocuk bakımı ve terbiyesi artık küçümsenen hatta utarılan görevler olmuştur. Bireysellik ve özgürlük adına her türlü ahlâksızlık onurlu bir hayata tercih edilmiştir.³⁰

Sanayi devrimiyle birlikte üretim ve tüketim döngüsü kadının çalışmasını zorunlu hale getirmiştir. Böylece ekonomik bağımsızlığını da elde eden kadın erkeğe gereksinim duymadığı için her iki tarafında birbirlerini cinsel obje olarak görmenin dışında aralarında ilişkiyi sürdüren bir bağ kalmamıştır. Kadının kalbindeki din duygusunu kaybetmesi yaratılışının ona bahşettiği özverili olma gibi hasletleri bir kenara bırakmasına, aile sorumluluğunu yüklenmekten kaçınmasına, toplumda gayri meşru birlikteliklerin normalleşmesine, çıplaklık kültürünün yerleşmesine, kadın ve erkek arasındaki tüm sınırların ortadan kalkmasına yol açmıştır.³¹

6. Feminizm Hareketi

Modern Avrupa’da, kökleri 19. yy.’a uzanan, 1960’lı yıllarda gelişen ve erkeklerle eşit sosyal ve politik haklar talep eden bir kadın hareketi olarak Feminizm tarih sahnesindeki yerini almıştır.³² Bu hareketin amacını savunucuları şöyle ifade etmektedir: “Kadınların kurtuluş, özgürlük, eşitlik çabası ve kadın haklarına halef olmak için yürüttükleri mücadeledir. Feminizm, kadınların ötelenmişliğini birincil olarak, cinselliğin, üreme kapasitesinin tek bir erkek veya ataerkil kurumlar tarafından kullanılması şeklinde algılar. Feminizm, kapitalist-ataerkil güdümlü ekonomiyi, kültürü ve toplumu, kadınların yaşamını etkileyen ataerkil toplum ilişkilerini eleştirinin merkezine koyar ve bunların değişimi için gerekli olan eylem stratejilerini var etmeye çalışır.”³³

---

³⁰ Mevdûdî, *Hicab*, s.30-31-32.

³¹ Mevdûdî, *Hicab*, s.33-34.

³² Kadriye Avcı Erdemli, *İslâm’ın Feminizme Yaklaşımı*, Din ve Hayat TDV-İstanbul Müftülüğü Dergisi, S. 12, Şubat 2011, s. 71.

³³ Gisela Notz, *Feminizm*, (çev. Sinem Derya Çetinkaya), Phoenix Yayınevi, Ankara 2012, s.13.

“19. yy.’da sanayileşme ve bununla beraber başlayan toplumsal değişimlere karşı kadınlar, sosyal hareketler bağlamında özellikle politik ve toplumsal olaylara katılım, eğitim ve meslek edinme alanında mücadele etmişlerdir. Çok yönlü eylemler ve yaratıcı kampanyalar ile hakları için mücadele etmiş, kişileri tekrar tekrar grevlere, bazı ürünleri tüketmeyi boykot etmeye veya egemenlerin etkinliklerini sabote etmeye çağırılmışlardır. Kadın gazeteleri, kadın dernekleri, anaokulları, kadınlara özel meslek okulları, üniversiteler, bağımsız kooperatifler, feminist bir karşı kültürün, yaşam ve çalışma biçimlerinin, deneysel temasların ve teorik fikirlerin pratikte eyleme geçmesini sağlamıştır.”³⁴

Kadınların feminizm hareketi ile kurumsal eğitim hakkı, cinsiyet eşitliği gibi sadece sosyal rollerin yeniden düzenlenmesini talep etmekle kalmayıp, erkeklerin tepeden inmece tavırlarıyla, sözleriyle ve cinsel saldırılarıyla da mücadeleyi amaçladıkları görülmektedir. İngiliz feministler bu düşünce akımını pratik hayatta ataerkil aile kurallarına, erkeklerin eşleri üzerinde hak sahibi olmasına karşı çıkararak, eşlerini ve ailelerini terk ederek demokratik ve eşitlikçi topluluklarda yeni yaşamlara başlamaya kadar taşımışlardır.³⁵

Özgürlükçü bu kadın hareketinin Batılı toplumlarda revaç bulmasının sebebi aşığılanma, şiddet ve baskıya karşı ortaya çıkan aşırı tepkidir. Örneğin kadınların, akıl hastalığı olanların, öğrencilerin ve çırakların politik derneklere üyeliği ve toplantılara katılımı, yönetici yazar olmaları yasalara bağlı olarak yasaklanmıştır. Ayrıca sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan sosyal problemleri, kadın işçilerin emeklerinin heba edilmesini kaleme alan yayınlar da bu yasaklardan payını almıştır. İşte böyle bir ortamda ilk kez 1908’de Almanya’da kadınlar politik parti ve örgütlere üye olabilmiş ve yine aynı yıl üniversitelerde okuma hakkını elde edebilmişlerdir.

“Kadına yönelik şiddete karşı 110 kadın danışma merkezi ve kadın inisiyatiflerinin çalışma yaptığı, otonom kadın sığınma evleri açıldığı”

---

³⁴ Notz, *Feminizm*, s.25-26.

³⁵ Notz, *Feminizm*, s.34-35.

görülmektedir. Böylece siyaset kurumları bu konuya tavır almak ve çözüm üretmek zorunda kalmışlardır.³⁶

Kadınlar eşit yurttaşlık hakkını 1. Dünya savaşı sonunda, seçme ve seçilme hakkını ise ilk kez 1919'da elde edebilmişlerdir. Ancak Batılı kadınların mücadelesi salt eşitlik ve gasp edilen haklarını geri alma talebiyle sınırlı kalmamış, yeni bir takım ahlak teorileriyle cinsel özgürlük, doğum kontrolü ve kürtaj gibi konulardaki taleplerini de meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Dönemin yazarları kitaplarında annelik, annelik sevgisi ve ev hanımlığı gibi olguları ataerkilliğin icat ettiği ideolojiler olarak sunmakta, kadına sürekli özgür olma, erkekten bağımsız bir ekonomi geliştirme düşüncesini empoze etmektedirler.³⁷

Feminizm tarihi süreçte farklı talepler etrafında gelişim göstermiştir. İlk etapta kadınlar oy hakkı, eğitim hakkı, mülkiyet hakkı, eşit işe eşit ücret, evlilik ve ailede eşit haklar, vatandaşlık hakkı gibi erkeklerle eşit konumda yer almak için mücadele etmişlerdir. İkinci dünya savaşından sonra kadınların cinsiyet temelli rollerini terk etme amacı etrafında, mücadelelerinin merkezini kürtaj hakkı istemeleri oluşturmaktadır. Aynı zamanda şiddete, cinsel baskıya ve lezbiyenlere karşı ayrımcılığa son vermeyi de talep etmişlerdir.³⁸

Kitap, dergi, broşür ve her türden yayın organıyla kampanyalarını örgütlü bir şekilde yürüten kadınlar, ev işlerinin azalması ve daha görünür olması için bu işlerin bedelinin kamu tarafından ödenmesini dahi istemişlerdir. Eşit işe eşit ücret kampanyalarıyla erkeklerin çalışma alanlarında yer alarak ücret adaletsizliğine karşı seslerini yükseltmişler ancak bu hayat tarzı, onların yirmi dört saat açık çocuk yuvaları talep etmelerini kaçınılmaz kılmıştır. Feminist hareketlerin haklı çıkış noktalarına rağmen, erkek ile eşitlik talepleri kadınların yaratılışlarına yabancılaşmasına, annelik görevinden ve evden uzaklaşmasına dahası sadece erkeğe hitap ettiğini ve kolladığını düşündükleri din mefhumunu reddetmelerine neden olmuştur.³⁹

---

³⁶ Notz, *Feminizm*, s.41-42-44.

³⁷ Notz, *Feminizm*, s.55-67.

³⁸ Erdemli, *İslâm'ın Feminizme Yaklaşımı*, s.71.

³⁹ Notz, *Feminizm*, s.82-83-86-87.

Çok erken dönemlerde sistematik bir şekilde kadınların zihin dünyasını şekillendirme hamleleri yapılmıştır. Henüz 1833'lü yıllarda topluma sunulan fikirlere, romantizm ekolünün liderliğini yapan Georgia Sand isimli yazarın kadın için en ideal erkeği tanımladığı *Jak* adlı eserinde söyledikleri örnek gösterilebilir. *Jak* adlı roman kahramanın evli bir kadınla yaşadığı ilişkinin, kadının kocası tarafından onun güzelliğini herkesle paylaşma adına onaylanması yer almaktadır. Evliliğin tamamen ortadan kalkacağı bir zamanın özlemini duyan yazar, nikâhı ahmaklık ve sosyal hayatın en iğrenç yolu olarak nitelendirmiştir. Erkeklerin üstün, kadınların ise insanlık değeri aşağılanmış bir kesim olmalarından dolayı toplumun yeni bir hayat tarzına olan ihtiyacının eşlerin birbirlerinin özgürlüğüne karışmayacağı, evlilik kadar kutsal ve tertemiz telakki edilen nikâhsız birlikteliklerle sağlanabileceğini düşünmektedir.⁴⁰

Bu mantalite yıllar sonra Avrupa'da etkisini göstermeye başlamış, edebiyat, sanat ve felsefeyi bu düşünceye hizmet etmek amacıyla kullanmaya başlayan kişiler zuhur etmiştir. Artık kadına iş ve hizmet sağlama amacından sapılmış tamamen cinsel bir meta olmasının özgürlüğünün yolları açılmaya çalışılmıştır.

19. yy. sonlarında Paul Adam, gençleri ahmaklık ve gerilikle kınamaktan geri durmadığı *La Moral de L'amour* adlı kitabında aynı zamanda onları olgunluğa, akıllı olmaya ve efendiliğe davet etmektedir. Bunun için tavsiyeleri ise, geleneksel ahlâki kuralların etkisinden kurtularak hiçbir şeyin gizlenmemesi, kınama ve çekinme olmaksızın gençlerin birbirinden istediği gibi yararlanabilmesi gerektiğidir. Ayrıca bir kişiyi hazzın sebebi olarak görüp ilahlaştırmamayı, ona kulluk ederek diğer sevgilileri görmezden gelmemeyi de tavsiyelerine eklemektedir. Yazara göre bir kişiyi kendisi için tapınılan bir put haline getirmektense her an için yeni bir sevgili bulmalı ve bir kişiyle zaman kaybedilmemelidir.⁴¹

Önceleri gayrı meşru ilişkilerin de evlilikle eş değer özellikte olduğu düşüncesi yerleştirilmeye çalışılırken, daha sonra nikâh yerilmeye başlanmıştır. Fransa'da bu çarpık anlayışın temelini atan kişilerden olan Dr. Drysdale, boşanmanın

---

⁴⁰ Mevdûdî, *Hicab*, s.66.

⁴¹ Mevdûdî, *Hicab*, s.67-68.

kolaylaştırılmasının ve bu halin giderek nikâh yolunu ortadan kaldıracak düzeye gelmiş olmasının kendisine en çok mutluluk veren şey olduğunu belirtmiştir. Evlilik bağı olmadan gerçekleşen aşkın daha yüce ve saygın olduğunu, çünkü nikâhın iki kişinin birbiriyle geçinmesi için bir sözleşme olmaktan öteye geçemediğini ifade etmiştir.⁴²

Gayrı meşru olarak dünyaya gelmiş olan çocuk ile meşru yoldan sahip olunan çocuk arasında bir ayırım gözetilmemesini büyük bir başarı ve ganimet olarak niteleyen Paul Robin ise iki nesil arasındaki dengeyi sağlayabilmek ve daha huzurlu olmak adına kendisi de dâhil herkesin gayrı meşru çocuk sayısını artırmaya katkıda bulunması gerektiğini belirtmektedir. Bu zihni yapının temellerini attığı durumun vardığı nokta, yasalara bağlı olarak suç sayılmasına rağmen İngiltere’de yılda en az doksan bin, Amerika’da ise yılda bir milyon çocuğun düşürülmesi olmuştur.⁴³

Sosyal hayat ilişkilerinin çöktüğü batı toplumu hakkında Paris Üniversitesi Hukuk Profesörü olan Bartholemio, toplumda metres hayatı yaşayan kadınların haklarının garanti altına alınması taleplerini kanunlaştırmak için parlamentonun ve hükümetin çalışma başlattığını yazmıştır. Ordudaki askerlerin metreslerine ise askerin meşru eşinin haklarına sahip olması, nafaka ödenmesi ve askerin ölümü halinde emekli maaşı bağlanmasını öngören tekliflerin ele alındığını ve bunların kanun hükmüne bağlandığını belirtmiştir.⁴⁴

Medeniyetin beşiği olarak görülen eski Yunan ve Roma’da, Yahudilik ve Hıristiyanlık dinlerinde ve başka tüm cahilî gelenekleri sürdüren toplumlarda kadın olgusunda daima bir aşağılama geleneğinin hâkim olduğu görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak da Batı’da Feminizm hareketleriyle kadının özgürlüğü ve itibarı sağlanmaya çalışılırken, daha büyük problemlere kapı aralanmıştır.

Batı toplumunun en büyük sorunu, kadının özgürlüğü ve topluma katılımı adına, vitrinlerde ve reklam panolarında cinsel bir imajla öne çıkarılmasıdır. Kadın,

---

⁴² Mevdûdî, *Hicab*, s.77.

⁴³ Mevdûdî, *Hicab*, s.77.

⁴⁴ Mevdûdî, *Hicab*, s.92.

moda, sanat, özgürlük gibi süslü kılıflarla açık meta ve porno aracı haline getirilip, kişiliksizleştirilmiştir.⁴⁵

Kadınların ev hayatından kopuşları büyük ölçüde sanayi devrimiyle birlikte kadın işgücüne gereksinim duyulmasıyla başlamıştır. Modernizm ile devam eden süreçte geline nokta kadın en fazla sömürülen birey olduğunun farkına bile varamamıştır.

Batı toplumunda kadın, geçmişte insan muamelesi göremese de daima ailenin bir üyesi olarak kabul edilmiştir. Bu yeni hayat tarzı kadına ekonomik ve sosyal bağımsızlığını bahşetmekle beraber kadını evin dışına sürüklemiştir. Tüketim toplumunun en sadık üyesi haline getirilen kadın, anneliğinin kutsiyeti olan bir varlık olarak görülmemektedir. Çünkü varlığı sadece ev hayatıyla tanımlanan kadın toplumun silik figürü olarak gösterilmektedir. Takdir gören kadın imajı görünür olan ve cazibesi kadar var olandır.⁴⁶

Bilim adına, insanlık yararına gayret gösterip, başarı elde eden kadın örnekleri gözlerden uzak tutulmaktadır. Batının gelişmesi üzerinde hiçbir katkısı bulunmayan salon kadını imajı ise tüm dünyaya Batılı kadın olarak servis edilmektedir.

7. İslâm'ın Feminizme Etkisi

İslâm kadının toplumsal hayattan dışlanmasına ve cahilî yöntemlerle aşığılanmasına devrim düzeyinde prensiplerle karşı durmuştur. Bu yaklaşımın Avrupa'nın bazı ülkelerinde kadınların hak arayışlarına ilham kaynağı olduğu bizzat Batı'lı yazarlar tarafından Feminizm literatüründe dile getirilmiştir.

Andree Michel, *Feminizm* adlı kitabında bu görüşü dile getirmiş, İtalya'daki feminist bir geleneğin kültürel planda yaşayabildiğini ülkedeki "kadınlara kendilerini kanıtlama olanağı tanıyan" Müslüman kültürün etkisine bağlamıştır. *İslâm*

---

⁴⁵Cihan Aktaş, *Kadının Toplumsallaşması ve Fitne*, İslâmî Araştırmalar, Cilt 5, S. 4, Ekim 1991, s.253.

⁴⁶Aktaş, *Kadının Toplumsallaşması ve Fitne*, s.252-253.

Avrupa'da adlı kitabında İslâm kültürünün İspanya ve Sicilya'dan yavaş yavaş kuzeye yayılarak Hıristiyanları cezbedişinden örnekler veren Prof. Montgomery Watt, birçok Avrupalının bu kültürden neyi benimsemiş ve neyi kabul etmişse, bunların Müslümanlara ait ve İslâmî olduğunun pek az farkına vardığını kaydetmektedir.⁴⁷

İslâm, kadına o günkü Arap toplumunun bakış açısından farklı bir perspektifle bakmış ve kadını aleyhine olan sosyal şartların etkisinden kurtarmıştır. O zamana kadar sahip olmadıkları pek çok hakkı kadınlara tanımıştır. Kadınların ve erkeklerin fiziksel farklılıkları göz önüne alınarak, konuyu kadının korunması temelinde ele almıştır. Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin aksine kadın doğuştan suçlu ve tüm günahların kaynağı olarak nitelendirilmemiştir. Fakat sonraki dönemlerde İslâmiyet öncesi Arap kültürünün etkisi ağır basmış ve bu kültür ile İslâm'ın özdeşleştirilmesi kadının İslâm'da da ikincil bir rolde görünmesine yol açmıştır.⁴⁸

Feminizmin seçme hakkı, miras hakkı, evlenme ve boşanma hakkı ve kamusal alana girme gibi talepleri Müslüman kadınlara 1400 yıl önce zaten verilmiştir. Seçme hakkı Hz. Peygamber (s.a.s)'e biat etmek isteyen kadınların biatlerini almaları kendisine Kur'ân'da emredilerek verilmiştir.⁴⁹ Eğitim hakkı talebiyle mücadele veren Batılı kadına karşılık Hz. Peygamber, pratik hayatta kadınların eğitimine Hz. Aişe örneğinde olduğu gibi yön vermiş, onların eğitim faaliyeti taleplerine özel zaman ayırmış ve ilim öğrenmeyi daima teşvik etmiştir.⁵⁰

İslâm'ın kadına verdiği değer, kadının kamusal alandan dışlanmayışından ve bu alanda liyakatin esas alınmasından anlaşılmaktadır. Hakkını verdikleri takdirde kadınların idarecilik yapabileceklerinin referansı olarak Kur'ân-ı Kerîm, Sebe Melikesi'nin yöneticiliğini övmektedir.⁵¹

İslâmî öğretinin ilk yayılış döneminde hayata geçirilen ilkeler, tüm toplumlar için örneklik teşkil ederken, Müslüman halkların bilhassa kadın olgusu noktasında

⁴⁷ Aktaş, *Kadının Toplumsallaşması ve Fitne*, s.253.

⁴⁸ Şahin, *Kültürel ve Dinsel Perspektifte Kadın Kimliği*, s. 213.

⁴⁹ Mümtehine, 60/12.

⁵⁰ Erdemli, *İslâm'ın Feminizme Yaklaşımı*, s.72-73.

⁵¹ Erdemli, *İslâm'ın Feminizme Yaklaşımı*, s.73; Neml, 27/23-44.

Batı'ya imrenmesiyle birlikte kadının toplum içindeki etkin rolü zayıflamaya başlamış ve Müslüman kadın da sömürüden nasibini almıştır.

8. Batı Kültüründen Etkilenen Müslümanlar

Rönesans, Fransız devrimi ve sanayileşmenin getirdiği yeni medeniyet dalgası tüm dünyanın havasını değiştirmiştir. Bu değişimlerden elbette İslâm ülkelerinin etkilenmesi de kaçınılmaz olmuştur. Müslüman toplumlar Batıdaki makine, matbaa, elektrik, radyo, televizyon ve sinema gibi modern tekniğe ait her şeyden istifade etmişlerdir. Okul, gazete, kitap ve eğitim sistemine dair pek çok şey batı kültürünün izlerini taşımaktadır. Banka, üretim tüketim sistemi ve yeni ihtiyaçlar ile kapitalizm ve modernizm dayatması Müslümanları da kuşatmıştır. İslâm medeniyeti, Müslümanlar tarafından tüm yönleriyle olduğu gibi felsefi akımlarıyla da benimsenen Batı kültürünün gerisinde kalmıştır.⁵²

Modern medeniyetin görkemli güzelliklerinden tüketim kültürüne yatkın olan kadın, daima daha çabuk etkilenmiştir. Örneğin Afrika sömürüldüğü zaman Avrupalılar, özellikle özel gün ve kutlamalar esnasında yerli halka sundukları yapay parlak mücevherler karşılığında, elmas ve kahve çıkarabilecekleri büyük arazilerin mülkiyetini almışlardır. Böylece bölgenin yönetimini ellerine geçirmeleri zor olmamıştır.⁵³

Toplumun tüketim kültürünün değişmesi demek, onun inançlarının, zevklerinin, karakterinin ve geleneğinin de değişmesi demektir. “Kapitalizm bir mendil için Roma'yı ateşe vermekten çekinmez. İslam ülkelerinin kadınları, Batıdan ihraç edilen ürünlerin tüketicisi olmakla kalmayıp ailede, bugünün ve yarının nesilleri üzerinde, toplumun şekillenmesinde, ahlakî değerlerde, edebiyat, sanat, inanç gibi pek çok şey üzerinde emperyalistler tarafından kullanılmaktadır.”⁵⁴

Diğer taraftan, İslâm'ın ilk dönemlerinde kadına tanınan güçlü imkânlardan git gide uzaklaşan Müslüman halklar arasında özellikle bazı coğrafyalarda kadına,

---

⁵² Şeriati, *Kadın*, s.73.

⁵³ Şeriati, *Kadın*, s.104.

⁵⁴ Şeriati, *Kadın*, s. 116-117.

din adına dayatılan şiddetli baskıya bir tepki olarak, bu toplumlardaki eğitimli kadınların ataerkillikle mücadele ve İslâmî feminizm söylemleri geliştirdikleri görülmektedir. Esasen dinin kendilerini ikinci plana itmediğinin farkında olan bu kadınlar, Allah'ın normları ile toplum normlarının çeliştiğini düşünmektedirler. Kadınların rolleri ve haklarının İslâmî bir çerçeve içinde yeniden gözden geçirilip, düzeltilmesi talebini, “kimliklerinin dini boyutunu kendi şahsî-ailevî ve sosyo-politik yaşamlarında eşitlikçi toplumsal cinsiyet ilişkileri ve tercih özgürlüğü üzerinde temellenen güçlendirilmiş bir sosyal statü ile yeniden uzlaştıracak mekanizmanın” Müslüman feminizmi olduğuna inanmaktadırlar.⁵⁵

Bu zihniyetin en büyük yanılığını ele veren yaklaşım şekli, şöyle ifadesini bulmaktadır:

“İslâm içerisindeki diğer modern (ve ileri sürülebilir bir şekilde post modern) reform hareketlerinin öteki unsurları gibi Müslüman feminizmi de sünneti, hadisi ve geleneğin diğer cüzlerini kenarda bırakan Kur’ân merkezli bir söylemdir.”⁵⁶

---

⁵⁵ Nayereh Tohidı, “İslâmî Feminizm” *Tehlikeler ve Ümit Vaad Eden Unsurlar*, (Çev. İhsan Toker), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.2, 2004, s.283-284.

⁵⁶ Tohidı, “İslâmî Feminizm” *Tehlikeler ve Ümit Vaad Eden Unsurlar*, s.286.

I. BÖLÜM

B. İLÂHÎ DİNLERDE KADININ DEĞERİ

1.Yahudilik İnancında Kadının Yaratılışı

Tevrat'ta ilk kadın olan Havvâ'nın, Hz. Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı yer almaktadır. Fizikî olarak erkeğe bağımlı ve ikincil şekilde yaratılan kadın aynı şekilde manevî olarak da erkeğe hizmet etmek için vardır. Yahudilikte kadına daha yaratılıştaki ikinci sınıf bir rol verilmektedir. Kadının erkeğin yardımcısı olmasından da öte, erkeğin üstün olduğu ve inanç olarak erkek merkezli bir anlayış hâkimdir.⁵⁷

Bu bilgi Tevrat'ta şöyle anlatılmaktadır:

“Rab Tanrı Âdem'e derin bir uyku verdi. Âdem uyurken, Rab Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapladı. Âdem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Âdem'e getirdi. Âdem, “İşte bu benim kemiklerimden alınmış kemik, etimden alınmış ettir” dedi. “Ona kadın denilecek, çünkü o adamdan yaratıldı.”⁵⁸

Yahudi inancına göre kadın, erkeğe yardımcı olarak yaratılmasının ötesinde onu aldatarak cennetten çıkmasına neden olmuştur. Tanrı'nın emrinin aksine yasak meyveyi yiyen ve erkeğin de yemesi için onu ayartan kadın suçludur.

“Ama Tanrı “bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz” dedi. Yılan, “kesinlikle ölmezsiniz” dedi, “Çünkü Tanrı biliyor ki o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız.” Kadın ağacın güzel meyvesini yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici olduğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi.”⁵⁹

⁵⁷ Musa Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, Akademik Bakış Dergisi, S. 55, Mayıs-Haziran 2016, s. 308.

⁵⁸ Yaratılış, 2/21-23.

⁵⁹ Yaratılış, 3/3-6.

Bu günahı nedeniyle kadın lanetli kabul edilmektedir. Ceza olarak dünyada ağırlı doğum yapmaktadır. Bu anlayışın hâkim olduğu inancın ayinlerinde; “Beni kadın yaratmayan Ulu Tanrı’ya, bizlerin ve bütün dünyanın Yüce Efendisi’ne şükürler olsun” şeklinde dua edilmektedir.⁶⁰

2. Yahudilik İnancında Kadın ve Evlilik

Yahudi geleneğinde kutsal bir görev olan evlilik kurumu içerisinde ve kutsal bir misyon olan neslin çoğalmasında kadın en fazla değeri anne olmakla kazanmaktadır, ancak burada bile erkeğin otoritesi söz konusudur. Annelikten sonra saygınlığı biraz daha artan kadından beklenen ise erkek çocuktur. Oğlu olmayan kişinin adının kavminden silinmesi etnik bir inançtır. Bu durum ciddi bir tehlike olduğundan kadın; kocası için bir kusur, toplum tarafından da lanetli kabul edilmekten korkmaktadır. Günahkâr ve kusurlu olan bir kız çocuk dünyaya geldiğinde anne iki hafta kirli sayıldığından temizlenmesi için altmışaltı gün beklemesi gerekirken, erkek çocuk doğduğunda bu rakam yarıya inmekte ve bir hafta kirli olmanın sonucunda otuz üç gün beklemektedir.⁶¹

Erkekler aynı anda birden çok eş ile evlenebilmektedirler.⁶² Evlilikte anlaşmazlık ortaya çıktığında boşama hakkı sadece erkeğe aittir, kadının böyle bir hakkı bulunmamaktadır. Erkek evlendiği kadından hoşlanmaz ya da onda utanılacak bir şey bulursa onu boşayabilmektedir. Bunun için “get” adı verilen bir belge düzenlenmekte ve boşamanın gerekçesi ayrıntıları ile gösterilmektedir.⁶³

“Eğer bir adam evlendiği kadında yakışsız bir şey bulur, bundan ötürü ondan hoşlanmaz, boşanma belgesi yazıp ona verir ve onu evinden kovarsa, kadın adamın evinden ayrıldıktan sonra başka biriyle evlenirse, ikinci kocası da ondan hoşlanmaz, boşanma belgesi yazıp verir, onu evinden kovarsa ya da ikinci adam

⁶⁰ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.308-309.

⁶¹ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.312-313.

⁶² Gürhan, *Toplumsal Cinsiyet ve Din*, s.67.

⁶³ Kaval, *İlahi Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.313.

ölürse, kadını boşayan ilk kocası onunla yeniden evlenemez. Çünkü kadın kirlenmiştir. Bu Rabb'in gözünde iğrençtir.”⁶⁴

“Bir adamın karısını boşama nedeni olarak gösterilen ahlaksızlık, “açığa çıkınca utanca yol açan şeyler” olarak nitelenen “erva” lafzıdır. Buradaki ahlaksızlıktan kastın zina olduğu söylenmiştir. Ancak Yahudi geleneğinde kadının kocasının yemeğini kasten yakması da bu kapsamdaki boşama nedenlerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda kocasının ondan hoşlanmaması şeklindeki ikinci ifade, daha güzel bir kadından hoşlanması boşama gerekçesi olarak yine bu kapsamda değerlendirilmiştir. Günümüzde ise kocası karısını rızası dâhilinde boşayabilmektedir.”⁶⁵

3. Yahudilik İnancında Kadının Toplumdaki Yeri

Yahudilikte kadın dinî alandan uzak tutulmuştur. Dinî kutlamalarda kadının rolü çok azdır. Bunun bir nedeni “kadınların bazı fitri özellikleri ve -özellikle hukuki konularda- ataerkil toplumdaki erkeğe bağımlı statüsünden kaynaklanmaktadır.”⁶⁶ Bir diğer nedeni de adet hallerinden kaynaklanan kirlilik anlayışıdır. Adet halindeki kadın adeta cüzamlı muamelesi görüp, ona ve yatağına dokunanın murdar olacağına inanılmıştır. Kadın zamanını evde geçirmeli, toplumsal yaşamdan uzaklaştırılmalıdır. Bunun sonucu olarak eğitimden de mahrum bırakılmıştır.⁶⁷

Hiçbir alanda söz sahibi olmayan kadının görevi, ev işlerini en iyi şekilde yerine getirmek, çocuklarının bakımıyla ilgilenmek ve kocasının ihtiyaçlarını karşılamaktan ibarettir. Aksi takdirde insan yerine konulmamaktadır.⁶⁸

Yahudi kutsal metinlerinin sonradan yazılmış olması ve Hahamlık Yahudiliğinin kadının toplumdan izolesi yönündeki fikirleri nedeniyle kadının konumuyla ilgili bu düşüncelerin sonradan oluşturulduğu kabul edilmektedir.⁶⁹

⁶⁴ Yasa'nın Tekrarı, 24/1-4.

⁶⁵ Aksakal, *Kitab-ı Mukaddes Yasası: Tarihsel Açıdan ve Kur'an-ı Kerim ile Mukayeseli Olarak*, s.264.

⁶⁶ Aksakal, *Kitab-ı Mukaddes Yasası: Tarihsel Açıdan ve Kur'an-ı Kerim ile Mukayeseli Olarak*, s.56.

⁶⁷ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.318.

⁶⁸ Gürhan, *Toplumsal Cinsiyet ve Din*, s.66-67.

4. Hıristiyanlık İnancında Kadının Yaratılışı

“Yahudi itikadının devamı olarak kabul edilen Hıristiyanlıkta da kadının yaratılış amacı kendiliğinden uzak, erkeğe bağımlı bir hüviyete sahiptir. İlk günah konusunda yine kadın, erkeği baştan çıkardığı için tek sorumlu ve günahkâr kişidir. Hz. İsa’dan sonra yazılmış kutsal metinlerde giderek ağırlık kazanan kadına menfi bakış daha çok Pavlos’tan sonra kuvvetlenmiştir. Pavlos, Meryem’e olan sevgi ve hürmetini ifade etmekte ve onu Havvâ’nın dünyaya getirdiği günahın kefareti olmuş yüce bir kadın olarak görmektedir. O dönemde Yahudi inancını da etkileyen hâkim Roma medeniyeti, Hıristiyanlığı da etkileyerek sonradan yazılan kutsal metinler üzerinden kadının toplumsal rollerinden yoksun bırakılarak erkeğe bağımlı kalmasına neden olmuştur.”⁷⁰

İncil’de geçmekte olan Pavlos’a ait şu tavsiyeler duruma açıklık getirmektedir:

“Kadınların da saç örgüleriyle, altınlarla, incilerle ya da pahalı giysilerle değil, sade giyimle, edepli ve ölçülü tutumla, Tanrı yolunda yürüdüklerini ileri süren kadınlara yaraşır biçimde, iyi işlerle süslenmelerini isterim. Kadın sükûnet ve tam bir uysallık içinde öğrensin. Kadının öğretmesine, erkeğe egemen olmasına izin vermiyorum; sakın olsun. Çünkü önce Âdem, sonra Havvâ yaratıldı. Aldatılan da Âdem değildi, kadın aldatılıp suç işledi. Ama doğum yapıp kurtulacaktır. Yeter ki sağduyuyla iman, sevgi ve kutsallıkla yaşasın.”⁷¹

5. Hıristiyanlık İnancında Kadın ve Evlilik

Erken evlenme ve nesil yetiştirmeyi dinî bir görev addeden Yahudiliğin aksine, Hıristiyanlıkta başlangıçta kutsal sayılan evliliğe zamanla menfi bir bakış olduğu görülmektedir. Kutsal Ruh’u sadece bekârların taşıyabileceği, meşguliyeti eş yerine sadece Rabbin işlerine yöneltme düşüncesi sebebiyle bekârlık tavsiye edilmiştir. Bekârlığı tavsiye eden Aziz Pavlos, manevi olarak yeterli kudreti ve

---

⁶⁹ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.318.

⁷⁰ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.310.

⁷¹ Pavlus’tan Timoteos’a Birinci Mektup, 2/9-15.

iradesi olmayanlar için fuhşun önüne geçilmesi amacıyla evliliğin olabileceğini söylemiştir.⁷²

Evlilik ile ilgili İncil’de şu tavsiyeler yer almaktadır:

“İsâ’nın yanına gelen bazı Ferisiler, O’nu denemek amacıyla şunu sordular: “Bir adamın, herhangi bir nedenle karısını boşaması Kutsal Yasa’ya uygun mudur?” İsâ şu karşılığı verdi: “Kutsal Yazılar’ı okumadınız mı? Yaradan başlangıçtan ‘İnsanları erkek ve dişi olarak yarattı’ ve şöyle dedi: ‘Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak. Şöyle ki onlar artık iki değil, tek bedendir. O halde Tanrının birleştirdiğini, insan ayırmasın. Ferisiler İsâ’ya, öyleyse dediler, “Mûsâ neden erkeğin boşanma belgesi verip karısını boşayabileceğini söyledi? İsâ onlara, “İnatçı olduğunuz için Mûsâ karılarınızı boşamanıza izin verdi” dedi. Başlangıçta bu böyle değildi. Ben size şunu söyleyeyim, karısını fuhştan başka bir nedenle boşayıp, başkasıyla evlenen, zina etmiş olur. Boşanan kadınla evlenen de zina etmiş olur.”⁷³

“Öğrenciler İsâ’ya, “Eğer erkekle karısı arasındaki ilişki buysa, hiç evlenmemek daha iyi!” dediler. İsâ onlara, “Herkes bu sözü kabul edemez, ancak Tanrı’nın güç verdiği kişiler kabul edebilir” dedi. Çünkü kimisi doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım edilir, kimisi de Göklerin Egemenliği uğruna kendini hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin!”⁷⁴

Bu ifadelerden Allah’a yakınlığın, nefsi istekleri geri planda tutmakla mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. Nitekim Pavlos’un İncil’deki şu tavsiyeleri de aynı doğrultudadır:

“Kaygısız olmanızı istiyorum. Evli olmayan erkek, Rabbi nasıl hoşnut edeceğini düşünerek Rabbin işleri için kaygılanır. Evli erkeğe karısını nasıl hoşnut edeceğini düşünerek dünya işleri için kaygılanır. Böylece ilgisi bölünür. Evli olmayan kadın ya da kız hem bedence hem ruhça kutsal olmak amacıyla Rabbin

⁷² Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.314.

⁷³ Matta, 18/3-8.

⁷⁴ Matta, 18/10-12.

işleri için kaygılanır. Evli kadınsa kocasını nasıl hoşnut edeceğini düşünerek dünya işleri için kaygılanır.”⁷⁵

Evliliğin bitirilmesi konusunda boşama yetkisi Yahudilikte olduğu gibi sadece erkekte bulunmaktadır. Ancak Hıristiyan inancında erkeğin keyfiliğe dayalı bir yaklaşım ortaya koymasına imkân yoktur. Erkeğin karısını boşamasındaki tek gerekçe zina etmiş olmasıdır. Aksi bir gerekçeyle boşamaya hakkı yoktur. Eğer boşarsa kendisi zina etmiş sayılır. Ailede herhangi bir çatışma yaşanması durumunda kadının erkeğe itaati dinî bir görev olarak sorunu çözüme kavuşturmalıdır: ⁷⁶

“Ey kadınlar, Rabbe bağımlı olduğunuz gibi kocalarınıza bağımlı olun. Çünkü Mesîh bedeninin kurtarıcısı olarak kilisenin başı olduğu gibi, erkek de kadının başıdır. Kilise Mesîh’e bağımlı olduğu gibi, kadınlar da her durumda kocalarına bağımlı olsunlar.”⁷⁷

6. Hıristiyanlık İnancında Kadının Toplumdaki Yeri

“Hıristiyanlık coğrafi konumu itibariyle Greko-Roman ve Helenistik dinlerin tesirinde kalmıştır. Hz. İsa’nın kadınlara da dini öğrettiği, onlara iyi davrandığı, kadınların da erkekler gibi dini anlamda eşit tutulup sorumlu olduklarını bildirdiği ve dini misyon görevi verdiği yazılıdır.” Ancak Pavlus’un bir mektubunda kadınların toplantı esnasında konuşmalarına izin vermeyerek bunu ayıp karşılaması, öğrenmek istedikleri şeyleri kocalarına sormaları gerektiğini söylemesi, kadınlarla ilgili daha önceki İncillerle uyuşmayan ifadelerdir.⁷⁸

Bu çelişki Pavlus’un Roma döneminde yaşamış olup, içinde bulunduğu toplumun düşüncelerini taşımasından kaynaklanmaktadır. Aynı düşünce, 16. yy.’da kadınların şeytanla işbirliği içinde oldukları inancı sebebiyle dehşet verici zulümlere maruz kalmalarına sebep olmuştur. Dini çevrede oluşan bu inanışlara paralel olarak sonraki kutsal metinlerde kadına yönelik şiddet meşrulaşmıştır. 15. yy.’da erkeğin

⁷⁵ Pavlus’tan Korintliler’e Birinci Mektup, 7/32-34.

⁷⁶ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.314.

⁷⁷ Pavlus’tan Efesliler’e Mektup, 5/22-24.

⁷⁸ Pavlus’tan Korintliler’e Birinci Mektup, 14/34-35.

karısını döverek terbiye edebileceğinin yazıldığı ve Martin Luther gibi birçok kilise babasının kendi eşlerine acımasızca şiddet uyguladıkları görülmüştür. 19. yy.'da bile kötü ruh taşıdıklarına inanılan kadınların cadı olarak nitelendirilip öldürüldüğü bilinmektedir. “Aziz Sustam, Hz. Meryem dışındaki tüm kadınların ahlâksız olduklarını, erkekleri aldatan yaldızlı bir musibet olduklarını söylemiştir.”⁷⁹

“Kadınların kötülük dolu, kararsız, kavgacı ve en büyük ayartıcı olması nedeniyle evlenmeye olumsuz bakılmış, sosyal alandan uzak bir yaşam süren kadın değerli addedilmiştir. Bu nedenle dindar kadın olan rahibeler evlenmeyip, münzevî bir hayatı tercih etmişlerdir. Pavlus döneminde belirginleşen kadına yönelik negatif düşünceler, Augustinus zamanında kadın düşmanı bir görüşe evrilmiştir. Bu dönemde kadının hiçbir hakkı, statüsü ve ekonomik yetkisi bulunmamaktadır. Örneğin evlenmeden önce sahip olduğu bütün mal varlığı ve mirası evlendiği erkeğin uhdesine geçmektedir. Kadın dînen erkeğin belirleyici otoritesi altında ve ona bağımlı olmak durumundadır. Hatta 586 yılında Fransa’da gerçekleştirilen bir konsilde kadının insan olup olmadığı tartışılmış ve sadece erkeğe hizmet etmek için yaratılmış bir insan olduğuna karar verilmiştir.”⁸⁰

Ortaçağ Batısına ait şu atasözü kadının toplumsal konumuna dair anlayışı özetlemektedir: Bir kadın evinden dışarıya üç kez çıkmalıdır: Vaftiz edildiği, evlendiği ve öldüğü zaman.⁸¹

Reform hareketi dönemine gelindiğinde de kadına yönelik olumsuz bakış açısında bir değişiklik olmadığı gözlenmektedir. “Martin Luther’in hamileliğin tehlikelerine dikkat çekenlere verdiği yanıt, doğanın kadını tek bir amaç için yarattığını söyleyen Aristoteles’in etkisini yansıtmakla beraber, Reformasyon’un bu konudaki tutumunu da özetlemektedir: “Çocuk doğurmak yüzünden kadınlar bîtap düşüyor ya da ölüyorsa bunun hiçbir zararı yoktur. Bırakın ölene dek çocuk doğursunlar; bütün varlık nedenleri de zaten bundan ibarettir.”⁸²

⁷⁹ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.319.

⁸⁰ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.319-320.

⁸¹ Gürhan, *Toplumsal Cinsiyet ve Din*, s.66.

⁸² Gürhan, *Toplumsal Cinsiyet ve Din*, s.68.

7. İslâm'da Kadının İlk Yaratılışı

Kur'ân-ı Kerîm'e göre Yaratıcı katındaki üstünlük ölçüsü, inanç ve ahlâk temelinde ortaya konulan iyi fiillerdir. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.s), bulunduğu toplumda zengin-fakir, hür-köle, kadın-erkek şeklinde sınıflar arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Kur'ân'ın bu bilinci oluşturduğu âyet-i kerîme ise şöyledir:

*“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının.”*⁸³

“Çağlar boyu zihinleri yönlendiren olumsuz kadın imgesi, Allah Resulü'nün tebliği ile olumlu bir anlama doğru evrilmiştir. Hz. Âdem'in cennetten çıkarılışını eşinin hatasına bağlayan, dolayısıyla dünyadaki ilk adımdan itibaren kadını erkeğin yanında değil karşısında konumlandıran bir inanış, öncelikle Kur'ân-ı Kerîm tarafından reddedilmiştir. Hz. Âdem'i aldatanın şeytan olduğunu ısrarla yineleyen Kur'ân, iki eşin şeytana birlikte kandıklarını ve hatayı birlikte işlediklerini, sonuçta da birlikte cezalandırıldıklarını anlatmış, aslî günah suçlamasının önüne geçerek kadının hangi konumda var edildiğini doğru anlamamıza da imkân hazırlamıştır.”⁸⁴

İslâm'da diğer semavî dinlerde olduğu gibi ilk günah anlayışına dayanan kadın karşıtı bir söylem yoktur. Aksine Kur'ân'da daima yaratılışı, hak ve sorumlulukları açısından erkekle eşit bir kadın portresi çizilmektedir. Allah Resulünün hayatında da tam anlamıyla bunun uygulaması görülmekte fakat sonraki asırlarda iç ve dış birtakım etkenler nedeniyle kadının mevcut konumunda bir gerileme söz konusu olmaktadır.

Her konuda hakikat ölçüsü ile hükmeden İslâm, toplumsal hayatın en önemli paydaşı olan kadını doğduğu anda koruma altına alarak kısa sürede dünya tarihinde görülmemiş bir hızla gelişen ve değer üreten bir medeniyet haline gelmiştir. Kız çocukları ile erkekler arasında ayrımın olmayacağını bildiren Kur'ân, kızların hakir

---

⁸³ Nisâ, 4/1.

⁸⁴ Huriye Martı, *Hakları ve Saygınlığıyla İslam'da Kadın*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 4.bs., Ankara 2019, s.19.

görülmelerini yasaklamıştır. Diğer dinlerde erkeğe göre konumlandırılan ve ona göre değer bulan kadının aslında erkekle birbirlerini tamamladıklarını bildirmiştir.⁸⁵

Hız. Âdem kıssasından başlayarak kadının yaratılışı ve erkek karşısındaki konumu Kur'ân'da anlatılmakta, böylece yaratılış ile ilgili tedbirlerin gayesinin ise aile olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Kur'ân, uygar toplumlarla kıyaslanamayacak ölçüde kadınlara ihtiram göstermiş, onların görevlerinin kutsiyetini ve önemini vurgulayarak takdir etmiştir. Sosyal hayatın pek çok yükümlülüğünü omuzlarında taşıyan erkekler için eşlerinin huzur ve sükûn kaynağı olacağı belirtilmiş bu sebeple aile içinde kendisini eşine ve çocuklarına adeta vakfeden kadınların konumunun önemi ortaya konulmuştur.⁸⁶

“Kaynaşmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peydâ etmesi de O'nun varlığının delillerindedir. Doğrusu bunda iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır.”⁸⁷

“Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz.”⁸⁸

“Bu âyetlerde kadın ile erkeğin birbirlerini tamamlayan paydaşlar olduğu ifade edilmekte, erkeğin biyolojik ve psikolojik olarak kendini tamamlayabilmesi ve dinini daha kâmil manada yaşayabilmesi için kadına ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır. Yahudi ve Hıristiyan inançları ile kıyaslandığında İslâm'ın kadına dünyevî ve dînî açılardan olumlu ve işlevsel bir hüviyet atfettiği görülmektedir. Nitekim Hız. Peygamber'de “Evlenen dininin yarısını korumuştur”⁸⁹ buyurarak evliliği tavsiye etmektedir.”⁹⁰

---

⁸⁵Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.320.

⁸⁶ Musa Cârullah, *Kur'an-ı Kerim Ayet-i Kerimelerinin Nurları Huzurunda Hatun*, çev. (Mehmet Görmez), Avrasya Yayınları, 4bs., Ankara 2007, s. 61-62.

⁸⁷ Rûm, 30/21.

⁸⁸ Bakara, 2/187.

⁸⁹Ahmed b. Hüseyin b. Ali b. Musa el-Hüsrevcirdî el-Horasânî Ebu Bekr el-Beyhâkî, *Şuabu'l-İman*, (thk. Muhtar Ahmed en-Nedvî, Dr. Abdulali Abdulhamîd Hâmid), 1.bs., Mektebetü'r-Rüşd li'n-Neşri ve't-Tevziî, Riyad, Dâru's-Selefiyye, Hindistan, Hadis No 5100, VII, 340.

⁹⁰Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.315.

8.İslâm'da Kadın ve Erkeğin Rollerini

İslâm'ın evrensel ilkelerindeki temel unsur insandır. Bu nedenle İslâm'da, cinsiyet farkı gözetilmeksizin her insan ayrı bir öneme sahiptir. Kadınlara yönelik yanlış algı kız çocuklarından başlayarak adalet ve merhamet zeminine dayalı olarak değiştirilmiştir. Kız çocuğuna sahip olmanın utanılacak bir şey olmadığı, onlara daha iyi davranılması ve iyi bir eğitim verilmesi gerektiği emredilmiştir. Temel hak ve sorumluluklar açısından kadın ile erkek arasında hiçbir fark olmadığı belirtilerek, kadınlık onurunu olması gereken seviyeye yükseltilmiştir.⁹¹

Kadın ve erkeğin yaratılıştaki eşitliği ve her ikisinin de amellerine göre muamele göreceği aşağıdaki âyet-i kerîmelerle vurgulanmaktadır:

“Erkek veya kadın, mü'min olarak kim iyi amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız.”⁹²

“Bunun üzerine Rableri onların dualarını kabul etti. (Dedi ki:) “Ben, erkek ya da kadın olsun –ki hep birbirinizdensiniz- içinizden çalışan hiç kimsenin yaptığını boşa çıkarmayacağım. Onlar ki, hicret ettiler, yurtlarından çıkarıldılar, benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler, andolsun ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım.”⁹³

“Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkoşur, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler. Allah ve Resûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azîzdir, hikmet sahibidir.”⁹⁴

Kur'ân-ı Kerîm'de kadın ve erkeğin toplum yaşantısındaki ayrıcalıklı rollerine özellikle temas edilmekte ve kadınların lehine olmak üzere, erkeklerin örfe bağlı görevler noktasında kadınlar üzerinde hâkimiyetleri olduğu belirtilmektedir:

⁹¹ Bilgiz, *Kur'an'da İnsanlık Onuru*, s.73.

⁹² Nahl, 16/97.

⁹³ Âl-i İmrân, 3/195.

⁹⁴ Tevbe, 9/71.

“Kadınların da ödevlerine denk belli hakları vardır. Ancak erkekler kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azizdir, hakîmdir.”⁹⁵

“Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur.”⁹⁶

Âyetin orijinalinde geçen “kavvâmûn” kelimesi, yönetici ve koruyucu anlamına gelmektedir. Erkeğe tanınan üstünlük yönetici ve koruyucu olması bağlamında aile reisliğidir. Bu reislik kuşkusuz mutlak değil, belli kurallara bağlıdır. Verilen yetkiye karşılık erkeğe birçok sorumluluklar yüklenmektedir. Bu durum yaratılış özellikleri bakımından tüm medeniyetlerde tarih boyunca süregelen bir olgudur.⁹⁷

Kur’ân’da kadının dînî ve insanî açıdan değersizliğinin ve erkeğe koşulsuz bir itaatin söz konusu olmadığı görülmektedir. Ancak “Müslüman erkeklerin, dînî hükümlerin bütünsel yaklaşımını unutarak ya da çıkarlarına öyle uygun düştüğü için geleneksel ataerkil yapının korunmasına katkı sağlayacak âyetleri genelleştirme eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu âyetler ışığında erkeğin ailede yönetici olmasının aileyi koruma sorumluluğu ile birlikte bildirilmiş olması önemlidir. Erkek fizyolojik, ruhsal ve sosyal bakımdan ailenin korunması ve ihtiyaçlarının sağlanması hususlarında daha mahir yaratıldığı için sorumluluk paralelinde bu konuma haiz olmuştur.” Erkek bu sorumluluklarını yerine getirdiği müddetçe bu inisiyatife sahiptir, aksi halde konunun değişmesi beklenebilmektedir.⁹⁸

“Latince de familia, aile babasının iktidarına tabi kılınmış toprak, köle, kadın ve çocukların toplamı anlamına gelir. Otoritesi altında bulunan bireylerin emeği aile babasına aittir.” İslâm’a göre ise ailenin reisi erkektir, fakat aile bireylerinin tümünün emek ve kazançlarının tasarrufu kendilerine aittir.⁹⁹

---

⁹⁵ Bakara, 2/228.

⁹⁶ Nisâ, 4/34.

⁹⁷ Sait Şimşek, *Günümüz Tefsir Problemleri*, Kitap Dünyası Yayınları, 12. bs., İstanbul 2014, s.284.

⁹⁸ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.317-318.

⁹⁹ Erdemli, *İslâm’ın Feminizme Yaklaşımı*, s.73.

Hız. Peygamber (s.a.s), kadınlarla erkeklerin birlikte bir bütünü tamamlayan diğler yarı gibi olmaları anlayışını zihinlere yerleştirmiştir. “İnsan karşı cinsiyel insanlığını tamamlamaktadır. Bu bağlamda birbirine eş olarak yaratılmak, eşit yaratılmayı çağrıştırmamalıdır. Bir bütünün iki yarısı formülü de sınırları belli bir bütünlük içerisinde tıpatıp benzerliğe sahip iki yarımı tasvir etmemektedir. Mesele, kadının ve erkeğin yaratılıştan getirdikleri farklılıklar sayesinde kendilerinde olmayanı görebilen ve eksiklerini tamamlayarak birbirlerini üretebilen bir potansiyelle sahip olmalarıdır. Böyle bir potansiyelle yaratılma noktasında kadın ve erkek “eşdeğer”dir. Birbirlerine yeni bir perspektiften, önce kendini sonra hayatı tanıma fırsatı sunmaları demektir.”¹⁰⁰

İslâm dininin hayata geçirdiği değişiklikleri daha iyi anlayabilmek için İslâm öncesi Arap toplumundaki kadının konumunu iyi değerlendirmek gerekmektedir. Erkek egemen cahiliye toplumu içinde kabileler arası çekişmeler, baskınlar, ganimet elde etme hırsı, düşmana esir düşme ihtimali, fakirlik korkusu, iffetini koruyamama kaygısı, kız çocuklarını ayak bağı, hatta öldürülmesi gereken, meta ve tüketici bir pozisyona düşürmüştür. Kabileler arası süren savaşlarda erkek nüfusunda belirgin bir şekilde azalma söz konusu olmuştur. Kadın nüfusun artması ise erkek çocuğunu aranan kız çocuğunu ise istenmeyen konuma düşürmüştür. Soyun erkek çocuk ile devam edeceğine inanılmaktadır. Kız çocuğu yetişkinlik çağına geldiğinde ise velisi tarafından karar verilen birine, para veya mal karşılığında nikâh edilmektedir. Kocası ölen evli kadın ise kayın biraderine veya üvey oğullarına miras kalabilmektedir.¹⁰¹

Yalnızca Arap toplumunda değil tarihin kadim zamanlarına kadar uzanan bir anlayışla kadın eşya kadar bile saygı görmezken, Kur’ân vahyi onların değerinden ve haklarından söz etmiş, bizzat muhatap almış ve şikâyetlerini konu edinmiştir.

Ümmü Umâre, Kur’ân’da her konuda erkeklerden bahsedildiğini görüyorum. Kadınların herhangi bir şekilde anıldığını görmüyorum demiş, bunun üzerine şu ilâhî cevap gelmiştir:

¹⁰⁰ Martı, *İslâm’da Kadın*, s.23.

¹⁰¹ Mehmed Âkif Aydın, “*İslâm’da Kadın*”, DİA, XXIV, İstanbul 2001, s.86.

“Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mü'min erkekler ve mü'min kadınlar, taata devam eden erkekler ve taata devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazî erkekler ve mütevazî kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkeklerle ırzlarını koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve Allah'ı çok zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.”¹⁰²

“Bu âyetten net bir şekilde anlaşılacağı üzere dînî kıymet açısından üstünlük cinsiyet temelli bazı geleneksel kabullerden değil, sadece takva kriteri ile belirlenmiştir. Kadının yaratılışı itibarıyla erkekten daha değersiz olduğunun iddia edilemeyeceğini açıkça bildirmektedir. Diğer taraftan dünyada yapmış olduğu çalışmalar ve göstermiş olduğu gayretlerinin de âhirette bir karşılığı olması anlamında kadının pasif değil aksiyoner bir dînî yaşantısının olması gerektiği anlaşılmaktadır.”¹⁰³

9. İslâm'da Kadına Verilen Değer ve Birtakım Haklar

İslâm'da kadının toplumdaki yerine yönelik öngörülen düzenlemeler, Hz. Peygamber'in kadınların saygınlığına dikkatleri çekmesi ve hakları konusunda uyarılarda bulunması gibi pratik uygulamalarla hayata geçirilmiştir.

“Buna göre hayat hakkı, mülkiyet hakkı, kanun önünde eşitlik ve adaletle muamele görme hakkı, mesken dokunulmazlığı, şeref ve onurun korunması, inanç ve düşünce hürriyeti, evlenme ve aile kurma hakkı, özel hayatın gizliliği ve dokunulmazlığı gibi temel haklar bakımından kadınla erkek arasında fark yoktur. Kadının maddî ve manevî kişiliği, malı, canı ve ırzı erkeğinki gibi değerlidir, her türlü hakaret, saldırı ve iftiradan korunmalıdır.”¹⁰⁴

Hz. Peygamber döneminde kadınlar; ticaret, eğitim-öğretim ve sağlık hizmetleri gibi toplumsal hayatın pek çok sahasında yer alabilmişlerdir. Ancak, şehir

¹⁰² Ahzâb, 33/35; Tirmizî, *Tefsîru'l Kur'ân*, 33.

¹⁰³ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.321.

¹⁰⁴ Bilgiz, *Kur'an'da İnsanlık Onuru*, s.73-74.

devleti başkanının halk ile bağlılık sözleşmesi anlamına gelen biatlerde kadınların da yer almaları, onlara verilen değeri göstermesi açısından en önemli uygulama olmuştur.¹⁰⁵ Bu konuda Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyrulmaktadır:

*“Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah’a hiçbir şeyi ortak koşturmak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işi işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlerini kabul et ve onlar için Allah’tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.”*¹⁰⁶ Bu şekilde kadınlara siyasi ve toplumsal katılım hakkı verilmektedir.

Cahiliye devrinde kız çocukları hakkındaki tutumu en güzel şekilde tasvir ederek ortaya koyan âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulmaktadır:

*“Onlardan birine kız müjdelendiği zaman öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir. Onu, aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün! Bakın ki, verdikleri hüküm ne kadar kötüdür!”*¹⁰⁷

Kız çocuklarının öldürülmesinden göz bebeği edilmesine varan süreç, Allah’ın âyetleri¹⁰⁸ ile Resulullah (s.a.s)’ın buyrukları ve emeğiyle gerçekleşmiştir. O, şöyle buyurmaktadır: “Üç kız kardeşi, iki kızını veya iki kız kardeşi olup da onlarla iyi geçinen ve onlar hakkında Allah’ın emirlerine riayet eden kişi cennetlidir.”¹⁰⁹

Bir başka hadiste Hz. Aişe (r.a.) şöyle bir olay anlatmıştır: Beraberinde iki kız çocuğu olan bir kadın yanıma geldi ve bir şeyler istedi. Aksi gibi yanımda bir hurmadan başka bir şey yoktu. Onu verdim, kadın aldı ve ikiye bölerek kızlarına taksim etti. Kendine pay ayırmadı. Onlar çıkıp gittikten sonra Resulullah (s.a.s) geldi

¹⁰⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Hadislerle Kadın*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2.bs., Ankara 2019, s.38-39.

¹⁰⁶ Mümtetine, 60/12.

¹⁰⁷ Nahl, 16/58-59.

¹⁰⁸ İsrâ, 17/31.

¹⁰⁹Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî Tercemesi*, (çev. Osman Zeki Mollamehmetoğlu) Yunus Emre Yayınları, İstanbul, Birr ve Sıla, Hadis No 1977, III, 359.

ve durumu ona anlattım. Dedi ki: “Kim bu şekilde kızlarla imtihan edilir o da onlara iyi davranırsa, kızlar onun için ateşe karşı perde olurlar.”¹¹⁰

Kız çocuklarına iyilik etmekten kastın, onların her türlü bakımlarını üstlenmek, infak etmek, himaye etmek, merhametli davranmak, kefilleri olmak, terbiyeleri ile ilgilenmek, evlendirmek, onlara karşı sabırlı olmak ve şefkat göstermek, onlar hakkında Allah’tan korkmak gibi pek çok şey anlamına geldiği söylenmiştir.¹¹¹

Bir diğer hadiste Resulullah (s.a.s): “Buluğa erinceye kadar kim iki kız evladı yetiştirirse -parmaklarını birleştirerek- kıyamet günü o ve ben şöyle beraber oluruz” buyurmuştur.¹¹²

Hz. Peygamber (s.a.s), iyilik ve ikramda kız ve erkek çocuk arasında eşit davranmayı emretmiştir. Aynı zamanda hakları çiğnenen ve bazılarına yaşam hakkı bile tanınmayan kız çocuklarının üstün tutulmasını, yakın bir sevgi ve alaka gösterilmesini tavsiye ederek değer verilmesini sağlamıştır. “Kimin iki kızı olur da bunları öldürmez, alçaltmaz, erkek çocuklarını bunlara tercih etmezse Allah onu cennete koyar.”¹¹³

9.1. Kadına Verilen Mehir Hakkı

Özellikle yetim ve kimsesiz kızların haklarının korunması, yaşama haklarının güvence altına alınması İslâm’ın oldukça önem verdiği hususlardan biridir. İslâm öncesi dönemde, kabilecilik sebebiyle savaşlarda ölenlerin yetim çocukları birinin bakım ve himayesinde büyümektedir. Kimsesiz kızlar toplumda diğer kadınlara verilen mehirden çok daha az bir mehirle, kendi bakımlarını üstlenen kişilerle evlenmeye zorlanmışlardır. Oysa mehir, evlilik sonrasında kadının malî güvencesini

¹¹⁰ Canan, *Kütüb-i Sitte*, II, Hadis No 171, 493.

¹¹¹ Canan, *Kütüb-i Sitte*, II, 496.

¹¹² Canan, *Kütüb-i Sitte*, II, Hadis No 172, 494.

¹¹³ Canan, *Kütüb-i Sitte*, II, Hadis No 173, 495.

sağlamaya yönelik bir meblağdır. Bu itibarla Allah Teâlâ evliliğin sona ermesi halinde kadına yükler dolusu mehir verilse de geri alınmamasını istemektedir.¹¹⁴

“Eğer bir eşi bırakıp da yerine başka bir eş almak isterseniz, onlardan birine yüklerle mehir vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın. Siz iftira ederek ve apaçık günah işleyerek onu geri alır mısınız?”¹¹⁵

Mehirin evlilik hayatında kadına sağladığı imkân sebebiyle yetim kızların, kimsesiz oluşlarından istifade edilerek az bir mehir karşılığında evlendirilmeleri yasaklanmıştır. Öte yandan yetim kızların bakımlarını üstlenen kişiler sırf o kızların güzelliğine tamah edip, varis oldukları malı ellerinden kaçırmamak için evlenmelerine engel olmaktadır. Ancak kadına yönelik bu baskı ve zulüm indirilen şu âyetle reddedilmiştir:¹¹⁶

“Senden kadınlar hakkında fetva istiyorlar. De ki, onlara ait hükmü size Allah açıklıyor. Kitapta kendileri için yazılmışı (mirası) vermeyip nikâhlamak istediğiniz yetim kadınlar, çaresiz çocuklar ve yetimlere karşı âdil davranmanız hakkında size okunan âyetler (Allah’ın hükmünü apaçık ortaya koymaktadır.) Hayırdan ne yaparsanız şüphesiz Allah onu bilmektedir.”¹¹⁷

İslâm’ın kadına verdiği önem evliliğin ilk adımında kendini göstermektedir. Diğer dinlerde örneği bulunmayan mehir (Müslüman bir erkeğin nikâh esnasında eşine vermeyi kabullendiği mal veya para) erkeğin, evlendiği kadına ödemesi gereken bir borç olarak yüklenmiştir.¹¹⁸ Kendi standartları neyse kadına da aynı şekilde bakmakla yükümlü olan erkeğin, kadına dînî bir görev olarak mehrini vermesi kadını değerli kılmaktadır. Mehri verirken de başa kakma ya da bir lütuf şeklinde değil, ibadet mutluluğu ile gönülden verilmesi emredilmektedir. Kadının hakkı olarak tayin edilmiş olan mehir, boşanma durumu ortaya çıksa bile geri alınamamaktadır.¹¹⁹

---

¹¹⁴ DİB, *Hadislerle Kadın*, s.34.

¹¹⁵ Nisâ, 4/20.

¹¹⁶ DİB, *Hadislerle Kadın*, s. 34-35.

¹¹⁷ Nisâ, 4/ 127.

¹¹⁸ Nisâ, 4/4.

¹¹⁹ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.316.

9.2. İslâm'ın Çok Eşliliğe Bakışı

Çok eşliliğin hukuk tanınmaz şekilde yaygın olduğu bir devirde Allah bu türden haksız davranışları engelleyip, yasaklamakta ve şöyle buyurmaktadır:

“Eğer (kendileriyle evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarına riayet edememekten korkarsanız beğendiğiniz (veya size helal olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın, yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.”¹²⁰

İslâm'da esasen tek evlilik önerilmiş, çok evliliğe adaletli davranma şartı getirilmiştir. Aynı sûrenin başka âyetinde Allah, ne kadar uğraşılsa da kadınlar arasında adaleti sağlamanın mümkün olamayacağını haber vermektedir:

“Üzerine düşüp uğraşsanız da kadınlar arasında âdil davranmaya güç yetiremezsiniz.”¹²¹

“Eğer koca, İslâm'ın öngördüğü şekilde hanımlar arasında adaleti sağlayamayacaksa birden fazla kadınla evlenmesi yasaktır. İslâm ülkelerinde hukukileştirilerek bir düzene bağlanmış olan çok kadınla evlilik, Hıristiyan ve diğer gayrimüslim ülkelerde bir salgın halini alan çok erkekli, karışık cinsel ilişkilerden, kuşkusuz kadınlar için daha az aşağılayıcı, erkekler için de daha az yaralayıcıdır. Çok erkekle yapılan zinaya göz yumanların, dilediği şekilde değil, adalet esasına dayalı olarak yapılan meşru evlilikleri karalamaya hakları yoktur.”¹²²

İslâm hukukunda çok eşliliğe izin verilmiş olmasına karşılık, nikâh akdi esnasında kadının talep etmesi halinde, anlaşarak bir boşama hakkını almasına ve üzerine evlenilmemesini şart koşabilmesine imkân tanınmıştır. Ayrıca kadın, vazifelerini yerine getirmedeği gerekçesiyle, mahkemeye başvurarak kocasından

---

¹²⁰ Nisâ, 4/3.

¹²¹ Nisâ, 4/129.

¹²² Bilgiz, *Kur'an'da İnsanlık Onuru*, s.82.

boşanabilmektedir. Müslüman toplumlarda istisna düzeyindeki çok eşlilik oranlarının yüksek olmadığını araştırmalar ortaya koymaktadır.¹²³

9.3. İslâm'da Boşanma Hakkı

İslâm dininde nikâhın kutsal bir akit olması sebebiyle onu korumak farz, keyfi olarak bozmak ise haramdır. Bu akde sadık kalmak hem erkek hem de kadın için zorunludur. Ancak evliliğin zulüm haline dönüştüğü durumlar için, boşama kişinin özgürlüğünü sağlamaktadır.¹²⁴ Bu sebeple İslâm'da, Hz. Peygamber'in "en sevimsiz helal" olarak tarif ettiği boşanma, lanetli bir vak'a olarak görülmemektedir. Dinen yasak değildir. Ayrıca boşama Yahudi inancında olduğu gibi erkeğin keyfilğine bırakılmamıştır. Diğer dinlerde teferruatlı bir bilginin bulunmadığı boşanma sonrası kadının hakları konusunda İslâm, kadını koruyucu hükümler koymuştur. Hatta boşanma öncesi önleyici tedbirler ile öneriler sunmuştur. Örneğin karı kocanın muhtemel tecrübesizliği ve aşırı duygusallıkları göz önüne alındığında akil kişilerin hakemlik etmesi bunlardan biridir.¹²⁵ Kur'ân-ı Kerîm'de bu hususta şöyle buyrulmaktadır:

*"Eğer karı kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah aralarını bulur, şüphesiz Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır."*¹²⁶

Bir diğer tedbir boşanmadan sonra kadının dört ay iddet süresince beklemesidir. Bu süre zarfında tekrar düşünme ve durum değerlendirmesi yapma olanağı sağlanmakta ve kadının barınması, ihtiyaçlarının karşılanması, hakkının ve onurunun korunması gerektiği de bildirilmektedir.¹²⁷

Kadınların mağdur olmasına yol açan çirkin tutumlar İslâm ile birlikte tamamen ortadan kaldırılmıştır. Medine'de bir adam, hanımını tehdit ederek ona

¹²³ İsmail Yalçın, *Günümüz İslam Aile Hukuku Kanunlarında Çok Eşlilik Üzerindeki Sınırlandırmalar*, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt 6, S.3, 2017, s.1709-1710.

¹²⁴ Bilgiz, *Kur'an'da İnsanlık Onuru*, s.76.

¹²⁵ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.316.

¹²⁶ Nisâ, 4/35.

¹²⁷ Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.316.

şöyle söylemektedir: “Vallahi ne seni boşayacağım, ne de seni karım olarak barındıracağım!” Kadın bunun nasıl olacağını sorunca adam; “Seni boşayacak ve iddetinin dolmak üzere olduğu her defasında sana döneceğim!” demiştir. Böylece kadının başkasıyla evlenmesine engel olmak için onun esir hayatı yaşamasına sebep olacaktır. Durumu Hz. Aişe vasıtasıyla Peygamber (s.a.s)’e ileten kadın hakkında Allah Teâlâ boşanmada kadınların hak ve onurlarını koruyacak şu temel hükmü indirmiştir: ¹²⁸

*“Boşanma iki defadır. Bundan sonrası ya iyilikle tutmak ya da güzellikle salıvermektir. Eğer erkek kadını (üçüncü defa) boşarsa, ondan sonra kadın bir başka erkekle evlenmedikçe onu alması kendisine helal olmaz. Eğer bu kişi de onu boşarsa, (her iki taraf da) Allah’ın sınırlarını muhafaza edeceklerine inandıkları takdirde, yeniden evlenmelerinde beis yoktur. Bunlar Allah’ın sınırlarıdır. Allah bunları bilmek, öğrenmek isteyenler için açıklar.”*¹²⁹

Kur’ân-ı Kerîm’de, kadınlara güzel muamelede bulunma hakkında ve ciddi sebepler dışında aile huzurunu bozmamak gerektiği hususunda şöyle buyrulmaktadır: *“...Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah’ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz.”*¹³⁰ Mü’min bir erkek, sırf kadının herhangi bir eksiği sebebiyle hemen boşama yoluna gitmemeli, insafli davranmalıdır. Âyet-i kerîmede, mutlu bir hayat geçirmeyi sağlayacak mutlaka başka iyi niteliklerin bulunabileceği belirtilmektedir. Kadınlar, açık bir hayâsızlık yapmadıkları sürece onlara sevgi ve merhametle yaklaşılmalıdır.¹³¹

9.4. İslâm’da Miras Hakkı

İlk dönem İslâm toplumu tüm yönleriyle inşa edilirken, kadın hakları konusunda yapılan bir düzenleme de miras ile ilgilidir. İslâm öncesi uygulamada çocuklar ve kadınlar varis sayılmamaktadır.

¹²⁸ Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî Tercemesi*, Talak ve Lian, Hadis No 1203, II, 346.

¹²⁹ Bakara, 2/229-230.

¹³⁰ Nisâ, 4/19.

¹³¹ Bilgiz, *Kur’an’da İnsanlık Onuru*, s.77-78.

“Uhud savaşından sonra bu savaşta Őehit dűŐen sahabî Sa’d b. er-Rebî’in hanımı, iki kızı ile birlikte Resulullah (s.a.s)’a gelerek: “Ya Resulallah! Bunlar Sa’d b. er-Rebî’in kızlarıdır. Babaları Uhud savaşında seninle beraber çarpıŐırken Őehit edildi. Kızların amcaları, onların mallarını alarak kendilerine hiçbir mal bırakmadı. Malları olmadıkça evlenmeleri de imkânsız!” diyerek uğradıkları haksızlığı anlatmıŐtır. Hz. Peygamber Sa’d’ın hanımına:“Bu konuda Allah hűkűm verecektir” buyurmuŐtur. Bunun űzerine miras âyeti nâzil olmuŐtur. Peygamberimiz kızların amcasına haber gűndermiŐ ve Őűyle buyurmuŐtur: “űte ikisini Sa’d’ın iki kızına ve sekizde birini kızların annelerine ver! Geriye kalan da senindir.”¹³²

“İŐlâm’da kadına miras hakkı tanınmıŐ ve anne, nine, eŐ, kız çocuęu, kız kardeŐ olma durumuna gűre alacakları pay ayrı ayrı belirlenmiŐtir. İstisnaları olmakla birlikte kadının miras payı aynı konumdaki erkeęin hissesinin yarısı kadardır. İlk bakıŐta kadının aleyhine olan bir hűkűm gibi gűrűnen bu dűzenleme, İŐlâm hukukunun erkeęe yűkledięi mali yűkűmlűlűk ve kocanın aile içindeki sorumluluęuyla birlikte deęerlendirildięinde daha farklı bir sonuca varılmaktadır. Ailenin geçim yűkűmlűlűęűnűn tamamıyla kocaya ait olduęu, evlenme sırasında kocanın mehir adıyla kadına bir űdemede bulunduęu, ceza hukukunda ortaya çıkan “âkile” gibi sosyal yardımlaŐma uygulamalarına sadece erkeklerin katıldıęı gűz űnűne alındıęında iki cinse dűŐen net payın eŐitlendięi gűrűlmekte, ayrıca âyetlerin tavsiye nitelięinde olduęu gűrűŐű de belirtilmektedir.”¹³³

10. İŐlâm ve Toplumsal Hayatta Kadının Yeri

İŐlâmîyet’in kadının sosyal statűsűnde kűklű deęiŐiklikler meydana getirdięi Őűphesizdir. Hz. űmer’in, “Doęrusu biz câhiliye devrinde kadınlara űnem vermezdik, nihayet Allah İŐlâm’ın geliŐiyle kadınlar hakkında âyetler indirmiŐ ve birçok hak tanınmıŐtır.” sűzű, İŐlâm űncesi kadın anlayıŐını gűstermesi bakımından dikkat çekicidir. İŐlâm’dan sonraki dűnemde kadın-erkek iliŐkilerine, kadınların

¹³² Tirmizî, *Sűnen-i Tirmizî Tercemesi*, Ferâiz, Hadis No 2172, III, 469.

¹³³ Aydın, *İŐlâm’da Kadın*, s.90.

kıyafetine yönelik birtakım sınırlamalar getirilmiştir. Bunlar kadının sosyal etkinliğini kısıtlama amacı taşımayıp, aile birliğini ve toplumu ayakta tutan değerleri koruma hedefine yöneliktir. Bu dönemde kadınlar İslâmiyet’i öğrenme hususunda da istekli görünmektedir. Hz. Peygamber’in kadınların sorularına cevap vermek ve onlara dini öğretmek için özel bir gün ayırdığı bilinmektedir. Bu sayede sahabiler arasında dini iyi bilen kadınlar yetişmiştir. Hz. Aişe’de bunların en önde gelenlerindendir.¹³⁴

Yaralıların tedavisi, su ve yiyecek temini gibi hizmetlerde bulunarak savaşlarda aktif rol üstlenen kadınlar, gerektiğinde haklarını aramaktan da geri durmamışlardır. “Kocası tarafından evlilik ilişkisine cahilî bir gelenekle fiilen son verilen ve mağdur olan Havle bint Sa’lebe’nin, durumu Resul-i Ekrem’e kadar götürüp düzeltilmesi konusunda ısrar etmesi ve bunun üzerine, “Allah kocası hususunda seninle tartışan ve halinden Allah’a şikâyet eden kadının sözünü işitti.” sözleriyle başlayan âyetlerin inmesi bu konudaki birçok örnekten sadece biridir.”¹³⁵

“Kur’ân’ın muhafazası ve Hz. Peygamber’in (s.a.s) liderliğinde kurulmuş ve kesintiye uğramamış toplumsal yapısı ile İslâm, kadın konusunda açık ve net hükümler ile o günün şartlarında devrim yapmıştır. Allah tarafından kadına verilen bu haklara modern batılı kadın ancak 19. yy.’ da sahip olmaya başlamıştır. Ancak ataerkil yapının uzun geçmişi Müslümanlar üzerinde de etkisini göstererek kadın konusunda eski hataları yapmaya yöneltmiştir.”¹³⁶

Bugün İslâm ülkelerinin kadınları yeni çağın kültürel, toplumsal imkânlarından ve ekonominin gereklerinden, toplumsal ilişkilerdeki değişimlerden ve yeni fikir akımlarından etkilenmiştir. Tüm bunlar İslâmî toplumlarda geleneklerin değişmesine neden olmuştur. Geçmişteki şartlar, bugünün kadını için imkânsız ve yetersizdir. Mevcut olana teslim olmayı kabullenmeyenler, bu fikrî değişime karşı iradesiz ve tercihsiz kalmak istemeyenler için “Nasıl olmalıyız?” sorusu önem arz

---

¹³⁴Aydın, *İslâm’da Kadın*, s.91-92.

¹³⁵Aydın, *İslâm’da Kadın*, s.91-92.

¹³⁶Kaval, *İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*, s.322.

etmektedir.¹³⁷ Bu sorunun cevabını ararken elbette Kur'ân'ın örnek gösterdiği şahsiyetlerin izini sürmeliyiz.

Kur'ân-ı Kerîm, her çağın insanına hitap edebilen yaşam öykülerini dikkatlere sunarak mü'minlere rehberlik etmektedir. Bu örnekler içinde birçok kadın da yer almaktadır. Burada mercek altına almaya çalışacağımız Hz. Havva, Hz. Meryem ve Firavun'un eşi Âsiye Kur'ân'da rol model birer şahsiyet olarak yer almaktadır. Hz. Nûh ve Hz. Lût (a.s.)'un eşleri ise olumsuz birer örnek ve ibret olarak gösterilmektedir. Azizin eşi Züleyha'da ise tutkulu bir kadın karşısında bir erkeğin iffetli duruşundan taviz vermeyişinin örneği sunulmaktadır.

---

¹³⁷ Şeriati, *Kadın*, s.117.

II. BÖLÜM

C. KUR'ÂN-I KERÎM'DEKADIN MODELLERİ

1. Rol Model Kadınlar

Kur'ân-ı Kerîm Hz. Havvâ ile yaratılışı, hak ve sorumlulukları açısından erkekle eşit bir kadın tasavvuru oluşturmaktadır. Kıssada yasakla imtihan edilmekle, günah işlemek ve tövbe etmekle kadın ile erkeğin eylemlerine göre değerlendirilecekleri, aralarında bunun dışında bir üstünlüğün söz konusu olmadığı mesajı verilmektedir.

Hz. Meryem Kur'ân'da bir iffet sembolü olarak ismi bir sûreye verilen tek kadındır. Çünkü o büyük bir sabır ve teslimiyet içinde Allah'ın emrine itaat ederek, bir kadının yaşayabileceği en zor imtihanı başarıyla geçmiştir.

Firavunun eşi Âsiye zalim bir kocanın nikâhı altındayken inancı uğruna dik duruşundan ödün vermeyerek zulme maruz kalan kadındır. Hem de bunu dünyanın en büyük nimetleri içindeyken her şeyi elinin tersiyle iterek yapabilmiş, zulme korkusuzca başkaldırmış seçkin bir örnektir.

1.1. Hz. Havvâ

İnsanlığın ilk çifti olarak Âdem ile Havvâ'nın yaratılışı, cennetten kovulup yeryüzünde yaşama serüveni hakkında Kur'ân-ı Kerîm gereksiz detaylardan uzak, veciz üslubuyla bilgi vermektedir. Kur'ân'da ismi verilmeksizin sadece Âdem'in eşi olarak zikredilmesine¹³⁸ rağmen sonraki dönemlerde tefsirlerde sıkça Yahudi literatürüne başvurulması Havvâ isminin İslâmî gelenekte de yer bulmasına yol açmıştır.

Kur'an-ı Kerîm, Yahudi-Hıristiyan geleneğindeki Âdem (a.s.)'in Havvâ'nın yönlendirmesiyle yasağı işleyerek cennetten kovulduğu inancını ve bunun sonucu

---

¹³⁸ Jane I. Smith, Yvonne Y. Haddad; *Havva: İslâmî Kadın İmajı*, (Çev. Yasin Aktay), İslâmî Araştırmalar, Cilt 6, S. 1, 1992, s. 61.

olarak yeryüzündeki tüm kadınları töhmet altında bırakan anlayışı, her ikisinin de bu olaydan eşit şekilde sorumlu olduklarını haber vererek¹³⁹ tashih etmektedir.

Pişmanlık ve bağışlanma konusunda âyet-i kerîmeler doğrudan Hz. Âdem'i muhatap almaktadır.¹⁴⁰ Yoldan çıkmanın ve pişmanlığın sorumluluğu tamamen ona aittir. Bu durumdan eşi sorumlu tutulmamaktadır.¹⁴¹

1.2. Hz. Âdem ile Havvâ'nın Yaratılışı

İlk insan Hz. Âdem'in bir varlık olarak hayat sahnesindeki yerini alma aşamasına ilk yaratılış denmektedir. Kur'an'ın ifadesine göre, kuru bir çamur ve belirli bir ölçüde şekil verilmiş bir balçık olarak yaratıldıktan sonra Allah tarafından kendisine ruh üflenmiştir.¹⁴² İlk insanın kendi nefisinden ve aynı özden eşi de yaratılmıştır:

*“Ey İnsanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretilen Rabbinizden sakının”*¹⁴³ buyrulmaktadır. Müfessirler genellikle bu âyet-i kerîmede zikredilen nefis kelimesiyle Hz. Âdem'in kastedildiğini söylemektedirler.¹⁴⁴ İnsanın ilk yaratılışından sonraki aşamada, bir anne ve babanın birlikteliğiyle, anne rahminde nutfe, döllenmiş yumurta, cenin ve ete kemiğe bürünme gibi belirli safhalarla yeni bir yaratılış gerçekleşmektedir. Kur'an, insanın çok güzel bir şekilde yaratıldığını¹⁴⁵ ve yaratılmış bulunan varlıkların hepsinden değil, çoğundan şerefli kılındığını bildirmektedir.¹⁴⁶

Evrende biri erkek biri dişi olmak üzere bulunan bu ilk insan ailesi Allah'ın şu emriyle karşılaşmıştır:¹⁴⁷

---

¹³⁹ Bakara, 2/36.

¹⁴⁰ Tâhâ, 20/120-121.

¹⁴¹ Smith, *Havva: İslâmî Kadın İmajı*, s.65.

¹⁴² Hicr, 15/26-29.

¹⁴³ Nisâ, 4/1.

¹⁴⁴ Ömer Faruk Harman, “Havvâ”, DİA, XVI, İstanbul 1997, s.544.

¹⁴⁵ Tîn, 95/4.

¹⁴⁶ Bilgiz, *Kur'an'da İnsanlık Onuru*, s.23-24; İsrâ, 17/70.

¹⁴⁷ İsmail L. Çakan, N. Mehmed Solmaz; *Kur'an-ı Kerîm'e Göre Peygamberler ve Tevhîd Mücadelesi*, Acar Basım, İstanbul 2008, s.35.

“Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin (Havva)cennette yerleşin; orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yiyin; sadece şu ağaca yaklaşmayın. Eğer bu ağaçtan yerseniz her ikiniz de kendine kötülük eden zalimlerden olursunuz, dedik.”¹⁴⁸

Hem Âdem’e hem de eşine cennette yerleşip, istedikleri gibi nimetlerinden faydalanabilecekleri söylenirken yine her ikisi de yasaklanan ağaca yaklaşmamaları konusunda uyarılmaktadırlar.

1.3. Yasak ile İmtihan ve Cennetten Çıkarılış

Kur’ân-ı Kerîm’de verilen bilgilere göre Âdem ve zevcesi Allah tarafından cennette yerleştirilmiştir. Orada bir ağacın meyvesi dışında her şeyden diledikleri gibi yiyebilecekleri, fakat o ağaca yaklaştıkları takdirde zalimlerden olacakları kendilerine bildirilmiştir. Ancak şeytan her ikisini de kandırarak yasak meyveden yemelerini sağlamıştır. Bunun üzerine ayıp yerleri kendilerine görünmüş, cennet yapraklarından üzerlerini örtmeye çalışmışlar ve Allah’tan kendilerini bağışlamasını dilemişlerdir. Allah Teâlâ da yeryüzüne inip orada yaşayacaklarını, orada ölüp yine orada dirileceklerini bildirmiştir.¹⁴⁹

Yasak ağaçtan yedikleri için yeryüzüne indirilişlerinin hikmeti esasen insanın farklı ve üstün yönlerinin ortaya çıkmasını sağlamaya yöneliktir. Hıristiyanların sandığı gibi insanoğlunun lanetlenmesi sebebiyle değildir. Kur’ân-ı Kerîm’de A’râf sûresinde; “Ey Âdemoğulları! Şeytan, ana babanızı, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın”¹⁵⁰ buyrulurken, Bakara sûresinde ise; “Hatırla ki Rabbin meleklere: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi”¹⁵¹ buyrulmaktadır.

Râzî bu iki âyeti bağdaştırarak şöyle tefsir etmektedir: Âdem ve Havvâ’nın dünyaya gönderilmeleriyle her iki neticede hâsıl olmuştur. Hem yasak ağaçtan

¹⁴⁸ Bakara, 2/35.

¹⁴⁹ Harman, “Havvâ”, XVI, 544.

¹⁵⁰ A’râf, 7/27.

¹⁵¹ Bakara, 2/30.

yemenin cezasını çekmişler hem de yeryüzünde halife olarak görevlendirilmişlerdir.¹⁵²

Daha önce Âdem'in yaratılışı ile melekler ve şeytan imtihan edilmiştir. Başlangıçta melekler itiraz etmişlerse de hemen Allah'a sığınmış ve secde emrine uymuşlardır. Şeytan ise bu emre uymamış, isyan etmiş ve imtihanı kaybetme başarısızlığından Allah'ı sorumlu tutmuştur. Şimdi ise sıra insandadır.¹⁵³

*“Şeytan onların ayaklarını kaydırıp haddi tecavüz ettirdi ve içinde buldukları (cennetten) onları çıkardı. Bunun üzerine: Bir kısmınız diğerine düşman olarak ininiz, sizin için yeryüzünde barınak ve belli bir zamana dek yaşamak vardır, dedik.”*¹⁵⁴

“Şeytan cennetten kovulmuş olsa da Âdem'i ve Âdem'in çocuklarını kışkırtma imkânı kendisinden alınmamıştır. Çünkü Âdem'e ait onur asıl bununla ortaya çıkacaktır. Yerler ve yerdekiler ise zaten insanlar için yaratılmıştır. Cennette iskân bunun bir mukaddimesidir. Şeytanın telkinlerine bırakılmasaydı bu arza sağlıklı surette gelmek de mümkün olabilecektir. İlâhî yardım bu emri verirken bu lütfu da esirgememiştir.”¹⁵⁵

*“Derken şeytan, birbirine kapalı ayıp yerlerini kendilerine göstermek için onlara vesvese verdi ve: Rabbiniz size bu ağacı sırf melek olursunuz veya ebedî kalanlardan olursunuz diye yasakladı, dedi.”*¹⁵⁶

Burada şeytan onları günah işlemeye teşvik etmek için bu şekilde kışkırtmakta ve ayartmaktadır.

“Ve onlara: Ben gerçekten size öğüt verenlerdenim, diye yemin etti. Böylece onları hile ile aldattı. Ağacın meyvesini tattıklarında ayıp yerleri kendilerine göründü. Ve cennet yapraklarından üzerlerini örtmeye başladılar. Rableri onlara:

---

¹⁵² Sabri Demirci, *Kur'ân'da Müşkül Âyetler*, Nesil Yayınları, 2.bs., İstanbul 2005, s.155-156.

¹⁵³ Çakan, *Peygamberlerin Tevhîd Mücadelesi*, s.36.

¹⁵⁴ Bakara, 2/36.

¹⁵⁵ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, Huzur Yayınevi, I, İstanbul 2008, 324.

¹⁵⁶ A'raf, 7/20.

Ben size o ağacı yasaklamadım mı ve şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi? diye nidâ etti."¹⁵⁷

Âdem ile Havvâ yasak meyveyi yemeden önce gûnahtan habersizlerdir. Fakat şeytanın kışkırtmasına kapılarak yasağı çiğneyince birbirinin mahrem yerlerini gördüler ve hemen yapraklarla kapatmaya gayret ettiler. İnsanlığın bu ilk günahından sonra herhangi bir telkin altında kalmadan mahrem yerlerini örtmeye çalışmaları hayâ duygusunun fitrattan geldiğinin, vücudun belli yerlerini teşhirin ise doğal ahlâk duygusuna aykırı olduğunun kanıtıdır.¹⁵⁸

1.4. İlk Tövbe ve Bağışlanış

Kur'ân-ı Kerîm Hz. Âdem'in hatasında ısrar etmeyip, pişman olarak hemen tövbe ettiğini bildirmektedir. İnsanın şeytanın vesvesesine ve nefsî duygularına kapılıp yenik düşebilme potansiyeline karşılık bunlarla mücadele etme yolu gösterilmektedir. Tövbe işte bu kararlılığı ortaya koyma eylemidir. Allah Teâlâ, Hz. Âdem ile Havvâ'nın şahsında, hataya düşmesi fitratının bir gereği olan insanın, gûnahta ısrar etmeyerek tövbe ve pişmanlıkla kendisine yöneldiği takdirde günahının bağışlanabileceğini haber vermektedir.

*"Bu durum devam ederken Âdem, Rabbinden bir takım ilhamlar aldı ve derhal tövbe etti. Çünkü Allah tövbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır."*¹⁵⁹

*"(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz."*¹⁶⁰

Hz. Âdem'in tövbe ederken Rabbinden aldığı bir takım ilhamlar/kelimeler ile kastedilenin, istiğfarda buldukları (A'raf-7/23) âyet-i kerîme olduğu ifade edilmiştir.¹⁶¹

---

¹⁵⁷ A'raf, 7/21-22.

¹⁵⁸ Sadrettin Gümüş ve Arkadaşları, *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, II, Ankara 2014, 510.

¹⁵⁹ Bakara, 2/37.

¹⁶⁰ A'raf, 7/23.

¹⁶¹ Hasan Sarraoğlu, *Kur'ân Âyetleri Işığında Hz. Âdem'in İstiğfarı*, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 41, Ocak-Haziran 2019, s.217.

“Allah: Birbirinize düşman olarak inin! Sizin için yeryüzünde bir süreye kadar yerleşme ve faydalanma vardır, buyurdu. Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (diriltip) çıkarılacaksınız, dedi.”¹⁶²

“Dedik ki: Hepiniz cennetten inin! Eğer benden size bir hidayet gelir de her kim hidayetime tâbi olursa onlar için herhangi bir korku yoktur ve onlar üzüntü çekmezler.”¹⁶³

“Yeryüzünde insan tek başına değil toplu olarak yaşayacaktır. Rabbi onu sosyal bir varlık olarak yaratmıştır. Topluluk halinde yaşayan insanların arzu ve ihtiyaçlarının çatışmaması mümkün değildir. Çatışan arzular ve ihtiyaçlar anlaşmazlıklar ve düşmanlıkları beraberinde getirecek, insanlar birbirinin kurdu olacaklardır. Onları ıslah edecek, uygarlaştıracak, ihtiyaç ve arzuların kültür ve medeniyete kaynaklık etmesini sağlayacak bir nizama ihtiyaç vardır. İşte hak dinler bu nizamı koymak üzere gönderilmiştir.”¹⁶⁴

“Âdem ve Havvâ şeytana uymakta ısrar etmeyip günahlarının farkına vararak pişmanlıklarını Allah’a arz etmişler, Allah da onların tövbelerini kabul etmiş ve onları imtihan yurdu olan dünyaya göndermiştir. İnsan soyunun yeryüzüne dağılıp orada karar kılmaları ve barınmaları, orada yaşayıp orada ölmeleri, yeniden orada dirilmeleri takdir edilmiştir. Âdem ile Havvâ’nın cennette saf ve günahsız olmaları iradeye dayanmayıp, içgüdüselidir. Ancak yasağa uyup uymama hususunda kendilerine irade ve tercih yeteneği verilmiş, içgüdüsel davranmaktan bilinçli ve iradeli davranma aşamasına geçmişlerdir. Kötülüklerinin farkına vararak af dilemişler ve bağışlanmışlardır. İlk günahla başlayan cennetten çıkarılma süreci insanlık için bir düşüşü değil bir yükselişi ifade etmektedir.”¹⁶⁵

“Hz. Âdem’i mutlu kılan beş davranışı şunlardır:

- a)Allah’ın emrine karşı geldiğini itiraf
- b)Bundan pişmanlık duymak

---

¹⁶² A’raf, 7/24-25.

¹⁶³ Bakara, 2/38.

¹⁶⁴ Gümüüş, *Kur’ân Yolu*, I, 109.

¹⁶⁵ Gümüüş, *Kur’ân Yolu*, II, 511-512.

- c)Nefsini kınamak
- d)Hemen tövbeye sarılmak
- e)Rahmetten umut kesmemek

İblisi bahtsızlığa düşüren beş davranışı ise şunlardır:

- a)Günahını ikrar etmemek
- b)Pişmanlık göstermemek
- c)Kendini kınamamak
- d)Azgınlığını Allah'a nisbet etmek
- e)Rahmetten umudunu kesmek.”¹⁶⁶

1.5. Hz. Âdem ile Havvâ'ya Kur'ân'ın ve Ehl-i Kitabın Yaklaşımı

Eski Ahit'te oldukça ayrıntılı bir anlatımla yer alan pasajlarda; Rab tanrı'nın Âdem'i topraktan yarattığı, sonra yalnız kalmaması için ona bir yardımcı olarak kaburga kemiğinden bir kadın yarattığı geçmektedir. Ayrıca Âdem'e iyi ile kötüyü bilme ağacının dışında istediği ağaçtan yiyebileceğini söylemiştir.¹⁶⁷ Rab Tanrı'nın yarattığı yabanıl hayvanların en kurnazı olan yılanın telkiniyle kadın ağacın meyvesinden yemiş, kocasına da yedirmiştir. Yasağı çiğnedikleri için Rab Tanrı kadına, çocuk doğururken çok acı ve ağrı çekeceğini, kocasına istek duyacağını ve kendisini kocasının yöneteceğini söylemiştir. Âdem'e ise toprağın onun yüzünden lanetlendiğini, artık ölene kadar alın teri dökerek ekmeğini kazanacağını söylemiştir.¹⁶⁸

Kur'ân'ın açık ifadesine ve buna dayalı İslâm inancına göre Hz. Âdem'in işlediği bağışlanmamış, dünyaya taşınmış, nesline miras bırakılmış ve Hz. İsa'nın kurban edilmesine sebep teşkil etmiş bir “aslî günah” yoktur.¹⁶⁹ Yine Yahudi-

¹⁶⁶ Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, IV, 173.

¹⁶⁷ Yaratılış, 2/7-16-17-18-22.

¹⁶⁸ Yaratılış, 3/ 4-5-6-16-17-18.

¹⁶⁹ Gümüüş, *Kur'ân Yolu*, I, 109.

Hıristiyan geleneğinde Havvâ ayartıcı, baştan çıkarıcı ve aslı günah'ın asıl sebebi olarak takdim edilirken Kur'ân'a göre insanlığın ilk çiftinin her birinin cennetten kovulmasıyla sonuçlanan olaylardan erkek ve kadın eşit bir şekilde sorumlu tutulmuştur. Buna karşılık Kur'ân sonrası İslâmî gelenekte Havvâ imajı, çok defa kocasının cennetten atılışından tek başına sorumlu tutulacak kadar değişmiştir.¹⁷⁰

Eski Ahit'te Âdem (a.s.)'e yardımcı olması için bir eş yaratıldığı söylenirken, Kur'ân'a göre Havvâ'nın yaratılmasındaki amaç Âdem (a.s.)'in huzur ve sükûn bulmasıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmaktadır:

*“Andolsun biz, daha önce de Âdem'e ahit (emir ve vahiy) vermiştik. Ne var ki o, (ahdi) unuttu. Onda azim de bulamadık.”*¹⁷¹

Tâ hâ sûresindeki bu âyetin devamındaki âyetlerde Hz. Âdem'in seçkin kılındığı ve tövbesinin kabul edildiği haber verilmektedir. Müfessirler bu âyetlerin, ilâhi uyarılar karşısında insanoğlunun hatalı tutumunun ilk insandan beri görülen bir durum olduğuna işaret ettiğini belirtmişlerdir. Ancak Hıristiyanlık inancında olduğu gibi atalarının işlediği günah sebebiyle insanoğlu dünyaya günahkâr olarak gelmemektedir. İyiliğe ve kötülüğe yatkın yeteneklerle donatılarak sınava tabi olan insanoğlu da, işlediği günahlardan arınmak için tıpkı Hz. Âdem gibi bizzat Rabbine yalvarıp, af dileyecektir.¹⁷²

Âdem ile Havvâ'nın tövbe ettikleri halde yıllarca birbirlerinden ayrı kaldıkları, yıllarca cezalandırılıp yeryüzünde sürgün hayatı yaşadıkları ve benzeri rivayetler Kur'ân'da yer almamaktadır. Hata işlediklerini anladıkları anda tövbe edip Allah'a yakarmışlar, O'da tövbelerini kabul etmiştir. Ancak bu af cennet için acil geri dönüş bileti içermemektedir. Yeryüzünde çoğalacak ve insan olmanın gereğini ifa edeceklerdir. Bu zaten başından itibaren bellidir.¹⁷³

¹⁷⁰ Harman, “Havvâ”, XVI, 545.

¹⁷¹ Tâ hâ/20/115.

¹⁷² Gümüüş, *Kur'ân Yolu*, III,657.

¹⁷³ Nihal B. Karaca, *Kadın Oradaydı (Vahiy Sürecinde Kadın)*, Selis Kitaplar Basım Yayın,1.bs., İstanbul 2015, s.34.

“Hatırla ki Rabbin meleklere: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi. Onlar: Bizler hamdinle seni tesbih ve seni takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökecek birini mi yaratacaksın? dediler. Allah da onlara: Sizin bilmeyeceğinizi herhalde ben bilirim, dedi.”¹⁷⁴

Nitekim âyetlere bakıldığında Allah Teâlâ'nın onlara cennetten kasıtlı burada sonsuza kadar kalabilirsiniz şeklinde bir vaatte bulunmadığı açıkça görülmektedir. Dilediğiniz ağaçtan yiyebilirsiniz denmekte fakat dilediğiniz kadar kalabilirsiniz ifadesi bulunmamaktadır. “Yani o ağaçtan tatmasalardı sonsuza kadar cennette kalacaklarına dair bir veri olmadığı gibi, eninde sonunda kendilerinden neşet edecek bir neslin mihmandarı olarak, hayat zincirini başlatmak üzere cennetten çıkarılacaklarını düşündüren bir ilâhî planın îması mevcuttur.”¹⁷⁵

1.6. Hz. Havvâ Şahsında Kadının Değerinin Tashih Edilmesi

Âdem (a.s.) kıssası Kur'ân'da farklı sûrelerde, farklı versiyonlarla geçmektedir. Tâ hâ sûresinde şeytanın aldatmasında muhatap sadece Hz. Âdem iken Bakarâ ve A'raf sûrelerinde eşi ile beraber aldatıldıkları işlenmektedir. Yasağı çiğnedikten sonra tevbe etme eyleminde Bakarâ ve Tâ hâ sûrelerinde sadece Hz. Âdem'in tevbesinden bahsedilmekte iken A'raf sûresinde eşi ile birlikte tevbe ettikleri ve tevbelerinin kabul edildiği haber verilmektedir.¹⁷⁶ Buradan çıkarılacak sonuç, Havvâ'nın Hz. Âdemi kandırması ve yasağı çiğnemek için ikna etmeye çalışması şeklindeki yanlış kanaatin Kur'an tarafından tashih edildiğidir. Sadece Hz. Âdem'in muhatap alındığı âyetler ile tarihi süreçte ilk günahı işleyerek erkeği yoldan çıkaran olumsuz kadın tasavvuru yeniden şekillendirilmektedir.

“İlk insan Hz. Âdem ile eşi Havvâ varoluşsal olarak birbirlerine ayna tutan varlıklar olmuşlardır. Çünkü benzeşme, ortaklaşa paylaşılabilir olandan hareketle bir şeyin anlaşılmasıdır. Farklılık ise ortak olmayandan hareketle bir şeyin

¹⁷⁴ Bakara, 2/30.

¹⁷⁵ Karaca, *Kadın Oradaydı*, s.35.

¹⁷⁶Hafsa Fidan Vidinli, *Kur'ân'da Üç Kadın: Havvâ, Meryem, Sebe Melikesi*, Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Faaliyetleri Merkezi Kur'ân ve Kadın Sempozyumu, Ankara 2010, s.153.

tanımlanmasıdır. Hz. Âdem'in "Âdem" oluşunun insanlık temelinde Havvâ ile benzeşmesiyle ilk kez ortaya çıktığı söylenebilir. Diğer varlıklardan hareketle bakıldığında Hz. Âdem bir yaratılmıştır ve kuldur. Ancak Havvâ'dan hareketle bakıldığında o bir erkektir ve bir eştir. Hz. Âdem kendisini insanlık temelinde bir benzeriyle, Havvâ ile kavrayabilmektedir."¹⁷⁷

"Âdem ile Havvâ'nın sınanması, Allah'ın uyarısına rağmen yasak ağaçtan yemeleri ve cennetten kovulmaları; insanın sonsuz hayat, sonsuz güç gibi önerilere göstereceği temayül nedeniyle başına getirebileceklerinin bir provasıdır. Eyleminin farkına varma haliyle Âdem ya da Havvâ, yapıp etmelerinin bir bedeli olacağına dair sorumluluk bilinciyle yeryüzüne gönderilmiştir. Cennetten kovulma bir sınır aşma manzumesidir. Kul yoldan çıktığında sınırı nerede aştığını bilecektir. Aciz olduğunu, Yaradansız bir hiç olduğunu, O'nun varlığı ve fikri olmadan anlamsız ve çıplak olduğunu, ancak hakkıyla O'na döndüğünde tövbelerin kabul olacağını da bilecektir."¹⁷⁸

1.7. Hz. Meryem

Hz. Meryem, Allah'ın Kur'ân'da tüm insanlığa örnek gösterdiği kadın. Daha anne karnındayken Allah'a adanan ve kendisi gibi seçilmiş bir ailenin kızı. Bu seçilmişlik Allah'a yakınlık derecesi, takvâ gibi üstün ahlâkî özellikler taşıyan bir soy olmalarından ileri gelmektedir.¹⁷⁹ Öyle ki hem Hz. Meryem hem de ailesi Kur'ân-ı Kerim'deki sûrelere isim olmuşlardır. Hz. Meryem'in annesi onu daha doğmadan Allah'a adamakta ve soyunu da şeytanın şerrinden koruması için dua etmektedir.¹⁸⁰ Tüm anneler için emsâl teşkil eden bir davranış şekli sunulmaktadır. Daha doğmamış evlâdı için gelecek hazırlama planları yapan, tüm niyet ve gayreti bu dünya menfaatlerini kazanımdan ibâret olan günümüz ebeveynlerine paradigma veren bir model gösterilmektedir.

¹⁷⁷ Vidinli, *Kur'ân'da Üç Kadın: Havvâ, Meryem, Sebe Melikesi*, s.152.

¹⁷⁸ Karaca, *Kadın Oradaydı*, s.36-37.

¹⁷⁹ Âl-i İmrân, 3/33-34.

¹⁸⁰ Âl-i İmrân, 3/35.

Hz. Meryem'in bir kız çocuğu olarak mâbedin hizmetine girmesi mevcut geleneğe aykırıdır. Dîni tekeline alarak tahrif eden erkek egemen toplumun kırılma noktası ise burada başlamaktadır. Ataerkil bu topluma karşı Hz. Îsâ Kur'ân'da sürekli annesinin adıyla anılmaktadır.

Hz. Meryem, mâbette teyzesinin kocası olan Zekeriyâ (a.s.)'nın himayesinde, bir peygamber gölgesinde çiçek gibi emek verilerek yetiştirilir. Gece gündüz ibadetle meşgul olmaktadır. İffet ve takvâ simgesi bir şahsiyet haline gelince Allah tarafından bir lütufla rızıklandırılmaya başlar. Bunları soran Zekeriyâ (a.s.)'ya “ *Bu Allah tarafındandır. O dilediğine hesapsız rızık verir.* ” şeklinde cevap vermektedir.¹⁸¹ Onun şahsında Allah'ın kudretine tanıklık etmesi Zekeriyâ (a.s.)'ya da ilham vermiş ve kendisi yaşlı, karısı kısır olduğu halde, imkânsızın Allah ile mümkün olacağına inanarak Allah'tan salih bir evlât istemiştir.¹⁸² Duasının kabulüyle bu şartlarda evlât sahibi olması ise Hz. Meryem'in babasız olarak dünyaya getireceği çocuğu gibi mucize niteliğindedir.¹⁸³ Hz. Meryem ise bir takım olağanüstü olaylarla âdeta yaşayacağı mucizeye psikolojik olarak hazırlanmaktadır.

Kıssada iffetiyle temayüz etmiş bir kadının yine iffetiyle imtihan oluşunu görmekteyiz. Mâbette yetişmesi ve takvâ simgesi olarak sürdürdüğü ömrünün her safhası onun tertemiz oluşunun göstergesidir. Nitekim Allah Teâlâ Kur'ân'da Hz. Îsâ ile müjdelenmesinden önce onun iffetini, seçilmişliğini,¹⁸⁴ ibadete düşkünlüğünü¹⁸⁵ vurgulamaktadır. Aynı zamanda Hz. Îsâ'nın doğumunu müjdelemeden önce de meleklerin Hz. Meryem'le konuştuğunu, seçilmişliğini haber verdiklerini yine Kur'ân'dan öğrenmekteyiz. Böylece küçük yaşlarından itibaren üzerinde taşıdığı ahlâkî olgunlukla beraber yaşayacağı büyük hâdiseyi taşıyabilecek şekilde yetiştirilmiştir.

O vakit geldiğinde, melekler kendisine bir çocuk müjdesini verdiği zaman¹⁸⁶ elbette şaşkınlığını gizleyemeyerek; “*Bana erkek eli değmediği halde nasıl çocuğum*

---

¹⁸¹ Âl-i İmrân, 3/37.

¹⁸² Meryem, 19/5.

¹⁸³ Meryem, 19/7.

¹⁸⁴ Âl-i İmrân, 3/42.

¹⁸⁵ Âl-i İmrân, 3/43.

¹⁸⁶ Âl-i İmrân, 3/45.

olur?”¹⁸⁷ diye soracaktır. Bu noktada Allah Teâlâ onu karşılaştacağı tepki, sıkıntı ve zorluklar noktasında âdeta yatıştırmak ve kalbini tatmin etmek için Hz. İsbâ hakkında bilgiler vererek; kendisinin de doğuracağı çocuğun da sıradan değil, özel olduğunu vurgulamaktadır.¹⁸⁸ Doğumundan sonra kimseyle konuşmaması, polemiğe girmemesi için oruç adadığını söylemesi emredilmektedir.¹⁸⁹ Nitekim doğum yapıp çocuğuyla toplumun karşısına çıktığında türlü hakaret, iftira ve suçlamalara maruz kalmış ve hepsine sabırla tahammül göstermiştir.¹⁹⁰ Tam da böyle bir anda mucize gerçekleşmiş ve beşikteki çocuğu konuşmaya başlamıştır.¹⁹¹

Resulullah (s.a.s) şöyle buyurmaktadır: “Ölöp ruhu semaya yükselen kadınların en hayırlısı Meryem’dir. Yeryüzünde yaşamakta olan kadınların en hayırlısı da Hatice’dir.”¹⁹²

1.8. Hz. Meryem ve Ailesi

Hz. Meryem Kur’ân-ı Kerim’in ikinci sûresine adını veren ve övgüyle tüm insanlığa model olarak gösterilen İmrân ailesindedir. Allah Teâlâ bu aileyi âyet-i kerîmede şöyle tanıtmaktadır:

*“Allah, birbirinden gelme bir nesil olarak Âdem’i, Nûh’u, İbrâhim ailesini ve İmrân ailesini seçip âlemlere üstün kıldı. Allah işiten ve bilendir.”*¹⁹³

Kur’ân-ı Kerim’in birçok âyetinde peygamberlerin Allah’ın seçkin kulları için kullanılan “istafâ” fiili için:“Onların bütün yaratılmışların özü kılındığı ve onların kötü sıfatlardan arındırılıp övgüye lâayık hasletlerle bezendiği şeklinde yorumlar yapılmıştır.”¹⁹⁴

---

¹⁸⁷ Âl-i İmrân, 3/47.

¹⁸⁸ Âl-i İmrân, 3/46.

¹⁸⁹ Meryem, 19/26.

¹⁹⁰ Meryem, 19/27-28.

¹⁹¹ Meryem, 19/30-31-32-33.

¹⁹² Canan, *Kütüb-i Sitte*, XIII, 38.

¹⁹³ Âl-i İmrân, 3/33-34.

¹⁹⁴ Gümüş, *Kur’ân Yolu*, I, 544.

Allah Teâlâ âyette kendilerini dünyalara üstün kıldığı iki iyi aileden ve iki iyi insandan bahsetmektedir. Birbirlerine benzeyen bir nesil. İyilik, dindarlık, ihlâs ve tevhid hususunda birbiri gibi olan bir nesil.”¹⁹⁵

Ana hedeflerinden birinin Hıristiyanların inançlarının yanlışlığını ortaya koymak olan bu sûrede, peygamberlerin seçilmiş üstün özelliklere sahip kişiler olmaları ve hep Hz. Âdem’in soyundan gelmiş oldukları hususuna değinilmesini, Hz. İsa’nın yaratılışı konusuna fikrî hazırlık sağlama şeklinde açıklamak mümkündür.¹⁹⁶

“Hz. Meryem’in babası İmrân b. Mâsân, kendini ibadete vermiş, çevresinde saygı uyandıran, yalnızca Hârûn soyundan gelenlerin görev yaptığı Beytü’l-Makdis’teki âlimlerin önderlerinden, İsrâiloğullarının büyüklerindedir. Şerefli bir soydan geldiği gibi kendisi de zamanının üstün, seçkin ve şerefli kişilerinden biridir.”¹⁹⁷

Hız. Meryem’in annesi Fakuz b. Kunbul’un kızı Hanne, ileri yaşta çocuğu olmayan bir kadın iken duası üzerine Meryem’e hamile kalmıştır. Sahip olduğu bu tek yavrusunu mâbede adaması, Allah’a ne kadar yakın bir kul olduğunun göstergesidir.¹⁹⁸

“Hanne’nin kız kardeşi İşba veya İşya (Elizabeth) Meryem’in teyzesidir. Zekeriyâ (a.s.) ile evlidir. Onun da Zekeriyâ (a.s.)’nın duası ile Yahyâ’ya mucizevî hamileliği Kur’ân’da konu edilmiştir. Hız. Peygamberin de bildirdiği gibi Zekeriyâ’nın oğlu Yahyâ ile Meryem’in oğlu İsa (a.s.) teyze çocuklarıdır.” İmrân ailesinin Allah tarafından seçilmiş bir aile olmasının sebebi, Allah’a yakınlıklarıyla bilinmeleri, takvâ sahibi ve ibadete düşkün bir nesil olmalarıdır.¹⁹⁹

---

¹⁹⁵Taberî, Ebu Ca’fer Muhammed İbnCerîr et-Taberî, *Câmiu’l-Beyân an Te’vîli’l-Kur’ân*, I, İstanbul 1995, 241.

¹⁹⁶Gümüş, *Kur’ân Yolu*, I, 545.

¹⁹⁷Betül Turpçu, *Din Eğitimi Açısından Kur’ân-ı Kerim’de Hz. Meryem’in Terbiyesi*, 1.bs., İstanbul 2013, s.38-39.

¹⁹⁸Nurdane Güler, *Kur’ân’da Örnek Bir Şahsiyet Olarak Hz. Meryem*, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Abdulbaki Güneş), Yüzüncü Yıl üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2001, s.39.

¹⁹⁹Said Havva, *el-Esâs Fi’t-Tefsîr*, II, (çev. M. Beşir Eryarsoy), İstanbul 1989, 321.

1.9. Hz. Meryem'in Yaşadığı Dönem

“Hz. Meryem Filistin topraklarında Yahudi bir toplum içerisinde, karışıklıkların hüküm sürdüğü ve Yahudilerin tüm ümitlerini Mesîh'in gelişine bağladıkları bir dönemde dünyaya gelmiştir. Onların Mesîh'ten bekledikleri, yabancı boyunduruğundan kurtulup Filistin topraklarında dîni ve siyasi bağımsızlığa kavuşmak, eski ihtişamlı günlere dönmektir. Mesîh'in gelmesiyle Yahudilerin kuvvetli bir devlet kuracağı, baskının ve sıkıntıların ortadan kalkacağı, güzelliklerin hüküm süreceğine inanmaktadırlar. Roma hükümdarlarının baskısı arttıkça halkın Mesîh inancı daha da güçlenmiştir.”²⁰⁰

Toplumda büyücülük, fal ile kehanet, ölüye danışma gibi cahilî inanışların uygulamaları görülmektedir. Bu tarz hurafelere itibar etmeleri tevhid inancından sapmalarına yol açmıştır. Belli dönemlerde kadın bedeni kirlî sayıldığından dolayı mâbetten uzak tutulmuşlardır. Sosyal yaşamları ev hayatıyla sınırlıdır. Tevrat emirlerinin doğrudan muhatabı ve mâbede hizmet etme görevi erkeklere aittir.²⁰¹

“Hz. Meryem'in doğduğu dönemde şeriatın hâkim olduğu bilirse de eski peygamberlerin getirdiklerinden geriye sadece şekilcilik kalmıştır. Tevhîd inancına sahip olan insanların Romalılar tarafından baskı altında tutulduğu bilinmektedir. Dönemin iki Yahudi mezhebi olan Ferisî ve Sadukîler çekişme halindedir. Yahudilikle putperestliğin birbirine karıştığı, şeriatın ruhunun büyük ölçüde kaybolduğu bu çevrede Hz. Meryem'in, Zekeriyyâ ve Elisabeth gibi tevhîd öğretisini saf şekliyle muhafaza eden bir Eski Ahid cemaatinin gettosunda yaşadığı bilinmektedir. Kur'ân-ı Kerim'e göre Hz. Meryem'in yaşadığı dönemin peygamberi Hz. Zekeriyyâ'dır.”²⁰²

İlk kez Hz. Süleyman tarafından Kudüs'te inşa edilen ve Yahudiliğin sembolü olan mâbedin dini açıdan önemi çok büyüktür. Mâbed'e adakta bulunup, kurban

²⁰⁰ Turpçu, *Hz. Meryem'in Terbiyesi*, s.31-32.

²⁰¹ Turpçu, *Hz. Meryem'in Terbiyesi*, s.33-34.

²⁰² Turpçu, *Hz. Meryem'in Terbiyesi*, s.34-35.

kesilebilmektedir. Kişinin hanımı hamile olduğunda erkek olması şartıyla çocuğunu mâbede adaması Allah'a yakınlığın bir göstergesidir.²⁰³

1.10. Hz. Meryem'in Beytü'l-Makdis'e Adanması

Kur'ân-ı Kerîm'in üslubu daima veciz bir şekilde detaylı bilgiler üzerinde durmadan, örnek alınması gereken davranışı benimsetmeyi amaçlamaktadır. Hz. Meryem'in adanışı hikâyesinde de aynı üslubu görmekteyiz.

Adı İslâmî kaynaklarda Hanne, Hıristiyan kaynaklarda Anna diye geçmekte olan İmrân'ın hanımının karnındaki çocuğu adamasıyla ilgili değişik rivayetler vardır. Bunlardan birine göre, uzun zaman çocuğu olmayan İmrân'ın karısı bir gün bir kuşun yavrusunu beslediğini görünce buna imrenmiş ve yüce Allah'tan çocuk sahibi olmayı dilemiş ve çocuğu olduğunda onu Beytü'l-Makdis'in hizmetine vermeyi adanmıştır. Meryem'e hamileyken kocası İmrân ölmüştür.²⁰⁴

*“İmrân'ın karısı şöyle demişti: ‘Rabbim karnımdakini azatlı bir kul olarak sırf sana adadım. Adağımı kabul buyur. Şüphesiz niyazımı hakkıyla işiten ve niyetimi bilen sensin.’”*²⁰⁵

Âyet-i kerîmede geçen “muharrar” ifadesini Fahrüddîn Râzî şöyle tefsir etmektedir:

مُحَرَّرًا tabirinin mânâsı, “hâlis, mahzâ, katıksız hür, âzad edilmiş...” demektir. Onların dini geleneklerine göre çocuk hizmette bulunabileceği çağa geldiğinde onun ebeveynine hizmet etmesi vâcib olmaktadır. Adakta bulunmak sûretiyle çocuklarının hizmetlerinden ferâgat ederek, onları Beytü'l-Makdis'e hizmet ile Allah'a itaat ve ibadete tahsis etmektedirler. Çocuk bülüğ çağına erinceye kadar havrada kalıp, oranın hizmetlerini görmekte, sonra da burada kalıp kalmama hususunda serbest

²⁰³ Turpçu, *Hz. Meryem'in Terbiyesi*, s.35.

²⁰⁴ Gümüş, *Kur'ân Yolu*, I,547.

²⁰⁵ Âl-i İmrân,3/35.

birakılmaktadır. Eğer burada kalmayı istemeyip gitmek isterse gidebilmektedir. Kalmayı isterse artık bundan sonra oradan bir daha ayrılamamaktadır.”²⁰⁶

Seyyid Kutub ise tefsirinde Hz. Meryem’in annesinin adağı üzerinden Allah’a tam bir teslimiyet modeli çıkartırken aynı zamanda bir hürriyet tanımı yapmaktadır: “Buradaki ‘Rabbim karnımdakini hür olarak sana adadım’ ifadesi onu bize tanıtmaya kâfi gelmektedir. Bu ifade onun iman mâmuresini, mâlik olduğu şeylerin en azizi ile Rabbine teveccüh eden ruh halini bize göstermektedir. O, karnında taşıdığı bir et parçasıdır. Allaha gayrı herkesin hukukundan, her türlü şirkten ve her türlü kayıttan âzâde olarak ihlâsla Rabbine adadığı bir çocuktur. Burada mutlak ihlâs ile hürriyetin kast edilmiş olması ilham verici ve son derece duygulu bir mânâyı ihtiva etmektedir. Her şeyini Allah’a ihlâsla teslim etmeyen insan, hiçbir hakkı hürriyete kavuşturmuş olamaz. İşte hürriyet budur, her şeyiyle Allah’a teslim olmak. Bunun dışındaki şeyler her ne kadar hürriyet şeklinde tecelli etse de, basit bir kölelikten başka bir şey değildir!”²⁰⁷

İçinde yaşadığı toplumun kuralları doğrultusunda erkek çocuk beklentisiyle adakta bulunan Hanne, çocuğunu kız olarak dünyaya getirince adağının Allah tarafından kabul edilip edilmediği endişesine kapılmıştır. Tüm bunlar kendi ifadeleriyle Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle konu edilmektedir:

*“Onu doğurunca Allah onun ne doğurduğunu bilip dururken: Rabbim! Onu kız doğurdum. Oysa erkek kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Kovulmuş şeytana karşı onu ve soyunu senin korumanı diliyorum, dedi.”*²⁰⁸

Hanne’nin ifadelerinde bir endişe söz konusudur. Ancak kızının ismini belirterek onu Allah’a emanet etmesi bu adağından vazgeçmediğini göstermektedir. Böylece mâbede kadın sokmama geleneğine bir son verilecek ve bu tabu yıkılacaktır. Meryem bir iffet abidesi olarak mâbette herkesin gözü önünde yetişecektir.²⁰⁹

²⁰⁶ Fahrüddîn Er-Râzî (Muhammed bin Ömer bin Hüseyin bin Hüseyin bin Ali et-Teymî el-Bekrî), *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l-Gayb*, VI, (çev. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, C.Sadık Doğru) 1.bs., Ankara 1989, 273-274.

²⁰⁷ Seyyid Kutub, *Fî Zilâ'l-ıl-Kur’ân*, II, (çev. İ. Hakkı Şengüler, M. Emin Saraç, Bekir Karlığa), İstanbul, 272-273.

²⁰⁸ Âl-i İmrân, 3/36.

²⁰⁹ Güler, *Kur’ân’da Hz. Meryem*, s.42.

“Allah onun ne doğurduğunu bilip dururken ifadesi, İbn Abbas’ın kıraatinde Allah Teâlâ’nın ona bir hitabı olarak, وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ “Allah senin ne doğurduğunu daha iyi biliyor...” şeklinde okunmuştur. Yani “Sen, sana bağışlanan bu şeyin kıymetini bilemezsin. Ondaki hârikulâde halleri ve mucizeleri yegâne bilen ancak Allah’tır” demektir.²¹⁰

Hanne hediyesini Rabbine takdim ederken, son sözlerinde kızını taşlanmış şeytandan Allah’ın muhafazasına teslim etmekte, Onun himâyesindeki hayra ve huzura kavuşmasını arzu etmektedir.”²¹¹

1.11. Hz. Meryem’in Şahsiyeti

Hanne’nin ifadeleri Rabbine adağını olması gereken şekilde yerine getirememenin eksikliğini yansıtmaktadır. Sahip olduğu en değerli şeyi sunmakla beraber, kabul edilip edilmediğinden emin olamayarak mahcubiyet hissetmiştir. Kur’ân-ı Kerîm Hanne’nin bu samimi adağının Allah tarafından en güzel şekilde kabul edildiğini ve Hz. Meryem’in himayesinin Zekeriyâ (a.s.)’ya verildiğini bildirmektedir:

“Rabbi Meryem’e hüsnükabul gösterdi; onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Zekeriyâ’yı da onun bakımı ile görevlendirdi. Zekeriyâ onun yanına, mâbede her girişinde orada bir rızık bulur ve ‘Ey Meryem! Bu sana nereden geliyor?’ der, o da: Bu Allah tarafındandır. Allah dilediğine sayısız rızık verir, derdi.”²¹²

“Onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi.” ifadesini Meryem’in biyolojik gelişimindeki olağan üstü durumlarla açıklayan müfessirler vardır. Bazı müfessirler ise bu cümleyi “Onu büyük bir peygambere anne kılmak suretiyle” diye açıklamışlardır. Fakat mecâzî bir ifade olarak bununla Meryem’in eğitim açısından iyi bir şekilde yetiştirildiği ve ahlâkî erdemlerle donatıldığı, ayrıca rızkının temini açısından iyi bir ortamda büyüdüğü yorumu daha isabetli görünmektedir.²¹³

²¹⁰Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, VI, 276.

²¹¹Kutub, *Fî Zılâ’l-ül-Kur’ân*, II, 274.

²¹²Âl-i İmrân,3/37.

²¹³Gümüş, *Kur’ân Yolu*, I,550.

Müfessirler, Hz. Zekeriyâ'nın Meryem'in yanında o mevsimde yetişmeyen meyveler gördüğü yönündeki rivayetleri Meryem'in ilâhî ikramlarla beslenmesi şeklinde yorumlamışlardır.²¹⁴ Ayrıca Hz. Meryem açısından bir kerâmet olarak değerlendirmişler ve âyeti de kerâmetin hak olduğuna delil saymışlardır.²¹⁵

“Buna karşılık bu ifade akışında olağanüstü bir hâle değinme anlamı bulunmadığı, yüce Allah'ın Meryem'e kendini zühd ve ibadete vermiş kişilere ikramda bulunmak isteyen mü'minler vasıtasıyla rızık lutfettiği, Zekeriyâ'nın da bunun tasvip etmeyeceği bir yoldan gelip gelmediğini anlamak maksadıyla, Ey Meryem bu sana nereden geliyor? diye sorduğu kanaatini taşıyan müfessirler de vardır.”²¹⁶

Hz. Meryem'in himayesi ile ilgili Kur'ân-ı Kerîm şu bilgileri de vermektedir:

*“(Resulüm!) bunlar, bizim sana vahiy yoluyla bildirmekte olduğumuz gayb haberlerindedir. İçlerinden hangisi Meryem'i himayesine alacak diye kur'a çekmek üzere kalemlerini atarlarken sen onların yanında değildin; onlar (bu yüzden) çekişirken de yanlarında değildin.”*²¹⁷

“Rivayet edildiğine göre, Hanne Meryem'i doğurunca, onu bir beze sararak Mescid'e götürmüş ve Hârûn (a.s.) neslinden olan âlimlerin yanına koymuştur. Onlar Kâbe'nin perdedarları gibi Beytü'l-Makdis'in hizmetkârlarıdır. Oraya varınca o, “Şu vakfedilmiş kız çocuğunu alın.” demiş, bunun üzerine onlar onu almak hususunda birbirleriyle yarışmışlardır. Zira o önderlerinin kızıdır. Mâsânoğulları, İsrâiloğullarının önderi, âlimleri ve idarecidirler. Zekeriyâ (a.s.) onlara, “Ben onu alıp büyütme sizden daha layığım, onun teyzesi benim hanımımdır.” demiş, onlar da “Hayır, kura çekmeden olmaz.” demişlerdir. Bunun üzerine nehrin kıyısında vahiy yazmış oldukları kalemleri “Kimin kalemi suyun yüzüne çıkarsa o üstün gelsin.” diye üç defa suya atmışlardır. Her seferinde de Zekeriyâ (a.s.)'nın kalemi

²¹⁴ Gümüş, *Kur'ân Yolu*, I, 550.

²¹⁵ İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, II, (çev. Abdülvehhab Öztürk), İstanbul 2012, 215; Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, VI, 282-283.

²¹⁶ Gümüş, *Kur'ân Yolu*, I, 551.

²¹⁷ Âl-i İmrân, 3/44.

suyun yüzüne çıkmış, ama onların kalemi batmıştır. Neticede Hz. Meryem'in bakımını Zekeriyâ (a.s.) üstlenmiştir.”²¹⁸

Hz. Muhammed (s.a.s)'in muhatapları onun bu haberleri okuma veya rivayet yoluyla bilmesinin mümkün olmadığından emindirler. İşte âyet-i kerîmede “Sen onların yanında değildin.” buyrulur Resûlullah (s.a.s)'in bilgisinin vahiyden kaynaklandığına dikkat çekilmektedir.²¹⁹

Zekeriyâ (a.s.) ile ona yakın konumdaki kişilerin bu göreve talip olma sebebi, Meryem'in vefat etmiş olan babası İmrân'ın saygı duyulan bir din adamı olmasından kaynaklanmaktadır. Bir diğer görüşe göre dini kitaplarında Hz. İsa'nın geleceğini bildiren ifadelerden Hz. Meryem'in üstleneceği misyonu keşfetmiş olmalarından ötürüdür.²²⁰

Hz. Meryem'in seçilmişliği kavramsal olarak “istafâ” fiili ile Kur'ân-ı Kerîm'de konu edilmekte ve bu fiil aynı âyette iki formda geçmektedir:

“Hani melekler demişlerdi: ‘Ey Meryem! Allah seni seçti, seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına tercih etti.’”²²¹

“Âyet-i kerîmede geçen birinci “istafâ” fiili, Meryem'in alışılmışın dışında mâbet hizmetine kabul edilmesi, rızkının ilâhi lütufla özel bir yoldan kendine ulaştırılması, kendisini tamamen Allah'a ibadete veren bir kul kılınması ve meleklerle konuşma mertebesiyle onurlandırılması gibi anlamlarla açıklanmaktadır. Hz. Meryem'in başka kadınlara üstün kılındığını özellikle belirten ikinci istafâ fiili için de şu açıklamalar yapılmaktadır: Hz. İsa'yı dünyaya getirmiş olması, çocuğunun doğar doğmaz konuşup çevreden gelen ithamları bertaraf eden açıklamalar yapması, kendisinin ve oğlunun bütün idrak sahiplerine bir delil, bir mucize olması sebepleriyle üstün kılınmıştır. “Seni tertemiz kıldı.” cümlesi değişik şekillerde yorumlanmışsa da, hâkim görüş bu ifadenin amacının onun kötülüklerden

²¹⁸Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, VI,279.

²¹⁹Gümüş, *Kur'ân Yolu*, I,561.

²²⁰Gümüş, *Kur'ân Yolu*, I,562.

²²¹Âl-i İmrân,3/42.

arındırıldığını ve özellikle Yahudilerin iftiralardan uzak olduğunu belirgin biçimde ortaya koymak olduğu yönündedir.”²²²

Hiz. Meryem’in üstünlüğüne binâen Buhârî’de geçen hadislerden birinde Ali b. Ebî Tâlib’den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s) şöyle demiştir: “Zamanındaki dünya kadınlarının hayırlısı İmrân kızı Meryem’dir. Bu ümmetin kadınlarının hayırlısı da Hatice’dir.”²²³

Hanımların isimlerinin açıkça kullanılmadığı bir dönemde Kur’ân bu geleneğin aksine Meryem ismini yalın halde ve terkip halinde (Meryemoğlu İsâ) defalarca kullanmıştır. Bu da onun seçkin kılınmasının göstergelerindedir. Çünkü Hiz. Meryem peygamber katleden bir kavim içinde, kendisine yüklenen ağır sorumluluğu tek başına göğüsleyebilmiştir. Aynı zamanda Hiz. İsâ Meryem’e nispet edilerek onun Allah’ın oğlu olmadığı vurgulanmıştır.²²⁴

Hiz. Meryem Peygamber değilse de peygamberlere has bir özellik taşımakta ve meleklerle iletişimde bulunmaktadır. Bu da onun seçilmiş şahsiyetine özgü bir olgudur. Yalnız başına büyüyen Hiz. Meryem, hayatının her safhasında yaşadığı zorluklarla âdetâ sadece Allah Teâlâ’ya sığınmayı, yalnızca ondan yardım istemeyi öğrenmesi noktasında eğitilmektedir. Bundan sonra karşılaşacakları ise daha önce hiç kimsenin yaşamadığı bir durumdur ve âyet-i kerîme bu sürece hazırlanırken dua ederek, namaz kılarak, ibadetini artırarak şahsiyetinin güçlendirilmesinin formülünü haber vermektedir:

*“Ey Meryem! Rabbine ibadet et; secdeye kapan,(O’nun huzurunda) secde edenlerle beraber sen de secde et.”*²²⁵

Allah Teâlâ melekler vasıtasıyla Meryem’e çok ibadet etmesini, rükû ve secde ederek amelini sürdürmesini emretmiştir. Çünkü takdir ettiği şey de zorluk çekecektir. Allah onu her iki dünyada yüceltecektir.²²⁶

²²² Gümüş, *Kur’ân Yolu*, I, 559-560.

²²³ Zeynu’l-Dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi’l-Lâtifi’z-Zebîdî, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 8. bs., IX, (Çev. Kâmil Miras), Ankara 1986, Hadis No 1395, 167.

²²⁴ Güler, *Kur’ân’da Hiz. Meryem*, s.49-50.

²²⁵ Âl-i İmrân,3/43.

Bu âyet, Hz. Meryem'in seçilip, üstün kılınmasına karşılık bir şükür olarak, huşu sahibi diğer kullarla birlikte Rabbine ibadet etmesinin emredilmesi şeklinde de yorumlanmıştır.²²⁷

Hz. Meryem'in adının verildiği sûrenin başlangıcında Zekeriyâ (a.s.) ile oğlu Yahyâ'nın kıssaları kısaca anlatıldıktan sonra, sûrenin asıl konusu olan Hz. Meryem'e geçilmektedir. Burada ilerleyen yaşına ve kısır olmasına rağmen çocuk sahibi olan Zekeriyâ (a.s.)'dan bahsedilerek âdeta daha da enteresan bir olaya yani bâkire bir kızın babasız çocuk sahibi oluşuna bir ön hazırlık, bir giriş yapılmıştır.

“Zekeriyâ, İbranice “Rabbin hatırladı / zikretti” demektir ve Meryem sûresinin “ *Bu, Rabbinin, Zekeriyâ kuluna rahmetinin anılmasıdır.*”²²⁸ diye başladığı görülmektedir. Allah burada ima ile Zekeriyâ adının İbranice anlamını Arapça olarak bize açıklamaktadır. Âyette “rahmet” olarak nitelenen ise Hz. Yahyâ'nın kendisi ve yaşlı babası Zekeriyâ'nın yakarışdır. Yahyâ ise “hayat” demek olup, yaşlılık ve kısırlık gibi imkânsızlığın hayatiyetini sunmaktadır.”²²⁹

Zekeriyâ (a.s.)'nın kabule mazhar olan duası ve yaşadığı bu mucize haber verildikten sonra konu Hz. Meryem'e getirilmiştir:

“(Resûlüm!) *Kitapta Meryem'i de an. Hani o, ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti.*”²³⁰

“*Meryem, onlarla kendi arasına bir perde çekmişti. Derken, biz ona ruhumuzu gönderdik de o; kendisine tastamam bir insan şeklinde göründü.*”²³¹

Onun, ibadet etmek için yalnız başına Beytü'l-Makdis'in doğu tarafında bir kenara çekildiğini, yahut da insanlardan uzaklaşarak evinin doğu tarafında bir yere çekildiğini hatırla.²³²

---

²²⁶İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, II, 221.

²²⁷Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I, 246.

²²⁸Meryem, 19/2.

²²⁹Mustafa Alıcı, *Yapısal Fenomenoloji Açısından Hz. İsa Mesih'in Hayatı*, (Basılmamış Ders Notu), s.3.

²³⁰Meryem, 19/16.

²³¹Meryem, 19/17.

²³²Havva, *el-Esâs Fi't-Tefsîr*, VIII, 448.

“Ailesiyle arasına perde çekmesi onlardan çok uzaklaşmadığının, hatta aynı ortamda perde ile ayrılıp görülemeyecek mesafeye çekildiğinin göstergesidir. Diğer taraftan ailesiyle kendisini ayırmak istemesinde bir mahremiyet, bir özel durumun olduğu âşikârdır. Bu özel durum hakkında Meryem’in bulûğ çağına ulaşip âdet halinden temizlenmek için görülmesini engellemek amacıyla perde çektiği görüşü çoğunluktadır.”²³³

“*Derken Biz de ona ruhumuzu (yani Hz. Cebrâil’i) göndermiştik.*” “Burada Ruh’un yüce Allah’a izafe edilmesi onu teşrif içindir. Ona “ruh” adının verilmesi ise dînin onunla ve onun getirdiği vahiy ile hayat bulması sebebiyledir. Cebrâil (a.s.) hilkatı tamam ve eksiksiz bir insan şeklinde ona görünmüştür.”²³⁴

Hz. Meryem’in bu karşılaşmanın öncesinde ona seçilmişliğini ve tertemiz oluşunu bildiren meleklerle yine iletişimi olmuştur. Ancak bu kez Cebrâil’in genç bir erkek suretinde karşısına çıkması imtihan vesilesiyledir. Zira Hz. Meryem onu görünce Allah’a sığınmıştır. Bu da onun son derece iffetli oluşunun bir başka göstergesidir. Hz. Meryem kendi iffetini muhafaza eden bir duruş sergilemekle kalmayarak karşısındaki kişiyi de Allah’tan korkup sakınmaya davet etmektedir.

“*Meryem dedi ki: Senden, çok esirgeyici olan Allah’a sığınırım! Eğer Allah’tan sakınan bir kimse isen (bana dokunma.)*”²³⁵

Allah’ın Kur’ân’da övgüyle bahsettiği bir soydan gelip, daha anne karnında iken Allah’a hediye edilen ve küçüklüğünden itibaren mâbette Hz. Zekeriyâ gibi bir peygamberin himayesinde özel bir şekilde yetiştirilen Hz. Meryem, hayatının en zor evresinde karşılaşacağı durumu kaldırabilecek düzeye gelmiştir. Bu doğumun arka planında özel olarak seçilmiş bir aile olan Âl-i İmrân vardır. Mâbette bir takım olağanüstüklere alıştırılan Hz. Meryem, melekler tarafından Îsâ ile müjdelendir. Müjde kavramı, Îsâ (a.s.) şeriatında öne çıkan bir kavramdır ve İncil’in anlamını da oluşturmaktadır.

²³³ Turpçu, *Hz. Meryem’in Terbiyesi*, s. 64.

²³⁴ Havva, *el-Esâs Fi’t-Tefsîr*, VIII, 448.

²³⁵ Meryem, 19/18.

*“Melekler demişlerdi ki: Ey Meryem! Allah sana kendisinden bir Kelime’yi müjdeliyor. Adı Meryem oğlu İsa Mesih’tir, dünyada da âhirette de itibarlı ve Allah’ın kendisine yakın kıldıklarındandır.”*²³⁶

Âyet-i kerîmede Hz. İsa’dan “kelime” diye bahsedilmesi Hz. İsa’nın, insanın meydana gelmesinde bilinen şeklin dışında, Allah Teâlâ’nın “ol” sözünün doğrudan sonucu olarak ana rahmine düşmesi sebebiyledir. Tüm yaratılmışlar yüce Allah’ın iradesiyle var olan bir sebepler manzumesi içinde meydana gelirler. Hz. İsa’da ise Allah Teâlâ baba faktörünün bulunmamasını murat ettiği için, onun mucizevî yaratılışını “kendisinden bir kelime” şeklinde anmıştır.²³⁷

Yüce Allah onu, Meryem oğlu İsa Mesih diye annesine nispet ederek onun babasız olarak dünyaya geleceğini Hz. Meryem’e bildirmektedir. Ona “Mesih” adının verilmesi konusunda ise müfessirler farklı görüşlere sahiptir. Kimisine göre herhangi bir hastalık üzerine elini mesh edip sürüdüğü zaman o kişinin şifa bulması sebebiyle bu ad verilmiştir. Kimisine göre de çokça seyahat edip hiçbir yeri vatan tutmadığı için bu adı almıştır. İbranîcede bunun “mübarek” anlamına geldiği de söylenmiştir.²³⁸

“İsa / Yehsus / Jesus kelime olarak anlamı (Yahve / Tanrı kurtuluştur) ve Juşua ile aynı köktendir. Bu isim özel seçilmiştir. Kurtuluşu etnik millette arayan İsrâil’e apaçık yapısal bir mesajdır. Yahudiliğin “İsrâil kurtuluştur” veya Hıristiyanlığın “İsa kurtuluştur” gibi ağır teolojik söylemlerine açık bir ilâhî müdahaledir. Özellikle İsa merkezli kurtuluş arayanlara karşı, asıl Tanrı’nın kurtuluş olduğunu vurgulamaktadır.”²³⁹

Hz. Meryem’in İsa (a.s.) ile müjdelenmesi Âl-i İmrân sûresi ile birlikte Meryem sûresinde de işlenmektedir. Âyetteki “tertemiz bir çocuk bağışlama” şeklindeki ince ifadeler hemen göze çarpmaktadır. Bunlar Hz. Meryem’i psikolojik olarak rahatlatmaya ve tüm korkusunu gidermeye yönelik ifadelerdir.

²³⁶ Âl-i İmrân, 3/45.

²³⁷ Gümüş, *Kur’ân Yolu*, I, 573.

²³⁸ Havva, *el-EsâsFi’t-Tefsîr*, II, 328.

²³⁹ Alıcı, *Hz. İsa Mesih’in Hayatı*, s.1.

“Melek: Ben yalnızca sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamam için Rabbinin bir elçisiyim, dedi.”²⁴⁰

“O sâlihlerden olarak beşikte iken ve yetişkinlik halinde insanlara (peygamber sözleri ile) konuşacak.”²⁴¹

Hiz. İîâ'nın beşikte iken konuşacak olması olağanüstü bir olay olmakla beraber, yetişkinlik çağında konuşacak olması doğal bir durum olduğu halde âyet-i kerîmede bundan niçin söz edildiğine değişik açıklamalar getirilmiştir: Beşikte iken de yetişkinliğindeki gibi yani gerek içerik gerek üslup olarak peygamber tavrıyla konuşacağına işaret edilmektedir. Hiz. İîâ'nın değişik dönemlerden geçmesi, bu dönemlerde farklı haller sergilemesi onun tanrı olarak düşünölemeyeceğinin açık bir belgesidir ve bu yolla Hıristiyanların sakat inançlarına reddiyede bulunmaktadır.²⁴²

Bu aşamadan sonra yüce Rabbimiz, inanması güç bir iş ve çok ağır bir yükümlölükle karşılaşan Hiz. Meryem'in nasıl bir şaşkınlık yaşadığını bizzat onun ağzından şöyle haber vermektedir:

“Dedi ki: ‘Rabbim! Bana bir erkek eli değmediği halde nasıl çocuğum olur?’ Allah buyurdu: ‘İşte öyle, Allah dilediğini yaratır, bir işin olmasını istedi mi ona sadece ‘ol!’ der, o da oluverir’”²⁴³

Bu âyette Hiz. Meryem'in korku ve endişesinin yerini büyük bir şaşkınlığın aldığı görölmektedir. Zira kendisine hiçbir erkek dokunmadığı halde hamile kalmayacağını, evlenmeden çocuk sahibi olmanın ise çok kötü vasıfta insanların yapabileceği bir fiil olduğunu bilmektedir.

“Melek: Öyledir, dedi; (zira) Rabbin buyurdu ki: Bu bana kolaydır. Çünkü biz, onu insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu, hüküm ve karara bağlanmış (ezelde olup bitmiş) bir iş idi.”²⁴⁴

---

²⁴⁰ Meryem,19/19.

²⁴¹ Âl-i İmrân,3/46.

²⁴² Gümüş, *Kur'ân Yolu*, I, 576.

²⁴³ Âl-i İmrân,3/47.

²⁴⁴ Meryem,19/21.

Allah Teâlâ, insanlara kudretini gösteren bir mucize olarak İsâ (a.s.)’yı baba faktörü olmaksızın yaratmış ve insanlar için bir rahmet olsun diye onu peygamber olarak görevlendirmiştir. Babasız çocuk yaratmak Allah için son derece kolaydır. Çünkü Allah bir şeyin olmasını dilediği zaman ona “ol” der, istediği her iş hemen oluverir.²⁴⁵

1.12. Hz. İsâ’ya Hamilelik

Allah Teâlâ, melek vasıtasıyla ruhu üfleyince Hz. Meryem hamile kalmıştır. “Tefsirlerde hamilelikle ilgili olarak bir saat ile dokuz ay arasında farklı sürelerden söz edilmiş olmakla birlikte çoğunluk, sürenin dokuz ay olduğu kanısındadır.” Çocuk ana rahminde büyüüp gelişmeye başlayınca insanların kendisini kınayacağından endişe eden Hz. Meryem, uzak bir yere çekilerek hamileliğini gizlemiştir.²⁴⁶

“Meryem ona hamile kaldı. Bunun üzerine(karnındaki çocukla) uzak bir yere çekildi.”²⁴⁷

“Doğum sancısı onu bir hurma ağacına (dayanmaya) sevk etti. “Keşke dedi, bundan önce ölseymdim de unutulup gitseydim!”²⁴⁸

Hız. Meryem’in zayıf omuzlarına doğum anında çektiği sıkıntıların yanı sıra halkın karşısına çocuğuyla beraber çıktığında maruz kalacağı ithamların yükü de binmiştir. Bu imtihanın ağırlığıyla bunları yaşamış olmaksızın bundan önce ölüp, unutulup gitmeyi arzu edecek bu sözler dökülmüştür dilinden.

Hız. Meryem’e Allah tarafından doğacak çocuğuyla ilgili daha önceden bilgi verilmesi, toplumsal baskı yükünü ondan nispeten hafifletmiştir. Onun halkın karşısına çıktığı andaki metanetli tavrı da bunun göstergesidir. Ancak burada ölümü ve daha önceden unutulup gitmeyi temenni edecek kadar büyük bir ızdırıp duyması, mucizevi bir şekilde hamile kalmış olsa da, onun da diğer kadınlar gibi insanî

²⁴⁵ Gümüş, *Kur’ân Yolu*, III, 596.

²⁴⁶ Gümüş, *Kur’ân Yolu*, III, 596-597.

²⁴⁷ Meryem, 19/22.

²⁴⁸ Meryem, 19/23.

kalıplar içinde bu hadiseyi yaşadığına ve Hz. İsa'nın beşeriliğine vurgu amacı taşımaktadır.²⁴⁹

Tam bu esnada bebeğin bulunduğu taraftan gelen bir ses onu teselli etmeye yöneliktir. Taze, tatlı hurma ve yanında beliren berrak bir ırmak ile Allah Teâlâ tarafından hüznü ve sıkıntısı giderilmiştir.

“Aşağısından (İsa yahut melek) ona şöyle seslendi: ‘Tasalanma! Rabbin senin alt yanında bir su arki vücuda getirmiştir.’”²⁵⁰

“Hurma dalını kendine doğru silkele ki üzerine taze, olgun hurma dökülsün.”²⁵¹

“Melek ona kuru hurma ağacını silkelemesini emretti ki arkta akan tatlı su mucizesini gördükten sonra kurumuş hurma ağacına hayat verme hususundaki diğer bir mucizeyi de görsün. Bunlar Meryem'in acılarının dinmesi ve bunların kendisine Allah tarafından bir ikram olduğunu bilmesi içindir.”²⁵²

Hz. Meryem'in duyduğu sesin İsa (a.s.)'ya ait olduğu görüşü ayetin bağlamı açısından daha güçlü bir ihtimal olarak görülmektedir. Hz. Meryem'in kavmi ile karşılaştığında konuşması için Hz. İsa'yı işaret edecek olması, daha önce böyle bir konuşmaya şahit olması sebebiyledir. Aynı zamanda doğum esnasında da onu teskin etmeye yöneliktir.²⁵³

“Ye iç. Gözün aydın olsun! Eğer insanlardan birini görürsen de ki: Ben, çok merhametli olan Allah'a oruç adadım; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım.”²⁵⁴

Yahudi geleneğinde konuşmamak üzere de insan Allah'a adak ibadeti yapmaktadır ve Hz. Meryem'den istenen bu konuşmama orucu, bu konu hakkında kimseyle herhangi bir tartışmaya girmemesi içindir.

---

²⁴⁹ Bilal Gökür, *Meryem Süresi Tefsiri Metin ve Yorum İncelemesi*, Fecr Yayınları, 2. bs., Ankara 2012, s.99.

²⁵⁰ Meryem, 19/24.

²⁵¹ Meryem, 19/25.

²⁵² Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, III, 471.

²⁵³ Gökür, *Meryem Süresi Tefsiri Metin ve Yorum İncelemesi*, s.101.

²⁵⁴ Meryem, 19/26.

“Nihayet onu (kucağında) taşıyarak kavmine getirdi. Dediler ki: Ey Meryem! Hakikaten sen iğrenç bir şey yaptın!”²⁵⁵

“Ey Hârûn’un kız kardeşi! Baban kötü bir insan değildi, annen de iffetsiz değildi.”²⁵⁶

Hiz. Meryem iyilik ve ibadeti ile tanınmış temiz bir evin çocuğu olduğu için düşündükleri bu kötü fiili ona yakıştıramamış, baban günahkâr değildi, annen de zina etmemişti diyerek suçlamada bulunmuşlardır. Âyette geçen Hârûn, İsrâiloğulları içinde takvâsı ve iyi davranışları ile ün yapmış bir kişi olduğu için, İsrâiloğulları Hiz. Meryem’i ona benzetmektedirler.²⁵⁷

Hiz. Meryem karşılaştığı ithamlar karşısında kendisinden istendiği gibi hiç konuşmamış ve susma orucunda olduğunu söylemiştir. Onların şeriatlerinde bulunan bir uygulama olmasına rağmen onlar bu durumu yadırgayarak, çocuğu işaret eden Hiz. Meryem’e ‘Beşikteki çocukla nasıl konuşuruz?’ şeklinde tepki göstermişlerdir.²⁵⁸ İşte tam da bu esnada Hiz. Meryem’in onu babasız olarak doğurması kadar büyük bir mucize daha gerçekleşmiş ve Hiz. İsâ konuşmaya başlamıştır: Allah’ın kulu olduğunu, kendisine kitap verilip, peygamber yapıldığını söylemektedir.²⁵⁹

Böylece kavminin Hiz. Meryem’den beklediği açıklamayı Allah mucizevî bir şekilde İsâ (a.s.)’ya yaptırmış ve aynı zamanda Hiz. İsâ’nın peygamberliğini İsrâiloğullarına bildirmiştir. Ancak onlar bu mucizeyi ve Hiz. İsâ’nın peygamberliğini inkâr ederek ona inanmamayı tercih etmişlerdir.

“Yüce Allah, Hıristiyanların gelecekte Hiz. İsâ’ya ilahlık yakıştıracaklarını bildiği için, burada ona her şeyden önce Allah’ın kulu olduğunu söyletmektedir. Böylece Hiz. İsâ kendisinin bir ilah değil, bir kul ve bir peygamber olduğunu ilan etmiştir.”²⁶⁰

---

²⁵⁵ Meryem, 19/27.

²⁵⁶ Meryem, 19/28.

²⁵⁷ Sâbûnî, *Safvetu’t-Tefâsîr*, III, 471-472.

²⁵⁸ Meryem, 19/29.

²⁵⁹ Meryem, 19/30.

²⁶⁰ Gümüş, *Kur’ân Yolu*, III, 598.

Âyet-i kerîmelerde Hz. İsa'nın konuşmasının şöyle devam ettiği haber verilmektedir:

*“Nerede olursam olayım, o beni mübarek kıldı; yaşadığım sürece bana namazı, zekâtı emretti. Beni anneme saygılı kıldı; beni bedbaht bir zorba yapmadı.”*²⁶¹

*“Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak kabirden kaldırılacağım gün esenlik banadır.”*²⁶²

İsa (a.s.)'nin konuşmasına “Ben Allah'ın kuluyum” diyerek başlamasıyla Allah'ı çocuk edinmekten tenzih etmiş ve aynı zamanda annesi hakkındaki zina töhmetini gibi bir yanlış algılamayı bertaraf etmiştir.²⁶³

Burada namaz ve zekât ibadetlerinin o dönemde de var olması göze çarpmaktadır.

Hıristiyan ilahiyatında birtakım ihtilaflarla beraber Meryem, tanrı annesi/tanrı doğuran (theodokos) olarak nitelendirilmiştir. Tüm insanların sorumlu tutulduğu aslı günahtan ve diğer günahlardan münezzehtir. Hıristiyan mezheplerinden Katoliklerde Meryem kültü çok güçlü bir şekilde yer alırken, Protestanlıkta İsa kültürüne zarar vermemesi amacıyla önemsenmemektedir. Teolojik tartışmalar açısından bir diğer ilginç durum ise, Hıristiyanlığın kurucusu sayılan Aziz Pavlus'un mektuplarında Meryem'in izine hiç rastlanılmamasıdır.²⁶⁴

“Tarihsel, fenomenolojik açıdan İsa Mesih'in kendisi ve hayatı olağanüstülükler taşımaktadır. Onun doğumu ne kadar karmaşık ve sıra dışı ise hayatı da o kadar sıra dışıdır. Ölümü de sıradan bir beşerin ölümü gibi olmayacaktır. Bu konuda iki aşırı görüş ve bir denge anlayışı mevcuttur: Hıristiyanlar için o, haçta şanlı bir ölümle insanların işledikleri günahlara fidye olarak ölmüştür. Kıyamete yakın gelip insanları yargılayacak ve tanrı krallığını kuracaktır. Yahudiler için ise o, sadece yüksek din mahkemesinde ölüme mahkûm edilen bir kâfir, âsi ve müfteri

---

²⁶¹ Meryem,19/31-32.

²⁶² Meryem,19/33.

²⁶³ Gökçür, *Meryem Sûresi Tefsiri Metin ve Yorum İncelemesi*, s.108.

²⁶⁴ Gökçür, *Meryem Sûresi Tefsiri Metin ve Yorum İncelemesi*, s.112-113.

olarak öldürülmeyi hak etmiştir. İslâm için ise o, her iki akıbet anlayışından da berîdir. Allah nasıl ki yaratılışında bizzat ol ile oldurmuş ise bir insanın başına gelecek sıradan ölümlerdeki ölmek ve ruhun göğe çıkması gibi eylemleri Allah bizzat kendisine havale etmiştir. Kur'ân'a göre öldürme fiilinin de, göğe yükselme fiilinin de bizzat fâili Allah'tır."²⁶⁵

*"İşte, hakkında şüphe ettikleri Meryem oğlu İsa –hak söz olarak- budur."*²⁶⁶

Hz. İsa hakkında Yahudilerin, onun gayr-ı meşrû ilişkiden dünyaya geldiği şeklindeki iddiaları doğru olmadığı gibi, Hıristiyanların onun Allah'ın oğlu olduğu şeklindeki sapkın inançları da yanlıştır. Meryem oğlu İsa Mesîh "Allah'ın Meryem'e ulaştırdığı kelimesidir." Allah'a bir çocuk isnat etmek O'na iftiradır. Allah, Hz. İsa'nın da diğer bütün insanların da yegâne ilâhıdır. Onlar Hz. İsa'nın peygamberliğini ve bu gerçekleri tartışmasız kabul edecekleri yerde aralarında ayrılığa düşmüşlerdir.²⁶⁷

1.13. Hz. Meryem Şahsında İffet ve Teslimiyet Çağrısı

Kâinattaki sebep sonuç işleyişinde sebeplerden her zaman sonuç alınamayabilir. Çünkü sonuç Allah'ın dilemesiyledir. Aynı şekilde Allah'ın dilemesiyle sebep olmadan sonuç alınmasının mümkün olduğunu, Kur'ân'ın erkeklerden uzak ve iffetiyle tanıttığı Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya gelen Hz. İsa ile öğrenmekteyiz. Allah kendisine samimiyetle iman edip, sadece kendisine güvenen kulunu her türlü iftira ve kötülükten korumak ve temize çıkarmak için kırk günlük bebeği konuşturmuş ve kulunu korumuştur.²⁶⁸ Bu yönüyle de Hz. Meryem, iffeti ve takvasıyla olduğu kadar çağlar boyu çeşitli iftiralara, entrika ve kötülüklerle maruz kalacak olan masum kadınlar için örneklik teşkil etmektedir.²⁶⁹

²⁶⁵ Alıcı, *Hz. İsa Mesih'in Hayatı*, s.6.

²⁶⁶ Meryem, 19/34.

²⁶⁷ Gümüüş, *Kur'ân Yolu*, III, s.598-599.

²⁶⁸ Seyfullah Aruk, *Kur'ân'da Kadın Kıssaları*, (Danışman: Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Tefsir Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2011, s.125-126.

²⁶⁹ Hüseyin Çelik, *Kur'ân'da, Peygamber Kıssalarında Kadın Motifleri*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 2, S.2, 2014, s.55.

Hz. Meryem başına gelenler karşısında, sabrı ve ibadeti kuşanarak, Allah'ın takdirine boyun eğerek, "kendisinden sonraki tüm sabırlı kadınlar için de, bu zorlu imtihanlarla yetim bir kızın neleri göğüsleyebileceği anlatılarak"²⁷⁰ rehberlik etmektedir.

Hz. Meryem; masum ve iffetli bir genç kız olarak, yaşadığı olağanüstü durumlar karşısında teslimiyetinden ödün vermeyerek sıkıntılara tek başına göğüs germiş bir anne olarak, tüm kadınların kendi hayatına pay çıkarabileceği bir rol modeldir. Fıtratı koruyarak tertemiz kalabilmek adına ve sıkıntı olarak görüp şikâyet ettiğimiz basit şeylere karşılık, onun imtihanının ağırlığından dersler çıkarabileceğimiz muhteşem bir hayat hikâyesidir.

1.14. Firavun'un Eşi Âsiye

Kur'ân-ı Kerîm'de kendisinden ismi verilmeksizin Firavun'un eşi diye söz edilen kişinin adının Âsiye olduğu hadis-i şerîfte belirtilmektedir.²⁷¹ Kendisi ile ilgili kıssa Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle zikredilmektedir:

"Firavun'un karısı (sepetin içinden erkek çocuk çıkınca kocasına:) Benim ve senin için göz aydınlığıdır! Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniriz, dedi. Halbuki onlar (işin sonunu) sezemiyorlardı."²⁷²

"Allah, inananlara da Firavun'un karısını misal gösterdi. O: Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun (kötü) işinden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar! demişti."²⁷³

Mûsâ (a.s.) dünyaya geldiği sırada Mısır'ın yönetimini elinde bulunduran Firavun, ülkesinin sınırlarını genişletmiş ve bu durum onu şımartmıştır. O, Kur'ân'da değişik yönlerden eleştirilmekle birlikte asıl eleştirilen yönü tanrılık iddiasında

²⁷⁰ Sibel Eraslan, *Siret-i Meryem Cennet Kadınlarının Sultanı*, Elest Yayınları, 3. bs., İstanbul 2010, s.196.

²⁷¹ Zebîdî, *Sahîh-i Buharî Muhtasarı*, IX, Hadis No 1391, 148.

²⁷² Kasas, 28/9.

²⁷³ Tahrîm, 66/11.

bulunması olmuştur. Firavun halkını tabakalara bölmüş özellikle İsrâil asıllı olanlara insanlık onuruna yakışmayacak şekilde muamelelerde bulunmuştur.²⁷⁴

*“Firavun, (Mısır) toprağında gerçekten azmış, halkını çeşitli zümrelere bölmüştü. Onlardan bir zümreyi güçsüz buluyor, bunların oğullarını boğazlıyor, kızlarını ise sağ bırakıyordu. Çünkü o bozgunculardandı.”*²⁷⁵

“Hz. Yûsuf’un babası olan Yâ’kûb’un soyundan gelen İsrâiloğulları Mısır’a yerleşerek büyük bir topluluk kurmuşlardır. Firavun üstünlük taslayıp büyülenerek diktasını kurunca Mısır halkını gruplara ayırmış, her gruba ayrı bir iş vermiş ve işlerin en ağırını da İsrâiloğullarına yüklemiştir. Zira onlar Firavun ve kavminin dininden başka bir dine bağlıdırlar. Ataları İbrâhim peygamberle babaları Yâ’kûb peygamberin dinindedirler. Her ne kadar inançları bozulmuş ve yoldan çıkmış olsalar da tek Tanrı inancı gibi temel bir inançları vardır. Firavun’un tanrılığını ve ona tapınmayı reddetmektedirler. Firavun bu çeşit inanç sahibi grupları kendi tahtı için tehlike olarak görse de, sayıları yüz binleri bulduğu için komşu ülkelerle anlaşma yapmaları ihtimalini göz önünde bulundurarak onları tamamen ülkesinden çıkarmamıştır.”²⁷⁶

İşte bu ortamı değiştirmek ve Firavun’u Hakka yöneltmek görevi Hz. Mûsâ’ya verilmiştir.

1.15. Âsiye’nin Hz. Mûsâ’yı Evlât Edinmesi

“Firavun, Mısır’da çoğalıp kendisine isyan edeceklerinden kaygılandığı için İsrâil asıllı olanların erkek çocuklarına kıyım uygulamıştır. Sıkı bir şekilde uygulanan bu katliamdan Mûsâ’yı kurtarması için Allah tarafından annesine, onu bir süre emzirmesi, çocuğun hayatının tehlikeye düştüğünü hissettiği anda onu bir sandukaya koyup Nil nehrine bırakması ilham edilmiş, bunun üzerine annesi hiç tereddüt etmeksizin Mûsâ’yı nehre bırakmıştır. Nitekim sonunda ilâhî takdir tecelli etmiş, Firavun ailesi İsrâiloğullarına yapmış olduğu zulmün karşılığı olarak ileride

²⁷⁴ Gümüş, *Kur’ân Yolu*, IV, s.215

²⁷⁵ Kasas, 28/4.

²⁷⁶ Kutub, *Fî Zilâ’l-il-Kur’ân*, XI, s. 224.

kendilerine düşman ve üzüntü sebebi olacak bu bebeği Nil kıyısında bularak Firavun'a getirmişlerdir. Âyette Firavun'un eşi Âsiye'nin, çocuğun hayatına kıyılmaması ve kendisinde kalması için Firavun'a ricada bulunduğu haber verilmektedir.”²⁷⁷

Allah, Mûsâ (a.s.)'yı öteki erkek çocukları gibi Firavun'un adamları tarafından öldürülmekten kurtarmıştır. Mûsâ'nın annesine bu konuda şöyle bir yol gösterilmiştir:

“Mûsâ'nın annesine: Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde onu denize (Nil nehrine) bırakıver, hiç korkup kaygılanma, çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız, diye bildirdik.”

²⁷⁸

Mûsâ (a.s.)'nın annesi tehlike belirttiğinde oğlunu ilâhi emir gereğince suya bırakmıştır. Yavrusunu kendi elleriyle suya bırakacak olan anne düşmanı tarafından onun bulunacağını duymakla endişelenebileceği için Allah neticeyi kendisine bildirmiştir.

“Mûsâ'yı sandığa koy; sonra onu denize (Nil'e) bırak, deniz onu kıyıya atsın da, benim düşmanım ve onun düşmanı olan biri onu alsın. (Ey Mûsâ! Sevilmem) ve benim nezaretimde yetiştirilmem için sana kendimden sevgi verdim.”²⁷⁹

“Nihayet Firavun ailesi onu yitik çocuk olarak (nehirden) aldı. O, sonunda kendileri için bir düşman ve bir tasa olacaktı.”²⁸⁰

“Firavun'un karısı (sepetin içinden erkek çocuk çıkınca kocasına:) Benim ve senin için göz aydınlığıdır! Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniriz, dedi. Halbuki onlar (işin sonunu) sezemiyorlardı.”²⁸¹

---

²⁷⁷ Gümüüş, *Kur'an Yolu*, IV, s. 216-217.

²⁷⁸ Kasas, 28/7.

²⁷⁹ Tâhâ, 20/39.

²⁸⁰ Kasas, 28/8.

²⁸¹ Kasas, 28/9.

Kraliçenin isteğine itiraz etmeyen Firavun, saltanatının sona ermesi korkusuyla binlerce çocuğun ölümüne ferman çıkarmışken, böylece kendi rızasıyla Mûsâ'yı sarayında büyütmiştir.

Allah'ın takdiri ile ölümden kurtulan Hz. Mûsâ, sarayda iyi bir eğitim görmüştür. Yetişkinlik çağına geldiğinde, kendisine daha peygamberlik gelmeden önce Firavun'un yanlış yolda olduğunu bilmekte ve İsrâiloğullarına baskı uyguladığını görmektedir. Bu konudaki düşüncesini yakınlarına açmış, muhalefeti ağızdan ağza yayılınca da gözden kaybolup kendisini gizlemiştir. Firavun ile asıl mücadelesi ise İsrâiloğullarından bir kişi ile Firavun halkından olan Mısır kıptîlerinden birinin kavgasına dayanmaktadır. İsrâiloğullarından olan kişi bu kavga esnasında Mûsâ'yı yardıma çağırmış ancak, Hz. Mûsâ'nın yumruk darbesi Mısırlı adamın ölümüne yol açmıştır. Bu hâdise Firavun için iyi bir bahane olmuş ve Mûsâ (a.s.)'yı aratmaya başlamıştır. Mûsâ (a.s.) bunu kendisine bildirmeleri üzerine gizlice şehri terk ederek Medyen'e gitmiştir. Burada on yıl kaldıktan sonra yakınlarının yaşadığı Mısır'a tekrar dönmek istemiş, bu dönüş yolculuğunda mukaddes Tuva vadisinde Allah kendisine vahyetmiş ve ona risâlet görevi verilmiştir.²⁸²

Allah Teâlâ, Hz. Mûsâ'ya peygamberlik vazifesi ile birlikte Tanrılık iddiası taşıyan ve despotlaşan Firavun ile mücadele etme ve zulme uğrayan İsrâiloğulları topluluğunu kurtarma görevi de vermiştir. Hz. Mûsâ yanına kardeşi Hârûn'u da alarak pek çok defa Firavun'a karşı hakikati dile getirmiş, Allah'ın yardımını ve mucizelerle desteklenerek ona galip gelmiştir.²⁸³

1.16. Âsiye'nin Hz. Mûsâ'nın Peygamberliğine İmanı

Kendisini sarayın debdebesi içinde yalnız hisseden Âsiye, Hz. Mûsâ'nın Firavun ile olan mücadelesinde tavrını Hz. Mûsâ'dan yani hakikatten yana koymuştur. Bu tercihinin bedelinin zindana atılmak, işkence görmek olduğunu bilerek zulüm ortamından kurtuluşunu istemiş, Allah katında kendisine bir ev niyazında bulunmuştur.

²⁸² Gümü, *Kur'ân Yolu*, IV, s.219-226.

²⁸³ Gümü, *Kur'ân Yolu*, III, s.634-642.

Kur'ân'da Allah'ın övgüsüne mazhar olarak anılan Âsiye'nin bu tercihinin arka planında Firavun'un zulmüne başkaldırı vardır. İsrâiloğulları en ağır işlerde, taş ocaklarında boğaz tokluğuna çalıştırılmakta, ehramların inşaatında can vermektedir. Perişanlıkları, açlıkları, aşağılanmaları yetmezmiş gibi üstüne soykırıma uğramışlardır. Kraliçe tüm bu olan bitene kulaklarını tıkayamamıştır.

“Hiç kuşkusuz Âsiye en pahalı ziynetleri takınıp, en değerli mücevherlerle süslenip ve en göz alıcı elbiseleri giymektedir. İçi son derece kıymetli zarif taşlar ve süs eşyaları ile dekore edilmiş kraliyet odasında yaşamaktadır. Şüphesiz yine o, resmî kabullerde ve bayram kutlamalarında kraliyet törenlerine katılmakta, önünde mızrak ve kılıçlar kaldırılmakta, rengârenk parlak sancaklar ve bayraklar onun için dalgalandırılmaktadır. Bu sahte güzelliklere aldanan insan, kibre kapılarak yolunu şaşırılmaktadır. Firavun'un eşi imanından dolayı başına gelebilecek kötülük ve sıkıntıyı kendisinden savabilecek güç ve imkâna sahip olmayan, ezilmiş bir insan konumundadır. Hz. Mûsâ, Firavun'un saltanat ve zulmüne son verdiğinde Allah, Mûsâ'yı Âsiye'ye gerçekten faydalı kılmıştır. Son derece lüks sarayların ve en çetin zulümlerin esaretinden Hz. Mûsâ eliyle onu kurtarmıştır.”²⁸⁴

Sarayın içinde bitmek bilmeyen rekabetler, sinsî dedikodular, çevrilen kulisler, bin bir hileyle her yandan hücum eden ahlak bozucu nice teklif, insanları birbirinin kurdu yapmaya yetmektedir. Kraliçenin, İmparatorla da arası giderek açılmaktadır. Kocasını tüm görüşme taleplerini zaman yokluğu bahanesiyle geri çevirmektedir. Oysa kraliçenin çocukluğundan beri tek düşlediği, samimi bir sıcaklıkla ocağını tütüren bir evden başkası değildir.²⁸⁵

Âsiye tamamen kendi içine kapanmış, hayatını sorgular olmuştur. O, bu haldeyken Mısır'a peygamber olarak dönen Hz. Mûsâ yanına kardeşi Hârûn'u da alarak saraya gelip, ilâhlık taslayan Firavun'u âlemlerin Rabbi olan Allah'a kulluğa davet etmiş ve Firavun'un talebi üzerine sihirbazlarla girdiği müsabakada gösterdiği mucizeler birçok kimse gibi Âsiye'nin de kalbinde yankı bulmuştur: “Ben de Mûsâ'nın Rabbine inanıyorum!” diyerek herkesin gözü önünde inancını itiraf etmesi

²⁸⁴Muhammed Ali Kutup, *İman ile İnkâr Aynasında İki Kadın Portresi*, 3.bs., İstanbul 2011, s.31-32-33.

²⁸⁵Sibel Eraslan, *Nil'in Melikesi Hz. Âsiye*, Timaş Yayınları, 9. bs., İstanbul 2017, s.165-166.

Firavun’u çileden çıkarmaya yetmiştir. Güneşin altında, ellerinden ve ayaklarından kazıklara bağlanıp, üzerine kaya parçası konularak işkenceye uğratılan Âsiye uzun süre dayanamayarak şehit olmuştur.²⁸⁶ Küçükken Mûsâ’nın hayatını kurtaran Âsiye, O’nun peygamberliğine iman ederek, Mûsâ (a.s.)’nın dini uğruna kendi hayatını feda etmiştir.

1.17. Âsiye Şahsında Zulme Başkaldırının Takdimi

Firavun ile evli olan Hz. Âsiye özellikle evli hanımlar için bir paradigma oluşturmaktadır. Çünkü her kadın mutlu ve huzurlu bir evlilik hayatına sahip olamamakta, kocasından şiddet ve zulüm görebilmektedir. İşte böyle bir evliliğin en uç kertesini yaşayan Âsiye; inkârcı ve zalim bir kocanın elinde imanından taviz vermeyerek, döneminin olağanüstü şartlarındaki harikulade dünyalıkları elinin tersiyle iterek Allah’ın rızasını kazanmayı tercih etmiştir.

Bütün kadınların evlilikten beklentisi sıcak bir yuva ve kendisini sevip, değer veren bir eştir. İmanı sebebiyle kocasının zulmüne ve işkencelerine maruz kalan Hz. Âsiye’nin şehadeti yudumlamadan önceki niyazı işte bu beklentinin dışı vurumudur. Yuvasından olan bir kadının bu masum dileğini Kur’ân-ı Kerîm onun ağzından dökülen cümlelerle aynen haber vermektedir: “*O: Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun’dan ve onun (kötü) işinden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar! demişti.*”

Mü’minlere Tahrîm sûresi 11. âyet-i kerîmede örnek olarak gösterilen Hz. Âsiye’yi Seyyid Kutub etkiliyici üslubuyla şöyle anlatmaktadır: “Firavun’un karısının duası ve durumu dünya hayatının basit değerlerinin üstüne çıkışın açık misalidir. Doğrusu Firavun’un karısı o gün yeryüzündeki hükümdarların en büyüğünün hanımıdır. Firavun’un sarayında bir kadının isteyeceği ve gönül bağlayacağı şeylerin en değerlisini bulmaktadır. Ama o bütün bunları bırakarak imanı ile yücelmek istemiştir. Bütün bu şeylerden vazgeçmekle kalmamış onlardan Allah’a sığınarak kötü olduklarını kabul etmiş, bir musibet olarak telakki edip

---

²⁸⁶ Eraslan, *Nil’in Melikesi Hz. Âsiye*, s.345-350.

Allah'ın kendisini onlardan kurtarmasını istemiştir. Firavun'un karısı geniş ve güçlü bir hükümdarın yurdunda yalnız başına inanmıştır. Her türlü tesirden, her türlü bağılıktan, her türlü engellemelerden ve çağrılardan kopup kendini yalnız Allah'a vermenin üstün bir örneğidir.”²⁸⁷

2.Olumsuz Kadın Örnekleri

Kur'ân-ı Kerîm peygamber nikâhı altındayken iman etmeyen iki kadını tüm âlemlere ibretlik bir örnek olarak göstermektedir. Eşleri aleyhine bir tutum izleyerek, onlara inananları ifşa ederek, azgın kavmin işbirlikçisi olup haber taşıyarak eşlerine ihanet etmişlerdir. Peygamber eşi olmalarına rağmen hidayeti hak edemeyen bu iki kadın Hz. Nûh ile Hz. Lût'un eşleridir.

Bir diğer olumsuz örnek ise Aziz'in eşi Züleyha'dır. Aşk uğruna tüm erdemlerden vazgeçebilen bir kadının yapabilecekleri Kur'ân'da tüm şeffaflığıyla gözler önüne serilmektedir. Kıssada bir erkeğin iffetinden taviz vermeyişi Yûsuf (a.s.) ile insanlığa takdim edilmektedir.

2.1. Hz. Nûh'un Eşi

Hz. Nûh, Kur'ân-ı Kerîm'de diğer peygamberlere oranla geniş bir şekilde tanıtılan ve ulû'l-azm olarak nitelendirilen beş büyük peygamberden biridir. Kendi adını taşıyan sûrede Allah Teâlâ onun tevhîd mücadelesini haber vermektedir.²⁸⁸

Kavmini putperestlikten tevhîd inancına döndürmek için uzun yıllar mücadele eden Hz. Nûh,²⁸⁹ onları elem verici bir günün azabıyla uyarmıştır.²⁹⁰ Ancak bu azgın kavim üstünlük kompleksine kapılarak, basit ve alt tabakadan insanların Hz. Nûh'a uymasını bahane göstererek ona inanmayı reddetmişler²⁹¹ ve onu sapıklıkla

²⁸⁷ Kutub, *Fî Zilâl-il-Kur'ân*, XV, s.72.

²⁸⁸ Ömer Faruk Harman, “Nûh”, DİA, XXXIII, İstanbul 2007, 226.

²⁸⁹ A'raf, 7/59.

²⁹⁰ Hûd, 11/25-26.

²⁹¹ Hûd, 11/27.

suçlamışlardır.²⁹² Kendileriyle mücadelede çok ileri gittiğini belirterek, onları tehdit ettiği azabı istemekle ona meydan okumuşlardır.²⁹³ Nihayet onu ölümle bile tehdit etmişlerdir.²⁹⁴

Nûh (a.s.) ise onlara kendisinde bir sapıklık olmadığını, Allah tarafından gönderilen bir elçi olup, O'nun vahyettiklerini duyurduğunu ve kendilerine öğüt verdiğini, sakınarak rahmete nail olmalarını istediğini²⁹⁵ bıkmadan anlatmıştır.

Uzun yıllar mücadelesini sürdüren ancak, bir avuç iman eden insan dışında kavminden düşmanlık gören Nûh (a.s.) sonunda Rabbine şikâyetinde bulunmuştur. Kavmini gece gündüz, açıktan haykırarak ve gizlice bağışlanmaları için davet etmesine rağmen, parmaklarını kulaklarına tıkayarak, kibirlendikçe kibirlenerek kendisinden kaçtıklarını söylemiştir. Öğütlerinin hiçbir fayda vermeyeceğini anladığında ise Rabbinden yeryüzünde bu zalimlerden hiç kimseyi bırakmamasını dilemiştir. Çünkü onlar birçoklarını kendileri gibi saptıracaklardır.²⁹⁶

Esasen onların tehdit edildikleri azabı getirmesi için Hz. Nûh'a meydan okuyacak kadar küstahlaşmaları bardağı taşıran son damla olmuştur.

Allah inkârcı ve azgın kavmi helâk etmek ve inananları kurtarmak için Hz. Nûh'a kendi denetiminde gemi yapmasını emretmiştir. Hz. Nûh, inkârcı ileri gelenlerin alaylarına rağmen emri yerine getirmiş ve geminin yapımını tamamlamıştır.²⁹⁷ Gemi hazır hale geldikten sonra ise tufan başlamıştır.²⁹⁸

Hz. Nûh ile beraber gemiye binenler kurtulmuş, binmeyenler günahları sebebiyle suda boğularak helak olmuşlardır. İşte Hz. Nûh'un eşi de o helak olan inkârcılardan birisidir.

Kur'ân-ı Kerîm, inkârı sebebiyle Hz. Nûh'un karısını dünyada helâkı ahirette ise azabı hak eden bir ibret levhası olarak hatırlatmaktadır. Burada dikkatleri çeken en önemli husus bir Peygamber ile aynı evin çatısı altında bir aile olmasına rağmen

---

²⁹² A'raf, 7/60.

²⁹³ Hûd, 11/32.

²⁹⁴ Şuarâ, 26/116.

²⁹⁵ A'raf, 7/61-63.

²⁹⁶ Nûh, 71/5-28.

²⁹⁷ Çakan, *Peygamberler ve Tevhîd Mücadelesi*, s.53.

²⁹⁸ Kamer, 54/11-12.

kör bir inatla hakikate kulak tıkaması ve bu sebeple bulunduğu pozisyonun kendisini cehenneme gitmekten koruyamamasıdır.

Hz. Nûh'un eşiyle ilgili kıssa Kur'ân'da şöyle zikredilmektedir:

*“Nihayet emrimiz gelip de sular coşup yükselmeye başlayınca Nûh'a dedik ki: “(Canlı çeşitlerinin) her birinden birer çift ile –(boğulacağına dair) aleyhinde söz geçmiş olanlar dışında- aileni ve iman edenleri gemiye yükle!” Zaten onunla birlikte pek azı iman etmişti.”*²⁹⁹

*“Bunun üzerine Nûh'a şöyle vahyettik: Gözetimimizin önünde (muhafazamız altında) ve bildirdiğimiz şekilde gemiyi yap. Bizim emrimiz gelip de sular coşup yükselmeye başlayınca her cinsten birer çift ile daha önce kendisi aleyhinde hüküm verilmiş olanların dışındaki aileni gemiye al. Zulmetmiş olanlar konusunda bana hiç yalvarma! Zira onlar kesinlikle boğulacaklardır!”*³⁰⁰

“Allah, inkâr edenlere Nûh'un karısı ile Lût'un karısını misal verdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında iken onlara hainlik ettiler. Kocaları Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara: Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!” denildi.”³⁰¹

Âyet-i kerîmedeki hakkında hüküm verilmiş olanlar ifadesi, Allah'a iman etmeyenler olarak açıklanmaktadır. Hz. Nûh'un yalnız başına bir tarafa çekilmiş olan oğlu Yâm ile eşi de onlardandır. Âyette ailesiyle birlikte iman edenleri gemiye alması emredilmektedir. Ancak Hz. Nûh'un onların arasında dokuz yüz elli sene gibi uzun bir müddet kalmasına rağmen onlardan pek az kimsenin iman ettiği bildirilmektedir.³⁰²

Hz. Nûh'un karısı, sadece düşünce bazında hakikati inkâra şartlanmakla kalmayarak bu düşüncesini pratiğe de dönüştürmüştür. Hz. Nûh'un birtakım konuşmalarını gizlice dinleyerek kendi taraftarlarına ulaştırdığı için ona ihanet etmiştir. Hz. Nûh'a nasıl zarar verebilecekleri konusunda onları bilgilendirme

---

²⁹⁹ Hûd, 11/40.

³⁰⁰ Mü'minûn, 23/27.

³⁰¹ Tahrîm, 66/10.

³⁰² Ebu'l-Fida İsmail, İbn Kesîr, *Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsîri*, VIII, (çev. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner), İstanbul, 1985, 3927.

görevini üstlenmiş ve bu yönde onları teşvik etmiştir. Ayrıca Hz. Nûh'u diline dolayarak, onu alay ve eğlence konusu yapmıştır. Hz. Nûh, kendisiyle beraber olan mü'minleri tufandan ve can yakıcı azaptan kurtaracak olan gemiyi yapmaya başladığında eşi de alaycı tavrının dozunu iyice artırmış, ilâhî azabı hafife almıştır.³⁰³ Bütün bunların sonucu olarak, hak ettiği şekilde cezalandırılmıştır. Hidayeti hak edememiş, inkârcılarla birlikte tufanda boğularak helak olmuştur.

2.2. Hz. Lût'un Eşi

Kur'ân'ı Kerîm'e göre Hz. Lût, diğer peygamberler gibi âlemlere üstün kılınmış bir şahsiyettir. Gönderildiği kavim, kadınlar yerine erkeklerle birlikte olmak gibi büyük bir ahlâksızlık içinde olmasından dolayı onları kendilerine gelmesi muhtemel bir azap ile uarmıştır. Fakat tüm çabasına rağmen onları bu büyük günahı işlemekten alıkoyamamıştır.³⁰⁴

“Lût halkı, bir araya geldikleri meclis ve toplantılarda kesinlikle çıplaklıktan sakınmamakta, her türlü çirkefliği açıktan işlemektedirler. Herkesin gözü önünde erkekler kadınları bırakıp kendi cinsleriyle cinsel ilişkiye girmektedirler. Bunlar yetmiyormuş gibi davranış ve iffet temizliğini, utanılması gereken bir ayıp, düşüklük ve kötü nitelik sayarak Hz. Lût ve ona tâbi olan insanlarla “Kendilerini temize çıkaran insanlar bunlar!” diyerek alay etmektedirler.”³⁰⁵

Lût (a.s.), kavmini Allah'a karşı gelmekten sakınmaya davet etmiş, kendisinin güvenilir bir elçi olduğunu, onlardan Allah'a itaatın dışında bir şey istemediğini ve gayretinin ecrini sadece Allah'tan beklediğini söylemiştir.³⁰⁶

Erkeklere yaklaşarak daha önce hiçbir milletin yapmadığı bir hayâsızlığı yaptıkları, yol kestikleri ve toplantılarında edepsizlikler yaptıkları için onları ikaz etmiştir. Ancak kavmi, tehdit edildikleri azabı getirmesi yönünde ona meydan

³⁰³ Kutup, *İman ve İnkâr Aynasında İki Kadın Portresi*, s.54.

³⁰⁴ Harman, “Lût”, XXVII, s.228.

³⁰⁵ Kutup, *İman ve İnkâr Aynasında İki Kadın Portresi*, s.58-59.

³⁰⁶ Şuarâ, 26/161-164.

okumuştur.³⁰⁷ Ayrıca bu sözlerinden vazgeçmediği takdirde kendisini şehirden kovacaklarını söyleyerek haddi aşmışlardır.

Onlar için temiz ve iffetli yaşamak ve bunu tavsiye etmek küçümsenecek bir durum ve suçtur. Bunun üzerine Allah'ın azap emrini bildirmek üzere melekler genç ve yakışıklı erkek sûretinde Hz. Lût'a gelmişlerdir.³⁰⁸

Hz. Lût'un eşi de tıpkı Hz. Nûh'un eşi gibi Peygamber olan kocasının tebliğ ettiği ilahi hakikati inkâr etmiştir. Daha önce hiç kimsenin yapmadığı çirkinlikleri yapan kavmin sapkınlıklarına karşı peygamber olan eşinin yanında yer almamıştır. Yapılan işleri benimseyerek ve onlara laf taşıyarak eşine ihanet etmiştir.

Hz. Lût'un eşiyle ilgili kıssa Kur'ân'da şöyle zikredilmektedir:

“(İbrahim) dedi ki: Ama orada Lût var! Şöyle cevap verdiler: Biz orada kimlerin bulunduğunu çok iyi biliyoruz. Onu ve ailesini elbette kurtaracağız. Yalnız karısı müstesna; o azapta kalacaklar arasındadır. Elçilerimiz Lût'a gelince, Lût, onlar hakkında tasalandı ve (onları korumak için) ne yapacağını bilemedi. Ona: Korkma, tasalanma! Çünkü biz seni de aileni de kurtaracağız. Yalnız (azapta) kalacaklar arasında bulunan karın müstesna, dediler.”³⁰⁹

Bu âyette meleklerin Hz. İbrâhim ile diyalogu yer almaktadır. Melekler, Hz. İbrâhim'e Hz. İshâk'ın doğacağını müjdelerken diğer önemli vazifelerini de haber vermektedirler. Hz. İbrâhim ise Hz. Lût adına endişesini dile getirince melekler onu ve karısı dışındaki aile fertlerini kurtaracaklarını bildirmektedirler. Çünkü karısı bu kavmin sapkınlıklarını ve suçlarını benimsemektedir.³¹⁰

Helak haberiyle birlikte melekler, Lût (a.s.)'a karısı dışındaki aile fertleriyle birlikte şehri terk etmesini emretmişlerdir. Diğerlerine gelecek olan azap, inkârında ısrar eden kadına da isabet edecektir.³¹¹

---

³⁰⁷ Ankebût, 29/28-29-30.

³⁰⁸ Çakan, *Peygamberler ve Tevhîd Mücadelesi*, s.95-96.

³⁰⁹ Ankebût, 29/32-33.

³¹⁰ Harman, “Lût”, XXVII, s.228-229.

³¹¹ Hûd, 11/81.

Meleklerin Lût (a.s.)’a güzel görünümlü delikanlılar olarak gelmesi ve kavminin sapıklıklarına maruz kalabileceklerini düşünmesi onu son derece endişelendirmiştir. Elçiler onu teskîn etmiş ve kavmin onlara hiçbir zarar veremeyeceğini söylemişlerdir. Lût’un evine gelen yabancı kişilerden haberdar olan halk evin etrafını sararak misafirlerin kendilerine teslim edilmesini istemişler, Lût kendisini misafirlere karşı rezil etmemelerini gerekirse kızlarıyla evlenebileceklerini söylemiştir³¹²

Melekler, kötülük yapmayı planlayarak evi kuşatan halkın gözlerini kör ederek onları uzaklaştırmışlardır.³¹³ Lût (a.s.) ile ailesi şehirden çıkarak kurtulmuş ve sabaha karşı şehrin altı üstüne getirilerek kavmi, karısıyla beraber helak edilmiştir.³¹⁴

Kur’ân-ı Kerîm’de Lût (a.s.) ve ailesinin kurtarıldığı haber verilirken zaten ev halkından başka kimsenin ona inanmadığı da belirtilmektedir. Bu ev halkının dışında tutulan karısı ise, Lût (a.s.)’a karşı kavmine yardım etmiş ve kendisiyle onlar arasındaki belirli işaretlerle, Lût (a.s.)’a gelen misafirleri onlara bildirmiştir. Bu sebeple Hz. Lût’a geceleyin ailesi ile birlikte yola çıkması fakat bunu karısına bildirmemesi emredilmiştir.³¹⁵

“Hz. Lût’un karısı günaha batmış bu insanların sapık eğilimlerine karşı gönlünde bir sevgi ve yakınlık hissi taşırken, kocasının iffet ve takvasını nefret ve uzaklık duygularıyla karşılamaktadır. Kocasının birtakım konuşmalarını gizlice dinlemekte ve sonra da bu haberleri, hakikati inkâra şartlanmış olan yandaşlarına ulaştırmaktadır. İşte bu eylem Allah’a ve Allah’ın elçisine ihanetin ta kendisidir. O, bu ihaneti sebebiyle Hz. Nûh’un karısı gibi eliyle kazandıklarına karşılık bu dünyada can yakıcı bir azabı, öteki dünyada da cehennem ateşini hak etmiştir.”³¹⁶

---

³¹² Harman, “Lût”, XXVII, s.229; Hicr, 15/68-69; Hûd, 11/78.

³¹³ Kamer, 54/37.

³¹⁴ Hicr, 15/58-60,65.

³¹⁵ İbn Kesîr, *Hadislele Kur’ân-ı Kerîm Tefsîri*, s.3022.

³¹⁶ Kutup, *İman ve İnkâr Aynasında İki Kadın Portresi*, s.59.

2.3. İbret Levhası Olarak Hz. Nûh ve Hz. Lût'un Eşleri

Hz. Nûh'un karısı onunla alay eden inkârcılar gibi davranıp kocasını delilikle suçladığı, onu hafife aldığı ve vahyedilen gizli bilgileri müşriklere sızdırdığı için; Hz. Lût'un karısı da gizlice eve gelen misafirleri ve kocasından duyduğu bilgileri inkârcı toplumuna haber verdiği için Kur'ân, bu ikisinin dünyada helâke, ahirette ise azaba uğradıklarını haber vermektedir. Ayrıca Kur'ân, onların bu eylemlerini kocalarına ihanet olarak vasıflandırmaktadır.³¹⁷

*“Allah, inkâr edenlere Nûh'un karısı ile Lût'un karısını misal verdi. Bu ikisi kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında iken onlara hainlik ettiler. Kocaları Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, “Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!” denildi.”*³¹⁸

Bu âyet-i kerîmenin geçtiği Tahrîm sûresinin ana konusunu; Hz. Peygamber (s.a.s)'in eşlerinin kendisinden maddi taleplerde bulunmaları ve bu konuda dayanışma içine girmeleri, ayrıca eşlerinden birine verdiği sırrı muhafaza etmeyerek başka bir eşine aktarması üzerine Hz. Peygamber'in uzlete çekilerek eşlerinden bir müddet ayrılması oluşturmaktadır. Yüce Allah, hem Hz. Peygamber (s.a.s)'in eşlerine hem de vahyin muhatabı olan tüm kadınlara bu âyetlerle, peygamber eşi oldukları halde bunun bilincinde olamadıkları, üstelik kocalarının inançlarına, davalarına ihanet ederek âhiret mutluluğunu yitiren iki kadının ibret verici davranışlarını hatırlatmaktadır.³¹⁹

Tefsirlerde bu iki kadınının küfürlerinden ve mü'minlere olan düşmanlıklarından ötürü peygamberlerle aralarındaki akrabalık bağına rağmen, kendileri gibilerine verilen ceza ile cezalandırılacakları belirtilmiştir. Çünkü Allah Teâlâ böyle bir akrabalık bağını geçerli saymamaktadır.³²⁰

Onların ihanetlerinden kastın aldatma ve ahlaksızlık değil din hususunda olduğu, Allah Teâlâ'nın kıyamet günü kâfirlere mü'minlerle akrabalık bağlarından

³¹⁷ Gümüş, *Kur'ân Yolu*, V, 412.

³¹⁸ Tahrîm, 66/10.

³¹⁹ Gümüş, *Kur'ân Yolu*, V, 411.

³²⁰ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XXI, 564.

istifade edemeyecekleri konusunda bu iki kadını misal getirdiği belirtilmektedir.³²¹ “Çünkü din, kişi ile akrabalarının arasını ayırmıştır.”³²² Bu iki kadının, ölümleri esnasında yahut Kıyamet gününde, kendileri ile peygamberler arasında hiçbir ilişki bulunmayan diğer kişilerle ateşe girecekleri,³²³ küfür ve nifakla kocalarına ihanet ettikleri için kocalarının, kocalık hakkıyla Allah’ın azabından en ufak bir şeyi onlardan savamayacakları belirtilmektedir.³²⁴ Bu şekilde inanç ile toplumsal etkileşim arasındaki bağa bir gönderme yapılmaktadır. Çünkü gece gündüz beraber olma, yeme içme ve dostluk en fazla eşler arasında söz konusu olmaktadır.

Kur’ân-ı Kerîm imtihan gereği insanın başına gelebilecek her türden durum için örnek olabilecek kıssalar ihtiva etmektedir. Nûh (a.s.) ve Lût (a.s.) kıssasında kişi ne kadar salih bir kimse olursa olsun kötü bir eş ile sınanabileceği haber verilmektedir. Bu kıssalar aynı zamanda eş bakımından talihsizlik yaşayan tüm zamanların inananlarını teselli eder mahiyettedir.

İman dairesine girebilmesi kişinin hidayeti hak edecek davranışlarına bağlıdır. Aksi takdirde kişi Peygamber’in en yakın aile fertlerinden biri de olsa hakikate kör ve sağır kalabilmektedir. Nitekim Resulullah (s.a.s)’ın ailesinden ona inanmayanlar çıkmış ve önceki Peygamberlerin kıssaları onun için de bir teselli kaynağı ve rehber olmuştur.

2.4. Mısır Azizinin Eşi Züleyha

Züleyha, kıssaların en güzeli olarak nitelendirilen Yûsuf sûresinde, Yûsuf (a.s.)’un rüyası ile başlayan hikmetli hikâyesinde, iffetiyle sınanmasına sebep olan kadındır. “Kur’ân’da Mısır Azizinin eşi ve Yûsuf’a âşık olan kadın olarak geçmesine rağmen Züleyha’nın adı geçmemektedir.”³²⁵

³²¹Muhammed Ali es-Sabûnî, *Muhtasar İbn Kesîr Tefsîri*,(çev. Mansur Koçinkağ, Avnullah Enes Ateş, Emin Kara, Mehmet Yazıcı) VII,1.bs., İstanbul 2012, 321.

³²²Sâbûnî, *Safvetu’t-Tefsîr*, VI, 451.

³²³Havva, *El-Esâs fi’t-Tefsîr*, XV,212.

³²⁴Şeyhülislâm Ebu’s-suûd Efendi, *Ebu’s-suûd Tefsîri*, XII, (Çev. Ali Akın), İstanbul 2007, 5595.

³²⁵Zehra Öztürk, “Züleyha”, DİA, XLIV, İstanbul 2013, 552.

Kur'ân- Kerîm'de Yûsuf (a.s.)'un hayatı çocukluk çağından itibaren detaylı olarak işlenmektedir. Gençlik devresinde Züleyha ile ilgili konu ele alınmakta ve Azizin karısı sadece Yûsuf sûresinde zikredilmektedir.

Kıssa, Yûsuf'un gördüğü bir rüyayı peygamber olan babası Yâkub (a.s.)'a anlatmasıyla başlamaktadır.³²⁶ Bu rüya ile Yûsuf'taki Peygamberlik ışığını gören babası, onu rüyayı diğer kardeşlerine anlatmaması için uyarmıştır. Çünkü oğullarının Yûsuf'u kıskanarak ona kötülük edeceklerinden endişe etmektedir.³²⁷ Yûsuf (a.s.)'un kardeşleri ise Hz. Yâkub'un endişesini haklı çıkaracak şekilde onu kıskanmaktadırlar.³²⁸

“Yûsuf'un üstün karakter özellikleri aynı anneden olan Bünyamin'in ise en küçük çocuk olması sebebiyle babalarının onlara daha düşkün olması diğer kardeşlerde haset duygularının gelişmesine yol açmıştır. Kıskançlık duyguları gözlerini karartmış ve bir şekilde Yûsuf'u ortadan kaldırma kararı almışlardır. Yalnızca içlerinden biri vicdanının sesini bastıramayarak öldürülmemesini istemiş, kuyuya atmayı önermiş ve böylece babalarından uzaklaştırmayı planlamışlardır.”³²⁹

Planları doğrultusunda Yûsuf (a.s.)'u kuyuya attıktan sonra, babalarına onu kurt yedi diye ağlayarak gelmişlerdir. Hz.Yâkub'un tedbiri hakkındaki takdire mani olamamıştır. Kardeşleri, Yûsuf (a.s.)'a yaptıkları kötülüğün yalancı şahidi olarak kanlı gömleğini babalarına getirmişlerdir.³³⁰ Kuyuda başlayan imtihan süreci Mısır'da köle olarak satılmasıyla devam etmektedir. Zira Allah'ın Mısır'ın müşrik halkı için bir planı vardır.³³¹

Yûsuf'un atıldığı kuyu ticaret kervanlarının geçtiği yol üzerinde bulunduğundan onu bulan kervan sahipleri alıp, köle olarak Mısır'da ileri gelen devlet adamlarından birine satmışlardır.³³²

---

³²⁶ Yûsuf, 12/4.

³²⁷ Gümüş, *Kur'ân Yolu*, III, s.213.

³²⁸ Yûsuf, 12/8.

³²⁹ Gümüş, *Kur'ân Yolu*, III, s.218-219.

³³⁰ Yûsuf, 12/ 16-17-18.

³³¹ Yûsuf, 12/ 15-20.

³³² Gümüş, *Kur'ân Yolu*, III, s.222; Yûsuf, 12/ 21,22.

Yûsuf (a.s.) yetişkinlik çağına geldiğinde, köle olarak bulunduğu evin hanımı olan Züleyha'nın kendisine âşık olması ve onu elde etme gayreti ile imtihan oluşu işte burada başlamaktadır.

2.5. Tevrat'ta Aziz'in Eşi

Tevrat'ta da Mısır azizinden Potifar adıyla söz edilirken eşinin adı verilmemekte, sadece İslâm sonrası bir Yahudi literatüründe Züleyha diye anılmaktadır.³³³Tevrat'ta Züleyha şu şekilde yer almaktadır:

“Yûsuf güzel yapılı, yakışıklıydı. Bir süre sonra efendisinin karısı ona göz koyarak, “Benimle yat” dedi. Ama Yûsuf reddetti. “Ben burada olduğum için efendim evdeki hiçbir şeyle ilgilenme gereğini duymuyor” dedi, “Sahip olduğu her şeyin yönetimini bana verdi. Bu evde bende onun kadar yetkiliyim. Senin dışında hiçbir şeyi benden esirgemedi. Sen onun karısısın. Nasıl böyle bir kötülük yapar, Tanrı'ya karşı günah işlerim?” Potifar'ın karısı her gün kendisiyle yatması ya da birlikte olması için direktiyse de, Yûsuf onun isteğini kabul etmedi. Bir gün Yûsuf olağan işlerini yapmak üzere eve gitti. İçerde ev halkından hiç kimse yoktu. Potifar'ın karısı Yûsuf'un giysisini tutarak, “Benimle yat” dedi. Ama Yûsuf giysisini onun elinde bırakıp evden dışarı kaçtı. Kadın Yûsuf'un giysisini bırakıp kaçtığını görünce, uşaklarını çağırdı. “Bakın şuna!” dedi. “Kocamın getirdiği bu İbrani bizi rezil etti. Yanıma geldi, benimle yatmak istedi. Ben de bağırdım.”³³⁴ “Bağırdığımı duyunca giysisini yanımda bırakıp dışarı kaçtı.” Efendisi eve gelinceye kadar Yûsuf'un giysisini yanında alıkoydu. Ona da aynı şeyleri anlattı: “Buraya getirdiğin İbrani köle yanıma gelip beni aşağılamak istedi. Ama ben bağırınca giysisini yanımda bırakıp kaçtı.” Karısının, “Kölen bana böyle yaptı” diyerek anlattıklarını duyunca, Yûsuf'un efendisinin öfkesi tepesine çıktı. Yûsuf'u yakalayıp zindana, kralın tutsaklarının bağlı olduğu yere attı.”³³⁵

³³³ Öztürk, “Züleyha”, s.552.

³³⁴ Yaratılış, 39/7-14.

³³⁵Yaratılış, 39/15-20.

Tevrat'ta bu pasajların Kur'ân ile örtüşen tek kısmı, Hz. Yûsuf'un bu teklif karşısında verdiği olumsuz yanıt ve iffetli duruşudur. Fakat bunun dışında birçok yönden farklılık içermektedir. Örneğin, defalarca yaptığı tekliften sonra Züleyha'nın en sonunda Yûsuf (a.s.)'u zorlarken elbisesi yırtılınca, tüm ev halkını çağırarak ona alenen iftira etmesi, Azizin öfkelenerek Yûsuf (a.s.)'u derhal zindana attırması Kur'ân ile örtüşmemektedir. Ayrıca Yûsuf (a.s.)'un bu esnada olan bitene hiçbir şekilde itirazı söz konusu değildir. Bu sahnenin Kur'ân-ı Kerîm'deki işlenişi kadının tam anlamıyla şaşkınlığının ve suçluluk psikolojisinin bir yansımasını göstermektedir.

Ayrıca Hz. Yûsuf (a.s.)'un gömleği önden yırtılmışsa Yûsuf (a.s.)'un suçlu olduğuna, arkadan yırtılmışsa kadının suçlu olduğuna hükmedilmesi, Azizin karısının kendisini kınayan şehrin bazı ileri gelen kadınlarına verdiği ziyafette kendisini mazur göstermeye çalışması, Hz. Yûsuf'u bu işe zorlamaya tehditlerle devam etmesi, Hz. Yûsuf'un ise zindanı tercih ederek onların tuzaklarından Allah'a sığınması gibi hususlar Tevrat'ta yer almamaktadır. Tevrat'taki üslup, Kur'ân'da olduğu gibi edebî ve hikmetli de değildir.

2.6. Kur'ân-ı Kerîm'de Azizin Eşi

Hz. Yûsuf'un yetişkinlik çağına ulaştıktan sonra taşıdığı üstün karakter özelliklerinin yanı sıra olağan üstü güzellikteki fiziksel yapısı, Züleyhâ'nın ona âşık olması sonucunu doğurmuştur. Kur'ân'da haber verildiğine göre kadın, bu düşünce ve hissiyatını gizlemeyerek Yûsuf (a.s.)'a meyletmiş ve ahlaksız bir teklifte bulunmuştur. Ancak Yûsuf (a.s.), bu teklif karşısında kendisine minnet duyguları beslediği azizi anarak, ona ihanet etmeyi zalimce bir tavır olarak nitelendirmiştir. Züleyha gibi bir güzellik karşısında, Allah'ın yardımıyla kötülük ve fuhuştan uzak durmuştur. Kur'ân'da konunun bu kısmında dikkati çeken ifade, Yusûf (a.s.)'un bu zor imtihan karşısında derhal Allah'a sığınması ve O'ndan yardım istemesidir.³³⁶

Kur'ân-ı Kerîm bu teklifin yapıldığı anda Züleyha ile Hz. Yûsuf arasında geçen olayı tüm şeffaflığıyla anlatmaktadır. Yûsuf (a.s.), kadının ısrarına direnç

---

³³⁶ Yûsuf, 12/ 23,24.

göstermiş ve sonunda kapıya yönelerek koşmaya başlamıştır. Kadında ardından koşmuş ve onu yakalamaya çalışarak, çekiştirince gömleği arkadan yırtılmıştır.

“Buradaki koşma fiilinin mastarı olan “istibâk”, bir şeye herkesten önce ulaşmayı istemek demektir. Buna göre “onlardan her biri diğerinden daha önce kapıya ulaşmayı istediler. Kapıya önce Yûsuf ulaşırsa açıp kaçacaktı, kadın ulaşırsa Yûsuf’un çıkmaması için kapıyı tutacaktı” demektir.”³³⁷

Tam bu esnada kapıda, içeri girmek üzere olan aziz ile karşılaşmışlardır. Kadın yaptığı çirkinliği ört bas etmek için, Yûsuf (a.s.)’un kendisine kötülük etmek istediği izlenimi vermeye çalışmış ve iftira etmiştir. Yûsuf (a.s.)’da bu durum karşısında kendisini savunmuştur. Bu sırada kadının ailesinden olan tecrübeli ve âdil bir kişi gömlek önden yırtılmışsa kadının haklı olduğu, arkadan yırtılmışsa Yûsuf (a.s.)’un hakikati söylediği şeklindeki kanaatini belirtmiştir. Aziz ise gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, bunun kadınların tuzağı olduğunu ve kadınların tuzağının yaman olduğunu söyleyerek, Züleyha’nın ortaya çıkan yalanına gönderme yapmıştır. Kendi itibarının sarsılmaması için Yûsuf’tan bu olayı gizli tutmasını, karısından da günahının affını dilemesini isteyerek olayın üstünü kapatma yönüne gitmiştir.³³⁸

Kur’ân-ı Kerîm, Yusuf (a.s.)’un kadına karşı davranışını teferruatlara yer vermeden, meselenin ana hatlarıyla, gerçekçi ve nezih bir üslupla anlatmaktadır. Yusuf önceleri uzun müddet mukavemet etmiş, sonra bir ara zaafa düşecek olduğunda Allah’ın işaret ve ikazı ile kendine gelerek mukavemetine devam etmiştir. Uzun yıllar birlikte aynı muhitte yaşadıkları için, kadının Yûsuf (a.s.)’a daha önce de gizli yollarla birçok kere aynı teklifte bulunduğu rivayetlerde belirtilmektedir.³³⁹

Azizin yüz kızartıcı bu olayı ört bas etmeye çalışmasına rağmen insanlar arasında duyulmuş ve dedikodular Züleyha’nın kulağına varmıştır.

Her şey aristokratik bir hava içinde seyrine devam etsin diye Aziz, karısıyla kölesinin arasına girmemiş ve olup bitenlere göz yummak istemiştir. Fakat olaylar,

³³⁷ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XIII, 13.

³³⁸ Yûsuf, 12/ 25-29.

³³⁹ Kutub, *Fî Zilâ’l-il- Kur’ân*, VIII, 384,385.

kendi çevrelerinde olup bitenlerin dedikodusunu yapmakla meşhur olan bu zümrenin kadınlarına sızmıştır. Yaşını almış, evli barklı Züleyha'nın, parayla satın aldığı bir köleyle birlikte olmak istemesini yerip, hadisenin gizliliğini koruyamayarak dile düştüğü için onu eleştirmeye başlamışlardır. Çünkü bu gibi toplumlarda böyle fiilleri işlemiş olmak mühim sayılmaz. Önemli olan onu gizleyebilmek ve dile düşmemektir.³⁴⁰

Kadınlar, “ona olan aşkı yüreğine işlemiş” / “şeğafeha” diyerek Züleyha'yı kınamaktadırlar. “Bu kelimeye kalbi saran tabaka, kalbin kılıfı adı verilmektedir. Yani Yûsuf (a.s.)'a olan aşkı o kılıfı delip geçerek kalbine işlemiştir. Bu aşk kalbini çepeçevre kuşatmış ve kendisiyle insanlar arasında bir perde olmuştur.”³⁴¹ Kadın aşkının şiddetiyle varacağı duruma ve işlerin sonuna aldırılmaz olmuştur.

Dedikodular Züleyha'nın kulağına gidince, sarayında kadınlara bir sofraya hazırlatmıştır. Her bir kadına sofrada kullanmak üzere birer bıçak verilmiştir. Tam bu esnada ansızın Yûsuf (a.s.)'u yanlarına çıkarmıştır. Yûsuf (a.s.)'u gördükleri anda dehşet ve hayrete düşerek ellerini kesen kadınlara karşı, utanıp sıkılmadan cüretkâr bir eda ile Yûsuf (a.s.)'u zindana atmakla tehdit etmiş ve kendisine boyun eğmek zorunda olduğunu kadınlara göstermek istemiştir. Kendisi sebebiyle kınandığı bu olağan üstü güzellik karşısında kadınların düştüğü durumun, onu haklı ve mazur göstereceğini düşünmektedir.³⁴²

Yûsuf (a.s.) ise kendisine hayranlık duyan, hareketleriyle onu baştan çıkarmaya çalışan genç ve güzel kadınların olduğu bu ortamda olan bitene şahit olduktan sonra, onlara meyledip cahillerden olmama niyazıyla hemen Rabbine yönelmiştir. Onların hilelerinden ve onların ağına düşmekten Allah'a sığınmıştır. İffetli ve dürüst oluşunun gururuna kapılmayıp, her an tehlikeye düşebileceğini kabul ederek,

---

³⁴⁰ Kutub, *Fî Zilâ'l-ıl-Kur'ân*, VIII, 388.

³⁴¹ Hatice Avcı, *Kur'ân'dan İffet Örnekleri: Hz. Meryem ve Hz. Yûsuf*, (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Soysaldı), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 59-60.

³⁴² Yûsuf, 12/30-32.

tahrikler karşısında Allah'tan kendisini muhafaza etmesini istemiştir. Onların isteklerini yerine getirmektense, zindana atılmayı yeğlemiştir.³⁴³

Allah Teâlâ Hz.Yûsuf'un bu duasını kabul etmiştir. Bundan sonra onun için zindan ile imtihan olma süreci başlamaktadır.

“Hz.Yûsuf'ta o günahı işlemeye arzu uyandıracak bütün sebepler mevcuttur. Bunlar, kadının malından ve makamından istifade etmesi, kendisinden ve yiyeceğinden faydalanmasıdır. Sonra onu bu işten vazgeçirecek kuvvette nefret ettirici birçok sebepler meydana gelmiştir. Durum her ne zaman böyle olursa yapma etrafındaki sebepler gittikçe kuvvetlenir, yapmama etrafındaki sebepler ise zayıflar. İşte tam bu esnada Hz. Yûsuf, Allah Teâlâ'dan kalbinde o günaha sevk edecek sebepleri yok eden ve bunlara zıt olan çeşitli sebepler yaratmasını istemiştir. “*Onlara meyleder ve cahillerden olurum*” ifadesi ile bunu kasetmiştir.”³⁴⁴

Dedikodular saray dışına çıkıp, halk tabakası arasında da yayılmaya başlamıştır. Züleyha son tehdidinden sonra da Yûsuf (a.s.)'a istediğini yaptıramayacağını anlamış, o ve aynı arzu içindeki diğer kadınların şeref ve namuslarını kurtarmak için Aziz ve arkadaşları, masum ve günahsız olan Yûsuf (a.s.)'u zindana attırmışlardır.³⁴⁵

Hız. Yûsuf zindanda bulunduğu süre içinde oradaki arkadaşlarına tevhdînini tebliğ etmiştir. Bir vakit, iki zindan arkadaşının rüyasını tabir etmiş ve bunun üzerine olaylar aynen söylediği gibi gelişmiştir. Gençlerden biri asılmış, diğeri ise beraat ederek zindandan çıkmıştır. Hız. Yûsuf, zindandan kurtulan ve kralın şarapçısı olan gençten kendisini kralın yanında anmasını isteyerek, suçsuz yere kaldığı zindandan çıkmayı ummaktadır. Ancak kralın şarapçısı bunu tamamen unutmuş ve Yûsuf (a.s.) uzun bir süre daha zindanda kalmıştır.³⁴⁶

Yıllar sonra, kralın gördüğü bir rüyayı yorumculardan hiç birinin yorumlayamaması üzerine Yûsuf (a.s.)'u hatırlayabilen delikanlı, derhal yanına gitmek için izin isteyerek bu rüyayı ona yorumlatmıştır. İsbetli tabirden etkilenen

³⁴³ Yûsuf, 12/ 30-35.

³⁴⁴ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XIII, 227.

³⁴⁵ Yûsuf, 12/35.

³⁴⁶ Yûsuf, 12/36-42.

kral ise Hz. Yûsuf'un hapis hayatına mükâfaten son vermiştir. Fakat Hz. Yûsuf (a.s.) bu kararı duyduğunda hapisten hemen çıkmamış, öncelikle kendisine yöneltilen ithamdan kurtulmayı ve suçsuzluğunun ortaya çıkmasını talep etmiştir. Haberi getiren elçiye: *Efendine dön de ona: Ellerini kesen o kadınların zoru neydi? diye sor. Şüphesiz benim Rabbim onların hilesini çok iyi bilir*” demiştir.³⁴⁷

Bunun üzerine Mısır Melik'i kadınları sorgulayarak, gerekli izahı yapmalarını istemiştir. Kadınlar, Yûsuf (a.s.)'tan hiçbir kötülük görmediklerini söylerken, Azizin karısı da Yûsuf (a.s.)'un suçsuzluğunu ve masumiyetini ifade ederken, asıl kendisinin onun nefisinden murat almak istediğini söyleyerek hatasını itiraf etmiştir.³⁴⁸

Sarayda yapılan bu tahkikattan sonra Hz. Yûsuf hapisten çıkmış ve kralın özel danışmanlığıyla görevlendirilmiştir. Yûsuf (a.s.), bu davranışının sebebinin, Aziz'in yokluğunda ona hainlik etmediğini ve Allah'ın hainlerin hilesini başarıya ulaştırmayacağını herkesin bilmesi için olduğunu söylemiştir. Rabbinin yardımı ve işareti olmasaydı kendisinin de Züleyha gibi nefisine esir düşme olasılığını bildiği için nefisini temize çıkarmaya çalışmadığını da belirtmiştir. Zira Allah'ın acıyıp, koruması dışında, nefis aşırı derecede kötülüğü emretmektedir.³⁴⁹

Kur'ân'ın insanî olanı bu kadar nezih bir üslupla ortaya koyduğu bu ifadeler, benliğine esir olmaya müsait yaratılıştaki insanın, ancak Allah'ın yardımı ile korunabileceğini vurgulaması açısından oldukça önemlidir. Buradan Hz. Yûsuf (a.s.)'un, hem bir peygamber evladı hem kendisi de bir peygamber olmasına rağmen, temiz kalmak ve ihanetten uzak durmak için nefsiyle mücadeleye girişmiş bir insan olduğu anlaşılmaktadır.

2.7. Züleyha Şahsında Kadının Zaafıyla İmtihanı

Kur'ân-ı Kerîm'in bu kıssada Züleyha'nın şahsında verdiği mesajlardan birikadınların da erkekler gibi çılgınca sevebilecekleri, bu sebeple kınanabilecekleri ve imtihana tabi tutulabilecekleridir.

---

³⁴⁷ Yûsuf, 12/43-50.

³⁴⁸ Yûsuf, 12/51.

³⁴⁹ Yûsuf, 12/52-53-54.

Evrensel mesajlar içeren Kur'ân kıssaları tüm zamanlardaki geçerliliğini korumaktadır. Günümüz toplumu için kıssadaki en önemli çıkarımlarından biri, zarar verebilecek sevgiden uzak durmak gerektiğidir. İslam dini kötülüğe yol açan faktörlerin önünü kesme ilkesini benimsemiştir. Böyle durumlar için alınacak tedbir ise yabancı kadın ve erkeğin yalnız kalmaktan kaçınmaları olmaktadır. Ancak özellikle günümüz dünyasında sosyal hayatın gereksinimleri kadın ve erkeğin etkileşimini son derece arttırmış, bilhassa kitle iletişim araçlarının bu anlamda yol açtığı tahribat engellenemez boyutlara ulaşmıştır. Her türlü kötülüğe kapı aralayan böyle bir zeminde birçok evli insanın bile akıntıya kapıldığını, çarpık ilişkilere yöneldiğini görmek mümkün hale gelmiştir. Asırlar önce Yusuf ile Züleyha'nın tabii tutulduğu imtihandan, bugünün inananlarına verilen iffet mesajı ise, her Yûsuf'un bir Züleyha'sının olabileceği ve gömleğin nereden yırtıldığına dikkat etmek gerektiğidir.

Kur'ân'da Züleyha hakkında başka bilgi verilmemekte, imtihanının nasıl sonuçlandığı işlenmemektedir. Ancak hatasını itirafı pişmanlığına işaret etmektedir.

İnsanoğlunun karşılaşılabileceği her durum için rehberlik eden Kur'ân, Züleyha ile alışıl gelmişin dışında, bir kadının zaaflarına kapılarak erkeğin peşini bırakmaması karşısında, erkeğin de direnç gösterebileceğini ve iffetini koruyabileceğini örnek göstermiştir. Böylece kadının erkeği yoldan saptırma noktasına işaret etmiş ve buradaki âyetlerde oldukça enteresan bir şekilde, kadınların tuzağının çok büyük olduğu ifadesine yer vermiştir.³⁵⁰ Demek oluyor ki bir kadın nefsinin esiri olduğu takdirde şeytandan bile daha tehlikeli olabilmektedir. Çünkü yine Kur'ân'ın ifade ettiğine göre, kendisinden sakınılması gereken şeytanın hilesi zayıftır.³⁵¹ Allah'a iman eden ve O'na karşı sorumluluğun bilincinde olan kadın kimliğine en çok yakışan hususiyetler, İslâm'ın öngördüğü temiz yaşamın bir gereği olarak, masumiyetin korunması ve iffetli duruştan taviz verilmemesidir.

---

³⁵⁰ Yûsuf, 12/28.

³⁵¹ Nisâ, 4/76.

SONUÇ

Kur'ân-ı Kerîm'in insanları irşâd ederken başvurduğu yöntemlerden biri de örnek olay ve yaşam hikâyelerinden kesitler sunmaktır. Her devirde izleri takip edilerek, örnek alınabilecek rol modellerin yanı sıra olumsuz örnekler de ortaya koyarak insanoğlunun tüm psikolojik tutumlarına hitap etmektedir.

Âhlakî ve manevî yozlaşmanın arttığı, kimlik bunalımının kaçınılmaz olduğu günümüz modern toplumunda her türden araçlarla dayatılan yanlış ve olumsuz örneklerin, düşünce akımlarının etkisini içselleştirmemek için vahyin rehberliğinde bir farkındalık oluşturmak gerekmektedir.

İslâm medeniyetine kadar kadının insanî bir değerinin bulunmadığı ve daima sömürülmekte olduğu bilinen bir gerçektir. Eski Yunanlılarda ve Romalılarda kadına biçilen roller, ya şiddete ve baskıya maruz kalması ya da cinsel bir obje olarak yüceltilmesi yönündedir. Bu durum ise bir süre sonra fuhuş ve ahlâkî yozlaşmanın artmasına neden olarak devletlerin çöküşüne zemin hazırlamıştır.

Hıristiyan Avrupa'da toplum yapısındaki tahribatın nedeni olarak görülen kadın, bütün kötülüklerin kaynağı olarak töhmet altında bırakılmıştır. Ruhbanlık felsefesine göre kadın, aslî günah nedeniyle yaratılış itibarıyla günahkâr, erkeği yoldan çıkararak ve uzak durulması gereken bir varlıktır. Bu yüzden başlangıçta kutsal sayılan evlilik ilişkisinin, zamanla onaylanmaması söz konusudur. Evli olanların ise boşanması yanlış karşılanmaktadır. Bu durumda nikâh bağı devam eden çiftler ayrı yaşamaya başlayıp, gayr-ı meşru ilişkilere yönelebilmektedirler. Bu dönemde kadın tamamen erkeğin tahakkümü altındadır ve sosyal olarak hiçbir değeri, etkinliği bulunmamaktadır.

18. yüzyıl, birtakım felsefi akımların etkisiyle kısıktırılan kadınların hak arayışı, özgürlük ve eşitlik söylemleri ile sahneye çıktığı dönemdir. Örgütlü kadın hareketlerinin gayretleriyle sömürü ve mağduriyeti gidermek adına birçok şey yapılmış, kadının toplumsal statüsü tamamıyla değişmiştir. Ancak yeni hayat tarzı daha büyük sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Kadının çalışmasını zorunlu hale getiren sanayi devrimiyle birlikte evden çıkan kadın artık anneliğini unutmuştur. Aile

hayatı içindeki kadın, küçümsenen bir figürdür. Ekonomik özgürlük kadın ve erkeği bir arada tutan bir bağı daha koparmıştır. Toplumsal hayatın her alanında zirveye ulaşma imkânı elde eden kadın; şefkat, merhamet, fedakârlık gibi duygulardan bir o kadar uzaklaşmıştır. Dahası kadın ve erkek arasında normalleşen gayr-ı meşru ilişkiler toplumu ve aile kurumunu dinamitlemiştir.

İslâm'ın kadın tasavvuru Kur'ân-ı Kerîm âyetleri ve Resulullah (s.a.s)'ın pratik uygulamaları çerçevesinde incelendiğinde, kadına hak ettiği değerin fazlasıyla verildiği görülmektedir. Yaratılışı, hak ve sorumlulukları, eylemlerine göre değerlendirilmeleri, birbirlerini tamamlamaları açısından erkek ile denk bir kadın portresi çizilmektedir. Daha önce insanca bir muamele göremeyen kadın, belli haklarla donatılmış, toplumsal bir statü elde etmiş ve her türlü mağduriyeti giderilmiştir. Vicdanlarda yer bulan din duygusu ve ahlâki öğreti kadını sömürülmekten de korumaktadır.

Tarih boyunca kadının yalnızca suça ve günaha teşvik edici rolünü vurgulayan kolektif şuur, Hz. Âdem kıssasında adeta tashih edilmektedir. Kıssada yasakla imtihan edilmekle, tövbe etmekle ve affa mazhar olmakla, kadının erkek ile eylem bakımından eşitliği işlenmektedir. Böylece kadına itibarı iade edilmektedir.

Hz. Meryem ile Firavunu'un karısı Âsiye'nin yaşam öyküsü muhteşem örneklikleriyle her çağın insanına ilham verecek güzellikler içeren, hayatımızı inşa ve irşat edecek birer rol model olarak dikkatlere sunulan kıssalardandır.

Allah Teâlâ'nın Kur'ân'da tüm insanlığa örnek gösterdiği bir kadın olarak Hz. Meryem, daha anne karnındayken Allah'a adanan ve kendisi gibi seçilmiş bir ailenin kızıdır. Öyle ki hem Hz. Meryem hem de ailesi Kur'ân-ı Kerim'deki sûrelere isim olmuşlardır. Hz. Meryem'in annesinin onu daha doğmadan Allah'a adaması ve soyunu da şeytanın şerrinden koruması için dua etmesi, evlâdı için gelecek hazırlama planları yapan, tüm niyet ve gayreti bu dünya menfaatlerini kazanımdan ibâret olan günümüz ebeveynlerine örnek gösterilen bir davranış şekli takdim edilmektedir.

Hz. Meryem, mâbette teyzesinin kocası olan Zekerıyyâ (a.s.)'ın himayesinde, iffet ve takva ismgesi bir şahsiyet olarak yetiştirilir. Kıssada iffetiyle temayüz etmiş

bir kadının yine iffetiyle imtihan oluşunu görmekteyiz. Mâbette yetişmesi ve takvâ simgesi olarak sürdüğü ömrünün her safhası onun tertemiz oluşunun göstergesidir. Nitekim Allah Teâlâ Kur'ân'da Hz. Îsâ ile müjdelenmesinden önce onun iffetini, seçilmişliğini, ibadete düşkünlüğünü vurgulamaktadır. Aynı zamanda Hz. Îsâ'nın doğumunu müjdelemeden önce de meleklerin Hz. Meryem'le konuştuğunu, seçilmişliğini haber verdiklerini yine Kur'ân'dan öğrenmekteyiz. Böylece küçük yaşlarından itibaren üzerinde taşıdığı ahlâkî olgunlukla beraber yaşayacağı büyük hâdiseyi taşıyabilecek şekilde yetiştirilmiştir.

Hz. Meryem; yaşadığı olağanüstü durumlar karşısında iffetli bir genç kız olarak ve sıkıntılara tek başına göğüs germiş bir anne olarak, tüm kadınların kendi hayatına pay çıkarabileceği bir rol modelidir. Fıtratı koruyarak tertemiz kalabilmek adına ve sıkıntı olarak görüp şikâyet ettiğimiz basit şeylere karşılık, onun imtihanının ağırlığından dersler çıkarabileceğimiz bir hayat hikâyesidir.

Âsiye, Firavun'un erkek çocuklarına soykırım uyguladığı bir dönemde Hz. Mûsâ'yı evlat edinerek hayatını kurtaran ve Mûsâ (a.s.)'nın tebliğ ettiği hakikatler uğruna hayatını feda eden kadındır. Dönemin en büyük hükümdarının sarayında gönlünün isteyebileceği her şeye ulaşma imkânı içindeyken, o tüm bunlardan vazgeçmiştir. Çünkü ilahlık iddiasıyla zulümde sınır tanımayan Firavun'un yaptıklarına kulak tıkayamamış, itiraz etmiş ve onların kötülüklerinden Allah'a sığınmıştır. Bunun sonucunda kocası tarafından ağır işkencelere uğratılmıştır.

Kuşkusuz her kadının evlilikten öncelikli beklentisi sıcak bir yuva ve kendisini sevip, değer veren bir eşin varlığıdır. Âsiye, Firavun'un zulmü altında son nefesini vereceği zaman işte bu beklentinin bir yansıması olarak Rabbinden cennette bir ev istemiştir. Yuvasından olan bir kadının bu masum dileğini Kur'ân-ı Kerîm onun ağzından dökülen cümlelerle aynen haber vermektedir: *“O: Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun (kötü) işinden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar! demişti.”*

Böylece Âsiye, bir kadının zulme başkaldırısının ve inandığı hakikat uğruna her şeyden vazgeçerek canını feda etmesinin sembol ismi olarak, kıyamete kadar Kur'ân'da insanlığa örnek gösterilmiştir.

Öte yandan Kur'ân-ı Kerîm'in peygamber olan eşleri aleyhine bir tutum izledikleri için yerdiği ve bu dünyada helâke müstahak olup, âhirette ise cezaya çarptırılacaklarını haber verdiği iki kadın ise Nûh ve Lût (a.s.)'in karılarıdır. Bu kıssalarda bir kadının hak ve hakikat mücadelesinde isyankâr davranarak eşinin çabasının tesirini düşürmesi anlatılmaktadır. Peygamberlik görevini üstlenmiş olan eşlerine en yakın kişiler olarak destek olmanın aksine onlara ihanet etmiş oldukları haber verilmektedir. Böylece insanın hidayeti hak etmesinin kendi çabasına bağlı kılındığı bu iki prototip üzerinden gösterilmektedir.

İnsan psikolojisinin zaaf yönünü gözler önüne seren bir diğer portre, azizin karısı Züleyha'dır. Kıssada Züleyha'nın yakışıklı, bilge ve ahlâklı Yûsuf'a olan aşkı uğruna yaptıkları anlatılırken, ince bir ifade ile Yûsuf'un da Rabbi'nin işaretini görmediği takdirde ona meyledebileceği haber verilmektedir. Çünkü yaratılış itibarıyla kadın ve erkek birbirine eğilimlidir. Bu imtihandan, zaaflarına yenik düşmüş bir kadının tüm saptırma çabasına rağmen alnının akıyla çıkmayı başaran Yûsuf (a.s.)'un iffetli duruşu, tüm zamanların erkeklerine örnek olarak gösterilmektedir. İnsanın karşılaşılabileceği her durum için rehberlik eden Kur'ân'ın buradaki evrensel mesajı, her Yûsuf'un bir Züleyha'sı olabileceği ve imtihanın başarısını anlamak için gömleğin nereden yırtıldığına bakmak gerektiğidir.

KAYNAKÇA

- AKSAKAL, Zeynep Nermin; “*Kitab-ı Mukaddes Yasası: Tarihsel Açıdan ve Kur’an-ı Kerim ile Mukayeseli Olarak*”, (Danışman: Prof. Dr. Yusuf Işıcık), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2017.
- AKTAŞ, Cihan; “*Kadının Toplumsallaşması ve Fitne*”, İslâmî Araştırmalar, Cilt 5, S.4, Ekim 1991.
- ALICI, Mustafa; “*Yapısal Fenomenoloji Açısından Hz. İsa Mesih’in Hayatı*”, (Basılmamış Ders Notu).
- ARUK, Seyfullah; “*Kur’an’da Kadın Kıssaları*”, (Danışman: Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Tefsir Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- AVCI, Hatice; “*Kur’an’dan İffet Örnekleri: Hz. Meryem ve Hz. Yusuf*”, (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Soysaldı), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- AVCI ERDEMLİ, Kadriye; “*İslâm’ın Feminizme Yaklaşımı*”, Din ve Hayat TDV-İstanbul Müftülüğü Dergisi, S. 12, Şubat 2011.
- AYDIN, Mehmed Âkif; “*İslâm’da Kadın*”, DİA, XXIV, İstanbul 2001.
- BEYHÂKÎ, Ahmed b. Hüseyin b. Ali b. Musa el-Hüsrevcirdî el-Horasânî Ebu Bekr; “*Şuabu’l-İman*”, (thk. Muhtar Ahmed en-Nedvî, Dr. Abdulali Abdulhamîd Hâmid), 1. bs., Mektebetü’r-Rüşd li’n-Neşri ve’t-Tevziî, Riyad, Dâru’s-Selefiyye, Hindistan 2003.
- BİLGİZ, Musa; “*Kur’an’da İnsanlık Onuru*”, Fecr Yayınları, 2.bs., Ankara 2013.
- CANAN, İbrahim; “*Hadis Külliyatı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*”, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

- CÂRULLAH, Musa; “*Kur’an-ı Kerim Ayet-i Kerimelerinin Nurları Huzurunda Hatun*”, (çev. Mehmet Görmez), Avrasya Yayınları, 4.bs., Ankara 2007.
- ÇAKAN, İsmail L., Solmaz, N. Mehmed; “*Kur’ân-ı Kerîm’e Göre Peygamberler ve Tevhîd Mücadelesi*”, Acar Basım, İstanbul 2008.
- ÇELİK, Hüseyin; “*Kur’ân’da, Peygamber Kıssalarında Kadın Motifleri*”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 2, S.2, 2014.
- DEMİRALP, Didem; “*Eski Yunan Kültüründe Kadının Yeri*”, https://www.academia.edu/340322/ESK%C4%B0_YUNAN_KULTURUNDE_KADININ_YERI, 2015.
- DEMİRCİ, Sabri; “*Kur’ân’da Müşkül Âyetler*”, Nesil Yayınları, 2.bs., İstanbul 2005.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, *Hadislerle Kadın*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2.bs., Ankara 2019.
- ERASLAN, Sibel; “*Siret-i Meryem Cennet Kadınlarının Sultanı*”, Elest Yayınları, 3. bs., İstanbul 2010.
- ERASLAN, Sibel; “*Nil’in Melikesi Hz. Âsiye*”, Timaş Yayınları, 9. bs., İstanbul 2017.
- FİDAN VİDİNLİ, Hafsa; “*Kur’ân’da Üç Kadın: Havvâ, Meryem, Sebe Melikesi*”, Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Faaliyetleri Merkezi Kur’ân ve Kadın Sempozyumu, Ankara 2010.
- GÖKKIR, Bilal; “*Meryem Sûresi Tefsiri Metin ve Yorum İncelemesi*”, Fecr Yayınları, 2. bs., Ankara 2012.
- GÜLER, Nurdane; “*Kur’ân’da Örnek Bir Şahsiyet Olarak Hz. Meryem*”, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Abdülbaki Güneş), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

- GÜMÜŞ, Sadrettin, Karaman, Hayreddin, Çağrııcı, Mustafa, Dönmez, İbrahim Kâfi;
“*Kur’ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*”, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları,
Ankara 2014.
- GÜRHAN, Nazife;“*Toplumsal Cinsiyet ve Din*”, e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar
Dergisi, S.4, Kasım 2010.
- HARMAN, Ömer Faruk; “*Havvâ*”, DİA, XVI, İstanbul 1997.
- HARMAN, Ömer Faruk ; “*Nûh*”, DİA, XXXIII, İstanbul 2007.
- HARMAN, Ömer Faruk; “*Lût*”, Dİ-A, XXVII, İstanbul 2003.
- HAVVA, Said; “*el-Esâs Fi’t-Tefsîr*”, (çev. M. Beşir Eryarsoy), İstanbul 1989.
- İBN KESİR, Ebu’l-Fida İsmail; “*Hadislerle Kur’an-ı Kerîm Tefsîri*”, (çev. Bekir
Karlığa, Bedrettin Çetiner), Çağrı Yayınları, İstanbul 2009.
- İBN KESİR, Ebu’l- Fida İsmail; “*Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*”, (çev. Abdülvehhab
Öztürk), İstanbul 2012.
- KARAASLAN, Derya;“*Antik Yunanda Kadın Olmak*”, Siirt Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Dergisi, Cilt 1, S. 2, 2014.
- KARACA, Nihal B.; “*Kadın Oradaydı (Vahiy Sürecinde Kadın)*”, Selis Kitaplar
Basım Yayın,1.bs., İstanbul 2015.
- KARAMAN, Hayrettin, Özek, Ali, Dönmez, İbrahim Kâfi, Çağrııcı, Mustafa,
Gümüş, Sadrettin, Turgut, Ali;“*Kur’ân-ı Kerîm Açıklamalı Meali*”, Türkiye
Diyanet Vakfı Yayınları, 8.bs., ANKARA 2004.
- KAVAL, Musa; “*İlâhî Dinlerde Kadının Kıymet Problemi*”, Akademik Bakış
Dergisi, S. 55, Mayıs-Haziran 2016.
- KUTSAL KİTAP (Tevrat, Zebur, İncil), Yeni Yaşam Yayınları, 2014.
- KUTUB, Seyyid; “*Fî zilâl-ıl-Kur’ân*”, (çev. İ.Hakkı Şengüler, M.Emin Saraç, Bekir
Karlığa), İstanbul.
- KUTUP, Muhammed Ali; “*İman ile İnkâr Aynasında İki Kadın Portresi*”, 3.bs.,
İstanbul 2011.

- MARTI, Huriye; “*Hakları ve Saygınlığıyla İslam ’da Kadın*”, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 4.bs., Ankara 2019.
- MEVDÛDÎ, Ebu’l-Âlâ; “*Hicab*”, (çev. Harun Üna), Düşün Yayıncılık, 15.bs., İstanbul 2018.
- NOTZ, Gisela; “*Feminizm*”, (çev. Sinem Derya Çetinkaya), Phoenix Yayınevi, Ankara 2012.
- ÖZTÜRK, Zehra; “*Züleyha*”, DİA, XLIV, İstanbul 2013.
- RÂZÎ, Fahrüddîn Muhammed bin Ömer bin Hüseyin bin Hüseyin bin Ali et-Teymî el-Bekrî; “*Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l-Gayb*”, (çev. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, C.Sadık Doğru) 1.bs., Ankara, 1989.
- SÂBÛNÎ, Muhammed Ali; “*Safvetu ’t-Tefâsîr*”, (çev. Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz), İstanbul 2012.
- SÂBÛNÎ, Muhammed Ali; “*Muhtasar İbn Kesîr Tefsîri*”, (çev.Mansur Koçinkağ, Avnullah Enes Ateş, Emin Kara, Mehmet Yazıcı) VII,1.bs., İstanbul 2012.
- SMITH,Jane I., Haddad Yvonne Y.; “*Havva: İslâmî Kadın İmajı*”, (Çev. Yasin Aktay), İslâmî Araştırmalar, Cilt 6, S. 1, 1992.
- SARRAOĞLU, Hasan; “*Kur’ân Âyetleri Işığında Hz. Âdem’in İstiğfarı*”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 41, Ocak-Haziran 2019.
- SÖĞÜTLÜ ERİŞGİN, Özlem; “*Roma Toplumunda Kadının Konumu*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, S. 2, 2013.
- ŞAHİN Kamil, Toprak Salih; “*Kültürel ve Dinsel Perspektifte Kadın Kimliği*”, Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 11/18, 2016.
- ŞERİATÎ, Ali; “*Kadın (Fatıma Fatımadır)*”, (çev. Esra Özlük), Fecr Yayınevi, 10. bs., Ankara 2019.
- Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi, “*Ebussuûd Tefsîri*”, XII, (Çev. Ali Akın), İstanbul 2007.
- ŞİMŞEK, Sait; “*Günümüz Tefsir Problemleri*”, Kitap Dünyası Yayınları, 12. bs., İstanbul 2014.

- TABERÎ, Ebu Ca'fer Muhammed İbn Cerîr; "*Câmiu'l-Beyân an Te'vîli'l-Kur'ân*", İstanbul 1995.
- TİRMİZÎ, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre; "*Sünen-i Tirmizî Tercemesi*", (çev. Osman Zeki Mollamehmetoğlu) Yunus Emre Yayınları, İstanbul.
- TOHIDI, Nayereh; "*İslâmî Feminizm" Tehlikeler ve Ümit Vaad Eden Unsurlar*, (Çev. İhsan Toker), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.2, 2004.
- TURPÇU, Betül; "*Din Eğitimi Açısından Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Meryem'in Terbiyesi*", 1.bs., İstanbul 2013.
- YALÇIN, İsmail; "*Günümüz İslam Aile Hukuku Kanunlarında Çok Eşlilik Üzerindeki Sınırlandırmalar*", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt 6, S.3, 2017.
- YAZIR, Elmalılı M. Hamdi; "*Hak Dîni Kur'ân Dili*", Huzur Yayınevi, İstanbul 2008.
- ZEBÎDÎ, Zeynu'd-Dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Lâtîf; "*Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*", Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 8. bs., (Çev. Kâmil Miras), Ankara 1986.